පාලි නාමපද මාලාව

සහ

ආඛ්‍යාත නාමපද මාලාව.

පාළි නාම පදමාලා

සහ

එහි ගාථා සන්නයද

ආඛ්‍යාත නාම පදමාලාවද

ත්‍රිපිටක වාගීශ්වරාචාර්‍ය්‍ය

හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමඞ්ගලාභිධාන

ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරෝත්තමයන් වහන්සේ

විසින් කරණ ලද

ආඛ්‍යාත ව්‍යාඛ්‍යාවද

ශිෂ්‍ය ආධුනිකයන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා

හත්වෙනි වරට

ඇම්. ජී. එම්. අප්පුහාමි විසින්

කොළඹ කුණුපිටියේ

ජිනාලංකාර යන්ත්‍රාලයෙහි

මුද්‍රණය කරවා ප්‍රසිද්ධ කරණ ලදී

බු. ව. 2492

[illegible]

පාලි නාමපද මාලාව

සහ

ආඛ්‍යාත නාමපද මාලාව

විද්‍යෝදය පරිවෙණාධිපතිව වැඩසිටි

ත්‍රිපිටක වාගීශ්වරාචාර්ය පණ්ඩිත ශිරෝමණි

අතිගරු

හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගලාභිධාන

ප්‍රධාන නායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ

විසින් කරණ ලද

ආඛ්‍යාත ව්‍යාඛ්‍යා සමේතයි

දැන්වීමයි

පාළිනාම වරනැගිල්ලට පුරාණාචාර්‍ය්‍යයන් විසින් ලියා තිබුණ ගාථාව්‍යාඛ්‍යානය අඩුතැන් පුරවා ආඛ්‍යාත වරනැගිල්ල ද යුක්ත කොට ගෞරවාර්හ **හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමඞ්ගලාභිධාන** නායක ස්ථවිරෝත්තමයන් වහන්සේ විසින් කරණලද ආඛ්‍යාත ව්‍යාඛ්‍යාව ද ගළපා එක පොතක් වශයෙන් පාළි භාෂාව ඉගෙණගන්නන්ගේ සුඛාවබෝධය සඳහා අක්ෂර ශෝධනාදියෙන් යුක්ත කොට මුද්‍රණය කරවන්නට යෙදුනා ඇත.

මේ පොතට කියයුතු **"නාමපදමාලා"** යන නාමය පෙරපටන් ව්‍යවහාරයට නොගෙණ "නාමවරනැගිල්ල" යන නාමය ව්‍යවහාරයට රැගෙණ තිබෙයි. **"ආඛ්‍යාත පද මාලා"** යනාදිය ද එසේමය. මෙම **නාමපදමාලාව** බාලාවතාර ක්‍රමය අනුව ගළපා තිබෙණ හෙයින් මොග්ගල්ලායන ක්‍රමයේ නාමපදමාලාවට යොදා තිබෙණ බොහෝ පද මීට නොගළපා තිබේ. මෙය කොයි කල්ලෙක කවරෙකු විසින් ගළපන ලද්දේ ද යනු අවිනිශ්චිතයි. කාත්‍යායන ව්‍යාකරණ ක්‍රමය පුහුණු කිරීම පිණිස බැසගන්නන්ගේ පළමුවෙනි පොතක් වශයෙන් මෙය මේ කාලයෙහි ප්‍රයෝජනයට ගණිති.

පාළි ව්‍යාකරණයේ ඉගෙණ ගැණීමට ඉතා දුෂ්කර වූ ආඛ්‍යාත ක්‍රියාවිධිය මෙහි ගළපනලද ආඛ්‍යාත ව්‍යාඛ්‍යාවෙන් සුවසේ අවබෝධ කළහැකි වේ යයි හඟිමු.

නාම වරනැගිල්ලේ සන්න නැතිව තිබුණ "ජලාසයෙ සරෝ හොති" යනාදියට අර්ථ ව්‍යාඛ්‍යානය ද පූජ්‍යාචාර්‍ය්‍ය ශ්‍රී සුමඞ්ගලාභිධාන ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරෝත්තමයන්වහන්සේ විසින් කරණලදී.

මේ පොත පාළි ව්‍යාකරණ ඉගෙණ ගන්නා ආධුනිකයන්ගේ සුඛාවබෝධයට අතිශයින් ප්‍රයෝජන වේ. නාම වරනැගිල්ලේ විභක්ති නාම ද, ආඛ්‍යාතයේ කර්තෘ කර්ම ක්‍රියා පුරුෂාදිය ද වෙන් කොට යොදා තිබෙන පිළිවෙළ බලාගෙණ ඒ නම් සිතට ගනිමින් පදමාලා පාඩම් කටයුතුයි.

විඤ්ඤාපනං

සුද්ධිමංගදීපක සද්ධම්ම [illegible] සොබ්බතාමෙහි බාලෙහි [illegible]
ඉච්ඡිතං සම්මතං නාමරූපපරිච්ඡේදාදිකානමෙත ගන්ථානං නාමපදමාල
සෙසුව නාමා නාමසංකලිත ගාථානං සිංහලපදවණ්ණනාදිපනසඬ
ආඛ්‍යාත විභත්තිකාකමෙන ගන්ථානං ආඛ්‍යාතපදමාලා සහ බාලානං
මිස්සෝභාවිතං සිරි සුමඞ්ගල [illegible] විරචිතං
ආඛ්‍යාත විභාවිනී සහිත [illegible] පොත්තකං
ආධුනිකානං මුද්දණයන්තෙ [illegible] ආඛ්‍යාත ශ්‍රීසා
ලඞ්කායං [illegible] නෙකං. [illegible] ව්‍යාඛ්‍යා
වතානතො. යස්මා නාමිකාවිභත්තිනං [illegible] උපකාරකො චේ'ව
සුඛාවබෝධාව; තස්මා තාසං [illegible] වත්ථා, න සක්කා යතො ආචරි
යානං සමාපිතො අනිමෙසිතා [illegible] උපලබ්භන්ති.

පාලි නාමපද මාලා

නමෝ බුද්ධාය

එකවචන		බහුවචන
පඨමා	– බුද්ධො	බුද්ධා
ආලපනං	– (හෙ) බුද්ධ, බුද්ධා (භවන්තො)	බුද්ධා
දුතියා	– බුද්ධං	බුද්ධෙ
තතියා	– බුද්ධෙන	බුද්ධෙහි, බුද්ධෙභි
කරණං	– බුද්ධෙන	බුද්ධෙහි, බුද්ධෙභි
චතුත්ථී	– බුද්ධාය, බුද්ධස්ස	බුද්ධානං
පඤ්චමී	– බුද්ධා, බුද්ධම්හා, බුද්ධස්මා	බුද්ධෙහි, බුද්ධෙභි
ඡට්ඨී	– බුද්ධස්ස	බුද්ධානං
සත්තමී	– බුද්ධෙ, බුද්ධම්හි, බුද්ධස්මිං	බුද්ධෙසු.

බුද්ධ ශබ්දයෙන් සර්වඥයන් කියත්

එවං සුරා'සුර නරො'රග නාග යක්ඛා
ගන්ධබ්බ කින්නර මනුස්ස පිසාච පෙතා
මාතඞ්ග ජඞ්ගම තුරඞ්ග වරාහ සීහා
ව්‍යග්ඝ'ච්ඡ කච්ඡප තරච්ඡ මිග'ස්ස සොණා

ආලොක ලොක නිලයා'නිල චාග යොග
වායාම ගාම නිගමා'ගම ධම්ම කාමා
සඞ්ඝො'ඝ ඝොස පටිඝා'සව කොධ ලොභ
සාරම්භ ථම්භ මද මාන පමාද මක්ඛා.

පුන්නාග පූග පනසා'සන චම්පක'ම්බ
හින්තාල තාල බකුල'ජ්ජුන කිංසුකා ච
මන්දාර කුන්ද පුචිමන්ද කරඤ්ජ රුක්ඛා
සෙය්‍යා මයූර සකුණ'ණ්ඩජ කොඤ්ච හංසා.

ඤෙය්‍යා'දයො බුද්ධ සමා'ච.

සුරා'සුර – සුර + අසුර; නරො'රග – නර + උරග; ව්‍යග්ඝ'ච්ඡ – ව්‍යග්ඝ + අච්ඡ; මිග'ස්ස – මිග + අස්ස; නිලයා'නිල – නිලය + අනිල; නිගමා'ගම – නිගම + ආගම; සඞ්ඝො'ඝ – සඞ්ඝ + ඔඝ; පටිඝා'සව – පටිඝ + ආසව; පනසා'සන – පනස + අසන; චම්පක'ම්බ – චම්පක + අම්බ; බකුල'ජ්ජුන – බකුල + අජ්ජුන; සකුණ'ණ්ඩජ – සකුණ + අණ්ඩජ.

	ඒක	බහු
ප	අත්තා	අත්තානො
ආ	(හෙ) අත්ත, අත්තා (භවන්තො)	අත්තානො
දු	අත්තානං, අත්තං	අත්තානො
ත	අත්තෙන, අත්තනා	අත්තෙහි, අත්තෙභි
ක	අත්තෙන, අත්තනා	අත්තෙහි, අත්තෙභි
ච	අත්තනො	අත්තානං
පං	අත්තනා, අත්තම්හා, අත්තස්මා	අත්තෙහි, අත්තෙභි
ඡ	අත්තනො	අත්තානං
ස	අත්තනි	අත්තෙසු

අත්ත ශබ්දයෙන් (ආත්මන්) ආත්මය කියත්

ප	රාජා	රාජානො
ආ	(හෙ) රාජ, රාජා (භවන්තො)	රාජානො
දු	රාජානං, රාජං	රාජානො
ත	රඤ්ඤා, රාජෙන	රාජූහි, රාජූභි, රාජෙහි, රාජෙභි
ක	රඤ්ඤා, රාජෙන	රාජූහි, රාජූභි, රාජෙහි, රාජෙභි
ච	රඤ්ඤො, රාජිනො	රඤ්ඤං, රාජූනං, රාජානං
පං	රඤ්ඤා, රාජම්හා, රාජස්මා	රාජූහි, රාජූභි, රාජෙහි, රාජෙභි
ඡ	රඤ්ඤො, රාජිනො	රඤ්ඤං, රාජූනං, රාජානං
ස	රඤ්ඤෙ, රාජිනි, රාජම්හි, රාජස්මිං	රාජූසු, රාජෙසු

රාජ ශබ්දයෙන් (රාජන්) රජ දරුවන් කියත්

ප	ගුණවා	ගුණවන්තො, ගුණවන්තා
ආ	(හෙ) ගුණවං, ගුණව, ගුණවා (භවන්තො)	ගුණවන්තො, ගුණවන්තා
දු	ගුණවන්තං	ගුණවන්තෙ
ත	ගුණවතා, ගුණවන්තෙන	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ක	ගුණවතා, ගුණවන්තෙන	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ච	ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස	ගුණවතං, ගුණවන්තානං
පං	ගුණවතා, ගුණවන්තම්හා, ගුණවන්තස්මා	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ඡ	ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස,	ගුණවතං, ගුණවන්තානං
ස	ගුණවති, ගුණවන්තෙ, ගුණවන්තම්හි, ගුණවන්තස්මිං	ගුණවන්තෙසු

ගුණවන්තු ශබ්දයෙන් (ගුණවත්) ගුණවතුන් කියත්

එවං, මඝවා, කුලවා, ඵලවා, යසවා, ධනවා, සුතවා, භගවා හිමවා, බලවා, සීලවා, සතිමා, ධිතිමා, ගතිමා, මුතිමා, ජුතිමා, හිරිමා, ථුතිමා, යතිමා, සුචිමා, කලිමා, බලිමා, කසිමා රුචිමා, බුද්ධිමා, චක්ඛුමා, බන්ධුමා, හෙතුමා, සෙතුමා, කෙතුමා, රාහුමා, භානුමා, ඛානුමා, විජ්ජුමා,

ඉච්චා'දයො ගුණවන්තු සද්දසමා,

එක	බහු
ප –ගච්ඡං, ගච්ඡන්තො	ගච්ඡන්තො, ගච්ඡන්තා
ආ –(භෙ) ගච්ඡං, ගච්ඡ, ගච්ඡා (භවන්තා)	ගච්ඡන්තො, ගච්ඡන්තා
දු –ගච්ඡන්තං,	ගච්ඡන්තෙ
ත –ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ක –ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ච –ගච්ඡතො, ගච්ඡන්තස්ස	ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං
පං–ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තම්හා, ගච්ඡන්තස්මා	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ඡ –ගච්ඡතො, ගච්ඡන්තස්ස,	ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං
ස –ගච්ඡති, ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තම්හි, ගච්ඡන්තස්මිං	ගච්ඡන්තෙසු

ගච්ඡන්ත ශබ්දයෙන් (ගච්ඡන්) යන්නාවුන් කියත්

එවං මහං චරං තිට්ඨං – දදං භුඤ්ජං සුණං පචං
ජයං ජීරං චවං මීයං – සරං කුබ්බං ජපං වජං

ඉච්චා'දයො ගච්ඡන්ත සද්දසමා
අකාරන්තා

ප –අග්ගි	අග්ගී, අග්ගයො
ආ –(භෙ) අග්ගි, (භවන්තා)	අග්ගී, අග්ගයො
දු –අග්ගිං	අග්ගී, අග්ගයො
ත –අග්ගිනා	අග්ගීහි, අග්ගීභි
ක –අග්ගිනා	අග්ගීහි, අග්ගීභි
ච –අග්ගිනො, අග්ගිස්ස	අග්ගීනං
පං–අග්ගිනා අග්ගිම්හා අග්ගිස්මා	අග්ගීහි අග්ගීභි
ඡ – අග්ගිනො, අග්ගිස්ස	අග්ගීනං
ස –අග්ගිනි, අග්ගිස්මිං	අග්ගීසු, අග්ගිසු

අග්ගි ශබ්දයෙන් (අග්නි) ගිනි කියත්

ජොති පාණි ගණ්ඨි මුට්ඨි, කුච්ඡි වණ්ඩි සාලි වීහි
ව්‍යාධි ඔධි බොධි සන්ධි, රාසි කෙසි සාති දීපි
ඉසි මුනි මණි ධනි ගිරි රවි කපි කවි
අසි මසි නිධි විධි අහි කිමි පති හරි
අරි තිමි කලි බලි ජලධි ගහපති
උරුබිළාරි වරමති නිරූපධි අධිපති.

ඉච්චා'දයො අග්ගි සද්දා'ව.

	එක	බහු
ප	ආදි	ආදී, ආදයො
ආ	(හෙ) ආදි, (භවන්තො)	ආදී, ආදයො
දු	ආදිං	ආදී, ආදයො
ත	ආදිනා	ආදීහි, ආදීභි
ක	ආදිනා	ආදීහි, ආදීභි
ච	ආදිනො, ආදිස්ස	ආදීනං
පං	ආදිනා, ආදිම්හා, ආදිස්මා	ආදීහි, ආදීභි
ඡ	ආදිනො, ආදිස්ස	ආදීනං
ස	ආදිං, ආදො, ආදිම්හි, ආදිස්මිං	ආදිසු, ආදීසු

ආදි ශබ්දයෙන් මර්‍යාදය, ප්‍රකාරය, සමීපය, අවයවය යන අර්ථ සතරක් කියත්

ඉකාරන්තා

	එක	බහු
ප	දණ්ඩී	දණ්ඩී, දණ්ඩිනො
ආ	(හෙ) දණ්ඩි (භවන්තො)	දණ්ඩී, දණ්ඩිනො
දු	දණ්ඩිනං, දණ්ඩිං	දණ්ඩී, දණ්ඩිනො
ත	දණ්ඩිනා	දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ක	දණ්ඩිනා	දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ච	දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස	දණ්ඩීනං
පං	දණ්ඩිනා, දණ්ඩිම්හා, දණ්ඩිස්මා	දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ඡ	දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස	දණ්ඩීනං
ස	දණ්ඩිනි, දණ්ඩිම්හි, දණ්ඩිස්මිං	දණ්ඩීසු, දණ්ඩීසු

දණ්ඩී ශබ්දයෙන් (දණ්ඩින්) දඬු ගත්තවුන් කියත්

ධම්මී සඞ්ඛී ඤාණී හත්ථී චක්කී පක්ඛී දුඛී රට්ඨී
ඡත්තී මාලී වම්මී යොගී භාගී භොගී කාමී සාමී
ධජී ගණී සසී කුට්ඨී ජටී ඤාණී සුඛී සිඛී
දන්තී මන්තී කරී වාජී කුසලී මුසලී බලී
පාපකාරී සත්තුකාරී මාලකාරී දීඝජීවී
ධම්මවාදී සීහනාදී භූමිසායී සීඝයායී.

ඉච්චාද'යො දණ්ඩිසද්දසමා.

ඊකාරන්තා

ඒකවචන	බහුවචන
ප-විඤ්ඤූ	විඤ්ඤවො, විඤ්ඤූ
ආ-(හෙ) විඤ්ඤූ (භවන්තො)	විඤ්ඤවෙ, විඤ්ඤවො, විඤ්ඤූ
දු-විඤ්ඤුං	විඤ්ඤවො, විඤ්ඤූ
ත-විඤ්ඤුනා	විඤ්ඤූහි, විඤ්ඤූභි
ක-විඤ්ඤුනා	විඤ්ඤූහි, විඤ්ඤූභි
ච-විඤ්ඤුනො, විඤ්ඤුස්ස	විඤ්ඤූනං
පං-විඤ්ඤුනා, විඤ්ඤුස්මා, විඤ්ඤුම්හා	විඤ්ඤූහි, විඤ්ඤූභි
ඡ-විඤ්ඤුනො, විඤ්ඤුස්ස	විඤ්ඤූනං
ස-විඤ්ඤුම්හි, විඤ්ඤුස්මිං	විඤ්ඤූසු, විඤ්ඤුසු

විඤ්ඤූ ශබ්දයෙන් නිපදුනු නාමයෝ.

එවං සේතු කේතු ධාතු රාහු සංකු උච්ඡු වේළු වේණු සින්ධු මධු තරු මේරු සත්තු සාරු ගරු ජන්තු රුරු ආදී.

පුංලිඞ්ගයෙ ජන්තුසද්දස්ස, ඝොසාදීනං අයං විසෙසො.

ප-ජන්තු	ජන්තු, ජන්තවො, ජන්තුනො, ජන්තුයො
ආ-(හෙ)ජන්තු(භවන්තො)	ජන්තු, ජන්තවො, ජන්තුනො, ජන්තුයො
දු-ජන්තුං	ජන්තු, ජන්තවො, ජන්තුනො, ජන්තුයො
ත-ජන්තුනා	ජන්තූහි, ජන්තූභි
ක-ජන්තුනා	ජන්තූහි, ජන්තූභි
ච-ජන්තුනො, ජන්තුස්ස	ජන්තූනං
පං-ජන්තුනා, ජන්තුස්මා, ජන්තුම්හා	ජන්තූහි, ජන්තූභි
ඡ-ජන්තුනො, ජන්තුස්ස	ජන්තූනං
ස-ජන්තුම්හි, ජන්තුස්මිං	ජන්තූසු, ජන්තුසු

ජන්තු ශබ්දයෙන් නිපදුනු නාමයෝ.

ප-සත්ථා	සත්ථාරො
ආ-(හෙ) සත්ථ, සත්ථා, (භවන්තො)	සත්ථාරො
දු-සත්ථාරං	සත්ථාරෙ, සත්ථාරො
ත-සත්ථාරා	සත්ථාරෙහි, සත්ථාරෙභි
ක-සත්ථාරා	සත්ථාරෙහි, සත්ථාරෙභි
ච-සත්ථු, සත්ථුනො, සත්ථුස්ස	සත්ථාරානං, සත්ථානං
පං-සත්ථාරා	සත්ථාරෙහි, සත්ථාරෙභි
ඡ-සත්ථු, සත්ථුනො, සත්ථුස්ස	සත්ථාරානං, සත්ථානං
ස-සත්ථරි	සත්ථාරෙසු

සත්ථු ශබ්දයෙන් නිපදුනු නාමයෝ.

එක	බහු
ප-නත්තා	නත්තාරො
ආ-(හෙ) නත්ත, නත්තා (භවන්තො)	නත්තාරො
දු-නත්තාරං	නත්තාරෙ, නත්තාරො
ක-නත්තාරා	නත්තාරෙහි, නත්තාරෙභි
ස-නත්තාරා	නත්තාරෙහි, නත්තාරෙභි
ච-නත්තු, නත්තුනො, නත්තුස්ස	නත්තාරානං, නත්තානං
පං-නත්තාරා	නත්තාරෙහි, නත්තාරෙභි
ඡ-නත්තු, නත්තුනො, නත්තුස්ස	නත්තාරානං, නත්තානං
ස-නත්තරි	නත්තාරෙසු

නත්තු ශබ්දයෙන් (නප්තෘ) මුනුබුරන් කියත්.

එවං නත්තු භත්තු නෙතු සොතු ඤාතු ජෙතු දාතු ධාතු බොද්ධු විඤ්ඤාපෙතු සකම්මිකාතු මහාම්මිකාතු ආදයො නත්තුසද්දසමා.

ප-පිතා	පිතරො
ආ-(හෙ) පිත පිතා (භවන්තො)	පිතරො
දු-පිතරං	පිතරෙ, පිතරො
ක-පිතරා	පිතරෙහි, පිතරෙභි, පිතූහි, පිතූභි
ස-පිතරා	පිතරෙහි, පිතරෙභි, පිතූහි පිතූභි
ච-පිතු, පිතුනො. පිතුස්ස	පිතරානං, පිතානං පිතූනං
පං-පිතරා	පිතරෙහි, පිතරෙභි, පිතූහි, පිතූභි
ඡ-පිතු, පිතුනො, පිතුස්ස	පිතරානං, පිතානං, පිතූනං
ස-පිතරි	පිතරෙසු, පිතූසු

පිතු ශබ්දයෙන් (පිතෘ) පියන් කියත්.

ප-භාතා	භාතරො
ආ-(හෙ) භාත, භාතා (භවන්තො)	භාතරො
දු-භාතරං	භාතරෙ, භාතරො
ක-භාතරා	භාතරෙහි, භාතරෙභි, භාතූහි, භාතූභි
ස-භාතරා	භාතරෙහි, භාතරෙභි, භාතූහි, භාතූභි
ච-භාතු, භාතුනො. භාතුස්ස	භාතරානං, භාතානං. භාතූනං
පං-භාතරා	භාතරෙහි, භාතරෙභි, භාතූහි, භාතූභි
ඡ-භාතු, භාතුනො, භාතුස්ස	භාතරානං, භාතානං, භාතූනං
ස-භාතරි	භාතරෙසු. භාතූසු

භාතු ශබ්දයෙන් (භ්‍රාතෘ) භ්‍රාතෘන් කියත් ඍකාරාන්ත

එක.	බහු.
ප - අභිභූ	අභිභුවො අභිභූ
ආ - (හෙ) අභිභූ (භවතො)	අභිභුවො අභිභූ
දු - අභිභුං	අභිභුවො අභිභූ
ත - අභිභුනා	අභිභූහි, අභිභූභි
කා - අභිභුනා	අභිභූහි, අභිභූභි
ච - අභිභුනො, අභිභුස්ස	අභිභූනං
පං - අභිභුනා, අභිභුම්හා, අභිභුස්මා	අභිභූහි, අභිභූභි
ඡ - අභිභුනො, අභිභුස්ස	අභිභූනං
ස - අභිභුම්හි, අභිභුස්මිං	අභිභූසු

අභිභූ ශබ්දයෙන් මැඩපවත්වන්නවුන් කියත්.

එවං සයම්භූ වෙස්සභූ පරාභිභූ සහභූ ආදයො.

ප - සබ්බඤ්ඤූ	සබ්බඤ්ඤුනො සබ්බඤ්ඤූ
ආ - (හෙ) සබ්බඤ්ඤූ (භවතො)	සබ්බඤ්ඤුනො, සබ්බඤ්ඤූ
දු - සබ්බඤ්ඤුං	සබ්බඤ්ඤුනො, සබ්බඤ්ඤූ
ත - සබ්බඤ්ඤුනා	සබ්බඤ්ඤූහි, සබ්බඤ්ඤූභි
කා - සබ්බඤ්ඤුනා	සබ්බඤ්ඤූහි, සබ්බඤ්ඤූභි
ච - සබ්බඤ්ඤුනො, සබ්බඤ්ඤුස්ස	සබ්බඤ්ඤූනං
පං - සබ්බඤ්ඤුනා, සබ්බඤ්ඤුම්හා, සබ්බඤ්ඤුස්මා	සබ්බඤ්ඤූහි, සබ්බඤ්ඤූභි
ඡ - සබ්බඤ්ඤුනො සබ්බඤ්ඤුස්ස	සබ්බඤ්ඤූනං
ස - සබ්බඤ්ඤුම්හි සබ්බඤ්ඤුස්මිං	සබ්බඤ්ඤූසු

සබ්බඤ්ඤූ ශබ්දයෙන් සර්වඥයන් කියත්.

එවං මග්ගඤ්ඤූ ධම්මඤ්ඤූ අත්ථඤ්ඤූ කාලඤ්ඤූ රත්තඤ්ඤූ මත්තඤ්ඤූ කතඤ්ඤූ ගහනඤ්ඤූ විදූ වෙදගූ පාරගූ ආදයො.

ඌකාරාන්තා.

එකවචන		බහුවචන
ප - ගො		ගාවො ගවො
ආ - (හෙ) ගො	(භවන්තො)	ගාවො ගවො
දු - ගාවුං, ගාවං, ගවං		ගාවෙ ගවෙ
ත - ගාවෙන, ගවෙන		ගොහි, ගොභි
ක - ගාවෙන ගවෙන		ගොහි ගොභි
ච - ගාවස්ස ගවස්ස		ගවං ගුන්නං ගොනං
පං - ගාවා ගවා ගාවම්හා, ගවම්හා, ගාවස්මා ගවස්මා.		ගොහි ගොභි
ඡ - ගාවස්ස, ගවස්ස		ගවං, ගුන්නං ගොනං
ස - ගාවෙ ගවෙ, ගාවම්හි ගවම්හි, ගාවස්මිං ගවස්මිං		ගාවෙසු ගවෙසු, ගොසු

ගො ශබ්දයෙන් ගෙසින් කියත්.

ඔකාරන්තො

බුද්ධ'ත්තා රජ ගුණවා, ගච්ඡන්ත'ග්ගාදි දණ්ඩි'ච
භික්ඛූච ජන්තු සත්ථාච, නත්තාච පිතු භාතුච
අභිභූ සබ්බඤ්ඤූ ගො'ති එවං පුල්ලිඞ්ග සංගහො.

පුල්ලිඞ්ගා

ප - කඤ්ඤා		කඤ්ඤා කඤ්ඤායො
ආ - (හෙ) කඤ්ඤෙ	(භොති)	කඤ්ඤා කඤ්ඤායො
දු - කඤ්ඤං		කඤ්ඤා කඤ්ඤායො
ත - කඤ්ඤාය		කඤ්ඤාහි කඤ්ඤාභි
ක - කඤ්ඤාය		කඤ්ඤාහි කඤ්ඤාභි
ච - කඤ්ඤාය		කඤ්ඤානං
පං - කඤ්ඤාය		කඤ්ඤාහි කඤ්ඤාභි
ඡ - කඤ්ඤාය		කඤ්ඤානං
ස - කඤ්ඤායං, කඤ්ඤාය		කඤ්ඤාසු

කඤ්ඤා ශබ්දයෙන් (කන්‍යා) දැසහු, මිමිදි ස්ත්‍රීන් කියත්.

සද්ධා මෙධා පඤ්ඤා විජ්ජා චින්තා මන්තා තණ්හා වීණා
ඉච්ඡා මුච්ඡා එජා මායා මෙත්තා මත්තා සික්ඛා භික්ඛා
ජඞ්ඝා ගීවා ජිව්හා වාචා, ඡායා ආසා ගඞ්ගා නාවා
ගාථා සෙනා ලෙඛා සාලා මාලා වෙලා පූජා ඛිඩ්ඩා
පිපාසා වෙදනා සඤ්ඤා චෙතනා තසිණා පජා
දෙවතා වට්ටකා ගොධා බලාකා පරිසා සභා.

උණ්ණා [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ඕකා
ඕකා [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ලතා
කථා [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] සභා

පභා [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] සුරා
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] තුලා
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] දිසා
නාසා [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] බිළු.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

එක.	**බහු**
ප–රත්ති	රත්ති, රත්තියො
ආ–(හෙ) රත්ති (හෙ)	රත්ති, රත්තියො
දු–රත්තිං	රත්ති රත්තියො
ත–රත්තියා රත්‍යා	රත්තීහි රත්තීභි
ක–රත්තියා, රත්‍යා	රත්තීහි, රත්තීභි
ච–රත්තියා	රත්තීනං
පං–රත්‍යා, රත්තියා	රත්තීහි, රත්තීභි
ඡ–රත්තියා	රත්තීනං
ස–රත්‍යං, රත්තියං, රත්‍යා, රත්තං, රත්තො රත්තියා	රත්තීසු

රත්ති ශබ්දයෙන් [illegible] තිසන්.

පත්ති යුත්ති වුත්ති කිත්ති, මුත්ති තිත්ති ඛන්ති කන්ති
සන්ති තන්ති සිද්ධි සුද්ධි ඉද්ධි වුද්ධි බුද්ධි බොධි
භූමි ජාති පීති සුති, නන්දි සන්ධි සාණි කොටි
දිට්ඨි වුට්ඨි තුට්ඨි යට්ඨි, පාළි ආළි නාළි කෙළි

සති මති ගති මුති [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
වසනි ඔසධි අංගුලි [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] සාමලි [illegible] [illegible] ආසනි

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]–අලම්බුසා.

එක.	බහු.
ප-නදී	නදී නජ්ජෝ, නදියෝ
ආ-(හෙ) නදී (හෙ)	නදී, නජ්ජෝ, නදියෝ
දු-නදියං, නදිං	නදී, නජ්ජෝ, නදියෝ
ත-නජ්ජා, නදියා	නදීහි, නදීභි
ක-නජ්ජා, නදියා	නදීහි, නදීභි
ච-නජ්ජා නදියා	නදීනං
පං-නජ්ජා, නදියා	නදීහි, නදීභි
ඡ-නජ්ජා, නදියා	නදීනං
ස-නජ්ජං, නදියං නදියා	නදීසු

නදී ශබ්දයෙන් ගං හෝ කියත්.

මහි වෙතරණී වාපී, පාටලී කදලී ඝටී
නාරී කුමාරී තරුණී, වාරුණී බ්‍රාහ්මණී සඛී
ගන්ධබ්බී කින්නරී නාගී, දෙවී යක්ඛී අජී මිගී
වානරී සූකරී සිඞ්ගී, හංසී කාකී ච කුක්කුටී.

ඊකාරාන්තය නිමි.

උකාරාන්තා.

ප-යාගු	යාගූ, යාගුයෝ
ආ-(හෙ) යාගු (හෙ)	යාගූ, යාගුයෝ
දු-යාගුං	යාගූ, යාගුයෝ
ත-යාගුයා	යාගූහි, යාගූභි
ක-යාගුයා	යාගූහි, යාගූභි
ච-යාගුයා	යාගූනං
පං-යාගුයා	යාගූහි, යාගූභි
ඡ-යාගුයා	යාගූනං
ස-යාගුයං, යාගුයා	යාගූසු

යාගු (යාගුව) ශබ්දයෙන් කැඳ කියත්.

එවං ධාතු ධෙනු කාසු දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු රජ්ජු කරෙණු පියඞ්ගු ආදිය ගනුම්.

යාගුසමුද'ව

එක.		බහු.
ප-මාතා		මාතරෝ
ආ-(හෙ) මාත, මාතා	(හොති)	මාතරෝ
දු-මාතරං		මාතරෙ, මාතරෝ
ත-මාතුයා		මාතරේහි, මාතරේභි
ක-මාතුයා		මාතරේහි, මාතරේභි
ච-මාතුයා		මාතරානං මාතානං මාතූනං
පං-මාතුයා		මාතරේහි, මාතරේභි
ඡ-මාතුයා		මාතරානං මාතානං, මාතූනං
ස-මාතරි		මාතරේසු මාතූසු

මාතු ශබ්දයෙන් (මාතා මාතෘන් කියත්.

පීතා පීතරෝ, දුහිතා දුහිතරෝ ඉච්චා'දි මාතුසද්දෝ'ව

පිතු ශබ්දයෙන් ද දුහිතු ශබ්දයෙන් ද දුහිතෘන් කියත්

උකාරන්තා.

ප-ජම්බු		ජම්බූ, ජම්බුයෝ
ආ-(හෙ) ජම්බු	(හෙ)	ජම්බූ, ජම්බුයෝ
දු-ජම්බුං		ජම්බූ, ජම්බුයෝ
ත-ජම්බුයා		ජම්බූහි, ජම්බූභි
ක-ජම්බුයා		ජම්බූහි ජම්බූභි
ච-ජම්බුයා		ජම්බූනං
පං-ජම්බුයා		ජම්බූහි, ජම්බූභි
ඡ-ජම්බුයා		ජම්බූනං
ස-ජම්බුයං, ජම්බුයා		ජම්බූසු.

ජම්බු ශබ්දයෙන් දඹ කියත්.

එවං වධූ ආදයො.

ඌකාරන්තා.

කඤ්ඤා රත්ති නදී සාගු, මාතු, පිතු දුහිතා'පි
ජම්බූ අජාදි නගරාදි*, මාතුලානි සඛාදි ච.
හොති මානපිතාදි, ගුණවතී මහතී ති ච
ගච්ඡන්තී ච මේධාවී ධම්මචාරිණී+ සඞ්ගහො.

ඉත්ථිලිඞ්ගා

---

* නගරාදි=නගරී-ආදි. + මේධාවිනී ධම්මචාරිණී ති ගහෙතබ්බා

ඒක.	බහු.
ප - චිත්තං	චිත්තා, චිත්තානි
ආ - (හෙ) චිත්ත, චිත්තා (යෙ)	චිත්තානි
දු - චිත්තං	චිත්තෙ, චිත්තානි
ත - චිත්තෙන	චිත්තෙහි, චිත්තෙභි
කා - චිත්තෙන	චිත්තෙහි, චිත්තෙභි
ච - චිත්තාය, චිත්තස්ස	චිත්තානං
පං - චිත්තා, චිත්තම්හා, චිත්තස්මා	චිත්තෙහි, චිත්තෙභි
ඡ - චිත්තස්ස	චිත්තානං
ස - චිත්තෙ, චිත්තම්හි, චිත්තස්මිං	චිත්තෙසු.

චිත්ත ශබ්දයෙන් සිත කියත්.

පුඤ්ඤ පාප ඵල රූප සාධනං, සොත ඝාණ සුඛ දුක්ඛ කාරණං
දාන සීල ධන ඣාන ලොචනං, මූල කූල බල ජාල මංගලං.
නළින ලිඞ්ග මුඛ'ඞ්ග ජලම්බුජං, පුලින ධඤ්ඤ හිරඤ්ඤ පදු'මතං
පදුම පණ්ණ සුසාන වනා'යුධං, හදය චීවර වත්ථ කුලි'න්ද්‍රියං.

නයන වදන යානො'දක සොපාන පානං
භවන භුවන ලොහා'ලාත තුණ්ඩ'ණ්ඩ පීඨං
කරණ මරණ ඤාණා'රම්මණා'රඤ්ඤ තාණං
සාගර නගර තිරච්ඡිතත ඡිද්දො'දකානි.

ඉච්චාදයො චිත්ත සද්දසමා.

ප - මනං	මනා, මනානි
ආ - (හෙ) මන, මනා (යෙ)	මනානි
දු - මනං, මනො	මනානි .
ත - මනසා, මනෙන	මනෙහි මනෙභි
කා - මනසා, මනෙන	මනෙහි, මනෙභි
ච - මනසො, මනස්ස	මනානං
පං - මනසා, මනම්හා, මනස්මා	මනෙහි, මනෙභි
ඡ - මනසො, මනස්ස	මනානං
ස - මනසි, මනෙ, මනම්හි, මනස්මිං	මනෙසු

මන ශබ්දයෙන් (මනස්) මනස කියත්

මුඛ'ඞ්ග=මුඛ-අඞ්ග, ජල'ම්බුජං=ජල-අම්බුජං, පදුම'තං=පදු-අමතං, වනා'යුධං=වන-ආයුධං, කුලි'න්ද්‍රියං=කුලි-ඉන්ද්‍රියං, යානො'දක=යාන-උදක, ලොහා'ලාත=ලොහ-අලාත තුණ්ඩ,-ණ්ඩ-තුණ්ඩ-අණ්ඩ ඤාණා'රම්මණා'රඤ්ඤ= ඤාණ-ආරම්මණ අරඤ්ඤ, ඡිද්දො'-දකානි= ඡිද්ද-උදකානි.

ඕජං බිලං ... ... , රජං ... ...
යසං තපං ... ... වයං, ඡවිමාදීම්හි ගණො,
මනො තමො තපො තෙජො, වචො ඕජො උරො සිරො,
රජෝ ජලො පයො චෙතො, සරො වාසො වයො අයො,
ජල්ලාසංග සඤ්ඤා යාති, අපෙසො ... ...
වසො ... පෙට වාසො, මනො චෙතො මනාදිසු.

ගුණවා'දයො මනසද්දසමා.

ඒකවචන	බහුවචන
ප- ගුණවං,	ගුණවන්තා, ගුණවන්තානි
ආ-(භො) ගුණවං, ගුණව ගුණවා	(භවන්තානි) ගුණවන්තා, ගුණවන්තානි
දු-ගුණවන්තං	ගුණවන්තෙ, ගුණවන්තානි
ත-ගුණවතා, ගුණවන්තෙන	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ක-ගුණවතා, ගුණවන්තෙන	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ච-ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස	ගුණවතං, ගුණවන්තානං
පං-ගුණවතා, ගුණවන්තම්හා, ගුණවන්තස්මා	ගුණවන්තෙහි, ගුණවන්තෙභි
ඡ-ගුණවතො, ගුණවන්තස්ස	ගුණවතං, ගුණවන්තානං
ස-ගුණවති, ගුණවන්තෙ, ගුණවන්තම්හි, ගුණවන්තස්මිං	ගුණවන්තෙසු.

මෙසින් ගුණවත් නපුංසක වාච්‍යයන් කියත්.

ප-ගච්ඡං	ගච්ඡන්තා, ගච්ඡන්තානි
ආ-භො ගච්ඡං, ගච්ඡ, ගච්ඡා	(භවන්තානි) ගච්ඡන්තා, ගච්ඡන්තානි
දු-ගච්ඡන්තං	ගච්ඡන්තෙ, ගච්ඡන්තානි
ත-ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ක-ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තෙන	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ච-ගච්ඡතො, ගච්ඡන්තස්ස	ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං
පං-ගච්ඡතා, ගච්ඡන්තම්හා, ගච්ඡන්තස්මා	ගච්ඡන්තෙහි, ගච්ඡන්තෙභි
ඡ-ගච්ඡතො, ගච්ඡන්තස්ස	ගච්ඡතං, ගච්ඡන්තානං
ස-ගච්ඡති, ගච්ඡන්තෙ, ගච්ඡන්තම්හි, ගච්ඡන්තස්මිං	ගච්ඡන්තෙසු.

මෙසින් යන්නාවූ නපුංසක වාච්‍යයන් කියත්.

අකාරාන්තා.

ප– අට්ඨි		අට්ඨීනි, අට්ඨී
ආ–(හෙ) අට්ඨි	(හෙ)	අට්ඨීනි, අට්ඨී
දු– අට්ඨිං		අට්ඨීනි, අට්ඨී
ත–අට්ඨිනා		අට්ඨීහි, අට්ඨීභි
ක–අට්ඨිනා		අට්ඨීහි, අට්ඨීභි
ච–අට්ඨිනො, අට්ඨිස්ස		අට්ඨීනං
පං–අට්ඨිනා, අට්ඨිම්හා අට්ඨිස්මා		අට්ඨීහි, අට්ඨීභි
ඡ– අට්ඨිනො, අට්ඨිස්ස		අට්ඨීනං
ස–අට්ඨිනි, අට්ඨිම්හි, අට්ඨිස්මිං		අට්ඨීසු.

අට්ඨි ශබ්දයෙන් (අස්ථි) ඇට කියත්.

එවං සත්ථි දධි වාරි අක්ඛි අච්ඡි අච්චි ඉච්චා'දයො අට්ඨිසද්දසමා ඉකාරන්තා.

ප– දණ්ඩි		දණ්ඩීනි, දණ්ඩී
ආ–(හෙ) දණ්ඩි	(භවන්තානි)	දණ්ඩීනි, දණ්ඩී
දු–දණ්ඩිං		දණ්ඩීනි, දණ්ඩී
ත–දණ්ඩිනා		දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ක–දණ්ඩිනා		දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ච– දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස		දණ්ඩීනං
පං–දණ්ඩිනා, දණ්ඩිම්හා, දණ්ඩිස්මා		දණ්ඩීහි, දණ්ඩීභි
ඡ–දණ්ඩිනො, දණ්ඩිස්ස		දණ්ඩීනං
ස–දණ්ඩිනි, දණ්ඩිම්හි, දණ්ඩිස්මිං		දණ්ඩීසු.

මෙයින් දඬු ඇති නපුංසක වාච්‍යයන් කියත්.

එවං සුඛකාරාදයො

ඊකාරන්තා.

ප– ආයු		ආයූනි, ආයූ
ආ–(හෙ) ආයු	(හෙ)	ආයූනි, ආයූ
දු– ආයුං		ආයූනි, ආයූ
ත-ආයුනා		ආයූහි, ආයූභි
ක–ආයුනා		ආයූහි, ආයූභි
ච –ආයුනො, ආයුස්ස		ආයූනං
පං–ආයුනා, ආයුම්හා, ආයුස්මා		ආයූහි, ආයූභි
ඡ– ආයුනො, ආයුස්ස		ආයූනං
ස–ආයුම්හි, ආයුස්මිං		ආයුසු, ආයූසු

ආයු ශබ්දයෙන් (ආයුස්) ආයුෂ කියත්.

එවං චක්ඛු වත්ථු ධනු දාරු තිපු මධු සිඟ්ගු සිඟ්ගු වත්ථු මත්ථු ජතු අම්බු අස්සු ආදයො ආයුසද්දසමා-උකාරන්තා.

චිත්තං මනාදි ගුණවං, ගච්ඡං අට්ඨි ච දණ්ඩි ච
ආයු ඉච්චෙව'ච සංඛෙපා, සද්දනෙ'ත්ථ නපුංසකෙ.

නපුංසක ලිඞ්ගා.

එක		බහු
ප-සබ්බො		සබ්බෙ
ආ-(හෙ) සබ්බ, සබ්බා	(හෙ)	සබ්බෙ
දු-සබ්බං		සබ්බෙ
ත-සබ්බෙන		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ක-සබ්බෙන		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ච-සබ්බස්ස		සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං
පං-සබ්බම්හා, සබ්බස්මා		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ඡ-සබ්බස්ස		සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං
ස-සබ්බම්හි, සබ්බස්මිං		සබ්බෙසු

පුල්ලිඞ්ගා.

ප-සබ්බා		සබ්බා, සබ්බායො
ආ-(හෙ) සබ්බෙ	(හොන්ති)	සබ්බා, සබ්බායො
දු-සබ්බං		සබ්බා, සබ්බායො
ත-සබ්බාය		සබ්බාහි, සබ්බාභි
ක-සබ්බාය		සබ්බාහි, සබ්බාභි
ච-සබ්බස්සා, සබ්බාය		සබ්බාසං, සබ්බාසානං
පං-සබ්බාය,		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ඡ-සබ්බස්සා, සබ්බාය		සබ්බාසං, සබ්බාසානං
ස-සබ්බස්සං, සබ්බායං		සබ්බාසු

ඉත්ථිලිඞ්ගා.

ප-සබ්බං		සබ්බානි
ආ-(හෙ) සබ්බ, සබ්බා	(හෙ)	සබ්බානි
දු-සබ්බං		සබ්බානි
ත-සබ්බෙන		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ක-සබ්බෙන		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ච-සබ්බස්ස,		සබ්බෙසං, සබ්බෙසානං
පං-සබ්බම්හා, සබ්බස්මා		සබ්බෙහි, සබ්බෙභි
ඡ-සබ්බස්ස,		සබ්බෙසං, සබ්බෙසාන
ස-සබ්බම්හි, සබ්බස්මිං		සබ්බෙසු

නපුංසකත්‍රිලිඞ්ගා.
සබ්බ ශබ්දයෙන් (සර්ව) සියල්ල කියයි.

තථා සබ්බ [illegible]
යෝද ලිඞ්ගත්‍රයෙහිම සබ්බ ශබ්දයාමෙනි.

ඒක.	බහු
ප- පුබ්බො	පුබ්බෙ
ආ- (භො) පුබ්බ, පුබ්බා	පුබ්බෙ
දු- පුබ්බං	පුබ්බෙ
ත- පුබ්බෙන	පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ක- පුබ්බෙන	පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ච- පුබ්බස්ස	පුබ්බෙසං, පුබ්බෙසානං
පං- පුබ්බා, පුබ්බම්හා, පුබ්බස්මා	පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ඡ- පුබ්බස්ස	පුබ්බෙසං, පුබ්බෙසානං
ස- පුබ්බෙ, පුබ්බම්හි, පුබ්බස්මිං	පුබ්බෙසු

පුල්ලිඞ්ගය.

ප- පුබ්බා		පුබ්බා, පුබ්බායො
ආ- (භො) පුබ්බෙ	(භොන්)	පුබ්බා, පුබ්බායො
දු- පුබ්බං		පුබ්බා, පුබ්බායො
ත- පුබ්බාය		පුබ්බාහි, පුබ්බාභි
ක- පුබ්බාය		පුබ්බාහි, පුබ්බාභි
ච- පුබ්බස්සා, පුබ්බාය		පුබ්බාසං, පුබ්බාසානං
පං- පුබ්බාය		පුබ්බාහි, පුබ්බාභි
ඡ- පුබ්බස්සා, පුබ්බාය		පුබ්බාසං, පුබ්බාසානං
ස- පුබ්බස්සං, පුබ්බායං		පුබ්බාසු.

ඉත්ථිලිඞ්ගය.

ප- පුබ්බං		පුබ්බානි
ආ- (භො) පුබ්බ, පුබ්බා	(භො)	පුබ්බානි
දු- පුබ්බං		පුබ්බානි
ත- පුබ්බෙන		පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ක- පුබ්බෙන		පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ච- පුබ්බස්ස		පුබ්බෙසං, පුබ්බෙසානං
පං- පුබ්බම්හා, පුබ්බස්මා		පුබ්බෙහි, පුබ්බෙභි
ඡ- පුබ්බස්ස		පුබ්බෙසං, පුබ්බෙසානං
ස- පුබ්බම්හි, පුබ්බස්මිං		පුබ්බෙසු.

නපුංසක ලිඞ්ගය.

පුබ්බ ශබ්දයෙන් පූර්ණය නිමියේ.

පරශබ්ද අපර ශබ්දයන්ගේ පදසිද්ධිය තුන්ලිඞ්ගයෙහිම පුබ්බ ශබ්දයාමෙනි.

ඒක.	බහු.
ප– ඒකො	ඒකෙ
දු– ඒකං	ඒකෙ
ත–ඒකෙන	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ක–ඒකෙන	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ච–ඒකස්ස	ඒකෙසං, ඒකෙසානං
පං–ඒකම්හා, ඒකස්මා	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ඡ –ඒකස්ස	ඒකෙසං, ඒකෙසානං
ස– ඒකම්හි, ඒකස්මිං	ඒකෙසු

පුල්ලිඞ්ගො.

ප– ඒකා	ඒකා, ඒකායො
දු– ඒකං	ඒකා, ඒකායො
ත–ඒකාය	ඒකාහි, ඒකාභි
ක–ඒකාය	ඒකාහි, ඒකාභි
ච– ඒකස්සා, ඒකාය	ඒකාසං, ඒකාසානං
පං–ඒකාය	ඒකාහි, ඒකාභි
ඡ–ඒකස්සා, ඒකාය	ඒකාසං, ඒකාසානං
ස - ඒකස්සං, ඒකායං	ඒකාසු.

ඉත්ථිලිඞ්ගො.

ප– ඒකං	ඒකෙ, ඒකානි
දු–ඒකං	ඒකෙ, ඒකානි
ත–ඒකෙන	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ක–ඒකෙන	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ච–ඒකස්ස	ඒකෙසං, ඒකෙසානං
පං–ඒකම්හා, ඒකස්මා	ඒකෙහි, ඒකෙභි
ඡ– ඒකස්ස	ඒකෙසං, ඒකෙසානං
ස– ඒකම්හි, ඒකස්මිං	ඒකෙසු.

නපුංසකලිඞ්ගො.

ඒක ශබ්දයෙන් සංඛ්‍යාය, අතුල්‍යය, අසහාය, අන්‍යය යන අර්ථ සතරක් කියති.

මෙයින් සංඛ්‍යාවාචක තැන එකවචනයි. සෙසු තන්හි සර්ව වචනයි.

ඒක	බහු
ප-යො	යෙ
දු-යං	යෙ
තු-යෙන	යෙහි, යෙභි
කා-යෙන	යෙහි, යෙභි
ච-යස්ස	යෙසං, යෙසානං
පං-යම්හා, යස්මා	යෙහි, යෙභි
ඡ-යස්ස	යෙසං, යෙසානං
ස-යම්හි, යස්මිං	යෙසු.

පුල්ලිඞ්ගො.

ප-යා	යා, යායො
දු-යං	යා, යායො
තු-යාය	යාහි, යාභි
කා-යාය	යාහි, යාභි
ච-යස්සා, යාය	යාසං, යාසානං
පං-යාය	යාහි, යාභි
ඡ-යස්සා, යාය	යාසං, යාසානං
ස-යස්සං, යායං	යාසු.

ඉත්ථිලිඞ්ගො

ප-යං	යෙ, යානි
දු-යං	යෙ, යානි
තු-යෙන	යෙහි, යෙභි
කා-යෙන	යෙහි, යෙභි
ච-යස්ස	යෙසං, යෙසානං
පං-යම්හා, යස්මා	යෙහි, යෙභි
ඡ-යස්ස	යෙසං, යෙසානං
ස-යම්හි, යස්මිං	යෙසු.

නපුංසක ලිඞ්ගො.

ය ශබ්දයෙන් (යද්) යමක් යන අර්ථය කියන්.

ඒක	බහු
ප–සො	තෙ, තෙ
ද්‍ව-තං, තං	තෙ, තෙ
ත-තෙන, තෙන	තෙහි, තෙභි, තෙහි, තෙභි
ක-තෙන තෙන	තෙහි, තෙභි, තෙහි තෙභි
ච-තස්ස, තස්ස	තෙසං, තෙසානං, තෙසං, තෙසානං
පං-තම්හා, තම්හා, තස්මා, තස්මා	තෙහි, තෙභි, තෙහි, තෙභි
ඡ-තස්ස, තස්ස	තෙසං, තෙසානං, තෙසං, තෙසානං
ස-තම්හි, තම්හි, තස්මිං, තස්මිං	තෙසු, තෙසු

පුල්ලිඞ්ගා.

ප–සා	තා, තායො, තා, තායො
ද්‍ව-තං, තං	තා, තායො, තා, තායො
ත-තාය, තාය	තාහි, තාභි, තාහි, තාභි
ක-තාය, තාය	තාහි, තාභි, තාහි, තාභි
ච-තිස්සාය, තිස්සා, තස්සා, තාය	තාසං, තාසානං
පං-තාය, තාය	තාහි, තාභි; තාහි, තාභි
ඡ-තිස්සාය, තිස්සා, තස්සා, තාය	තාසං, තාසානං
ස-තිස්සං, තස්සං, තායං	තාසු

ඉත්ථිලිඞ්ගා.

ප-තං, තං	තෙ, තානි, තෙ, තානි
ද්‍ව-තං, තං	තෙ, තානි, තෙ, තානි
ත-තෙන, තෙන	තෙහි, තෙභි, තෙහි, තෙභි
ක-තෙන, තෙන	තෙහි, තෙභි, තෙහි, තෙභි
ච-තස්ස, තස්ස	තෙසං, තෙසානං, තෙසං, තෙසානං
පං-තම්හා, තම්හා, තස්මා, තස්මා	තෙහි, තෙභි, තෙහි, තෙභි
ඡ-තස්ස, තස්ස	තෙසං, තෙසානං, තෙසං, තෙසානං
ස-තම්හි, තම්හි, තස්මිං තස්මිං.	තෙසු, තෙසු

නපුංසකලිඞ්ගා.

ත ශබ්දයෙන් (තද්) හේය යනා අණ කියත්.

ඒක	බහු
ප-එසො	එතෙ
දු-එතං	
ත-එතෙන	[illegible]
ක-එතෙන	එතෙහි, එතෙභි
ච-එතස්ස	එතෙසං, එතෙසානං
පං-එතම්හා, එතස්මා,	එතෙහි, එතෙභි
ඡ-එතස්ස,	එතෙසං, එතෙසානං
ස-එතම්හි, එතස්මිං	එතෙසු

පුල්ලිඞ්ගො.

ප-එතා	එතා, එතායො
දු-එතං	එතා, එතායො
ත-එතාය	එතාහි, එතාභි
ක-එතාය	එතාහි, එතාභි
ච-එතිස්සාය, එතිස්සා, එතාය	එතාසං, එතාසානං
පං-එතාය	එතාහි, එතාභි
ඡ-එතිස්සාය, එතිස්සා, එතාය	එතාසං, එතාසානං
ස-එතිස්සං, එතස්සං, එතායං	එතාසු

ඉත්ථිලිඞ්ගො.

ප-එතං	එතෙ, එතානි
දු-එතං	එතෙ, එතානි
ත-එතෙන	එතෙහි, එතෙභි
ක-එතෙන	එතෙහි, එතෙභි
ච-එතස්ස	එතෙසං, එතෙසානං
පං-එතම්හා, එතස්මා	එතෙහි, එතෙභි
ඡ-එතස්ස	එතෙසං, එතෙසානං
ස-එතම්හි, එතස්මිං	එතෙසු

නපුංසකලිඞ්ගො.

එත ශබ්දයෙන් (එතද්) තෙලයන අණු කියත්.

ප-අයං	ඉමෙ
දු-ඉමං	ඉමෙ
ත-අනෙන, ඉමිනා	එහි, එභි, ඉමෙහි, ඉමෙභි
ක-අනෙන, ඉමිනා	එහි, එභි, ඉමෙහි, ඉමෙභි
ච-අස්ස, ඉමිස්ස	එසං, එසානං, ඉමෙසං, ඉමෙසානං
පං-අස්මා, ඉමම්හා, ඉමස්මා	එහි, එභි, ඉමෙහි, ඉමෙභි
ඡ-අස්ස, ඉමිස්ස	එසං, එසානං, ඉමෙසං, ඉමෙසානං
ස-අස්මිං, ඉමම්හි, ඉමස්මිං	එසු, ඉමෙසු

පුල්ලිඞ්ගො.

ඒක	බහු
දු - ඉමං	ඉමා, ඉමායො
ත - ඉමාය	ඉමාහි, ඉමාභි
ක - ඉමාය	ඉමාහි, ඉමාභි
ච - අස්සාය, අස්සා, ඉමිස්සාය, ඉමිස්සා, ඉමාය	ඉමාසං, ඉමාසානං
පං - ඉමාය	ඉමාහි, ඉමාභි
ඡ - අස්සාය, අස්සා, ඉමිස්සාය, ඉමිස්සා ඉමාය	ඉමාසං, ඉමාසානං
ස - අස්සං, ඉමිස්සං, ඉමායං	ඉමාසු

නපුංසකලිංගො

ප - ඉදං, ඉමං	ඉමෙ, ඉමානි
දු - ඉදං, ඉමං	ඉමෙ, ඉමානි
ත - අනෙන, ඉමිනා	එභි, එහි, ඉමෙභි, ඉමෙහි
ක - අනෙන, ඉමිනා	එභි, එහි, ඉමෙභි, ඉමෙහි
ච - අස්ස, ඉමිස්ස,	එසං එසානං, ඉමෙසං, ඉමෙසානං
පං - අස්මා, ඉමම්හා, ඉමස්මා	එභි, එහි, ඉමෙභි, ඉමෙහි
ඡ - අස්ස, ඉමිස්ස	එසං, එසානං, ඉමෙසං, ඉමෙසානං
ස - අස්මිං, ඉමම්හි, ඉමස්මිං	එසු, ඉමෙසු

නපුංසක ලිංගො

ඉම ශබ්දයෙන් (ඉදම්) මේය සහ අණ කියත්

ප - අසු, අමුකො	අමූ, අමුයො
දු - අමුං	අමූ, අමුයො
ත - අමුනා	අමූහි, අමූභි
ක - අමුනා,	අමූහි, අමූභි
ච - අමුනො, අමුස්ස	අමූසං, අමූසානං
පං - අමුනා, අමුම්හා, අමුස්මා	අමූභි, අමූහි
ඡ - අමුනො, අමුස්ස	අමූසං, අමූසානං
ස - අමුම්හි, අමුස්මිං	අමූසු

ඉත්ථිලිංගො

ප - අසු, අමූ	අමූ, අමුයො
දු - අමුං	අමූ, අමුයො
ත - අමුයා	අමූහි, අමූභි
ක - අමුයා	අමූහි, අමූභි

ච	-අමුස්සා, අමුයා	අමූසං අමූසානං
පං	-අමුයා	අමූහි, අමූභි
ඡ	-අමුස්සා, අමුයා	අමූසං, අමූසානං
ස	-අමුස්සං, අමුයං	අමූසු

ඉත්ථිලිඞ්ගො

ප	-අදුං	අමූ, අමූනි
දු	-අදුං	අමූ, අමූනි
ත	-අමුනා	අමූහි, අමූභි
ක	-අමුනා	අමූහි, අමූභි
ච	-අමුනො, අමුස්ස	අමූසං, අමූසානං
පං	-අමුම්හා, අමුස්මා	අමූහි, අමූභි
ඡ	-අමුනො, අමුස්ස	අමූසං, අමූසානං
ස	-අමුම්හි, අමුස්මිං	අමූසු

නපුංසක ලිඞ්ගො

ප	-කො	කෙ
දු	-කං	කෙ
ත	-කෙන	කෙහි, කෙභි
ක	-කෙන	කෙහි, කෙභි
ච	-කස්ස	කෙසං, කෙසානං
පං	-කම්හා, කස්මා	කෙහි, කෙභි
ඡ	-කස්ස	කෙසං, කෙසානං
ස	-කම්හි, කස්මිං	කෙසු

පුල්ලිඞ්ගො.

ප	-සා	තා, තායො
දු	-තං	තා, තායො
ත	-තාය	තාහි, තාභි
ක	-තාය	තාහි, තාභි
ච	-තස්සා, තාය	තාසං, තාසානං
පං	-තාය	තාහි, තාභි
ඡ	-තස්සා, තාය	තාසං, තාසානං
ස	-තස්සං, තායං	තාසු

ඉත්ථිලිඞ්ගො.

	ඒක	බහු
ප	කං	කෙ, කානි
දු	කං	කෙ, කානි,
ත	කෙන	කෙහි, කෙභි
ක	කෙන	කෙහි, කෙභි
ච	කස්ස	කෙසං, කෙසානං
පං	කම්හා, කස්මා	කෙහි, කෙභි
ඡ	කස්ස	කෙසං, කෙසානං
ස	කම්හි, කස්මිං	කෙසු

නපුංසක ලිඞ්ගා

කිං ශබ්දයෙන් (කිම) කිමෙක යන අර්ථ කියත්

ප	ත්වං, තුවං, අහං	+ තුම්හෙ, මයං, අම්හෙ
දු	තං, තවං, තුවං, ත්වං, මං, මමං	තුම්හාකං, තුම්හෙ, අම්හාකං, අම්හෙ,
ත	ත්වයා, තයා, මයා,	තුම්හෙහි, තුම්හෙභි, අම්හෙහි, අම්හෙභි,
ක	ත්වයා, තයා, මයා,	තුම්හෙහි, තුම්හෙභි, අම්හෙහි, අම්හෙභි
ච	තව, තුය්හං, තුම්හං, මම, මය්හං, අම්හං, මමං	තුම්හාකං, තුම්හෙ, අම්හාකං, අම්හෙ,
පං	ත්වයා, තයා, මයා	තුම්හෙහි, තුම්හෙභි, අම්හෙහි, අම්හෙභි
ඡ	තව, තුය්හං, තුම්හං, මම, මය්හං, අම්හං, මමං,	තුම්හාකං, තුම්හෙ, අම්හාකං, අම්හෙ,
ස	ත්වයි, තයි, මයි	තුම්හෙසු, අම්හෙසු

තුම්හ ශබ්දයෙන් (නුඹවද්) තොපිය යන අර්ථ හා අම්හ ශබ්දයෙන් (අස්වද්) මමය යන අර්ථ කියත්

ප	— — —	වො, නො
දු	— — —	වො, නො
ත	තෙ, මෙ	වො, නො
ච	තෙ, මෙ	වො, නො
ඡ	තෙ, මෙ	වො, නො

+ පදයා කෙරෙන් පරසල්හි

අථ සඞ්ඛ්‍යාසද්දා වුච්චන්තෙ

ඒකසද්දෙ සබ්බාදිසු වුත්තොව

ද්වාදයො අට්ඨාරසන්තා බහුවචනන්තා

බහුවචන	බහුවචන
ප- දුවෙ, ද්වෙ	ච- ද්වින්නං, දුවින්නං
දු- දුවෙ, ද්වෙ	සං- ද්වීහි, ද්වීභි
ක- ද්වීහි, ද්වීභි	ජ- ද්වින්නං, දුවින්නං
ක- ද්වීහි, ද්වීභි	ස- ද්වීසු

ද්වි ශබ්දයෙන් ද්වි සංඛ්‍යාවාචක අර්ථ කියත් - (ද්වීසු) ලිංගෙසු සමං

බහුවචන	බහුවචන	බහුවචන
ප- තයො	ප- තිස්සො	ප- තීණි
දු- තයො	දු- තිස්සො	දු- තීණි
ක- තීහි, තීභි	ක- තීහි, තීභි	ක- තීහි, තීභි
ක- තීහි, තීභි	ක- තීහි, තීභි	ක- තීහි, තීභි
ච- තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං	ච- තිස්සන්නං	ච- තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං
සං- තීහි, තීභි	සං- තීහි, තීභි	සං- තීහි, තීභි
ජ- තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං	ජ- තිස්සන්නං	ජ- තිණ්ණං, තිණ්ණන්නං
ස- තීසු	ස- තීසු	ස- තීසු
පුල්ලිංගයා	ඉත්ථිලිංගයා	නපුංසකලිංගයා

ති ශබ්දයෙන් ත්‍රිසංඛ්‍යාවාචක අර්ථ කියත්

ප- චත්තාරො, චතුරො	ප- චතස්සො	ප- චත්තාරි
දු- චත්තාරො, චතුරො	දු- චතස්සො	දු- චත්තාරි
ක- චතූහි, චතූභි	ක- චතූහි, චතූභි	ක- චතූහි, චතූභි
ක- චතූහි, චතූභි	ක- චතූහි, චතූභි	ක- චතූහි, චතූභි
ච- චතුන්නං	ච- චතස්සන්නං	ච- තුන්නං
සං- චතූහි, චතූභි	සං- චතූහි, චතූභි	සං- චතූහි, චතූභි
ජ- චතුන්නං	ජ- චතස්සන්නං	ජ- චතුන්නං
ස- චතූසු	ස- චතූසු	ස- චතූසු
පුල්ලිංගයා	ඉත්ථිලිංගයා	නපුංසකලිංගයා

චතු ශබ්දයෙන් (චතුර්) චතුසංඛ්‍යාවාචක අර්ථ කියත්

බහුවචන	බහුවචන
ප- පඤ්ච	ච- පඤ්චන්නං
දු- පඤ්ච	පං- පඤ්චහි, පඤ්චභි
ක- පඤ්චහි, පඤ්චභි	ඡ- පඤ්චන්නං
ත- පඤ්චහි, පඤ්චභි	ස- පඤ්චසු

ලිඞ්ගත්‍රයෙ සමං

පඤ්ච ශබ්දයෙන් (පසින්) පඤ්ච සංඛ්‍යා වාච්‍ය අර්ථ කියත්

එවං			වාදස, බාරස ...	12
ඡ	...	6	තෙළස, තෙරස ...	13
සත්ත	...	7	චුද්දස, චොද්දස, චතුද්දස ...	14
අට්ඨ	...	8	පණ්ණරස, පඤ්චදස ...	15
නව	...	9	සොළස, සොරස ...	16
දස	...	10	සත්තරස, සත්තදස ...	17
එකාදස	...	11	අට්ඨාරස, අට්ඨාදස ...	18

බහුවචනානා

ප- එකූනවීසති	19	ක- එකූනවීසතියා
ආ- (හෙ) එකූනවීසති		ච- එකූනවීසතියා
දු- එකූනවීසතිං		පං- එකූනවීසතියා
ත- එකූනවීසතියා		ඡ- එකූනවීසතියා
		ස- එකූනවීසතියා

එකූනවීසති (ඒකෝනවිංශති) ශබ්දයෙන් එකක් අඩු විස්සක් කියත්

වීසත්‍යාදයො ආ නවුතියා ඉත්ථිලිඞ්ගෙකවචනන්තා

වීසති රත්තිංව

එවං			පඤ්චවීසති	...	25
වීසති	...	20	ඡබ්බීසති	...	26
එකවීසති	...	21	සත්තවීසති	...	27
වෙවීසති		22	අට්ඨවීසති	...	28
තෙවීසති	...	23	එකූනවීසති	...	29
චතුවීසති	...	24			

රත්ති සද්දසමා

ප - එකූනතිංසා 29
ආ - (හෙ) එකූනතිංසෙ
දු - එකූනතිංසං
ත - එකූනතිංසාය
ක - එකූණතිංසාය
ච - එකූනතිංසාය
පං - එකූනතිංසාය
ඡ - එකූනතිංසාය
ස - එකූනතිංසාය

එකූනතිංසා (ඒකෝන ත්‍රිංශත්) ශබ්දයෙන් එකක් අඩු තිහක් කියත්

තිංසති-තිංසා 30
එකතිංසති, එකතිංසා ... 31
ද්වත්තිංසති, ද්වත්තිංසා, බත්තිංසති, බත්තිංසා 32
තෙත්තිංසති, තෙත්තිංසා 33
චතුත්තිංසති, චතුත්තිංසා 34
පඤ්චතිංසති, පඤ්චතිංසා 35
ඡත්තිංසති-ඡත්තිංසා 36
සත්තතිංසති, සත්තතිංසා 37
අට්ඨතිංසති, අට්ඨතිංසා 38
එකූනචත්තාළීසති, එකූනචත්තාළීසා 39

චත්තාළීසති, චත්තාළීසා, චත්තාරීසති, චත්තාරීසා 40
එකචත්තාළීසති, එකචත්තාළීසා, එකචත්තාරීසති, එකචත්තාරීස 41
ද්වෙචත්තාළීසති. ද්වෙචත්තාළීසා, ද්වෙචත්තාරීසති, ද්වෙචත්තාරීසා
ද්විචත්තාළීසති, ද්විචත්තාළීසා, ද්විචත්තාරීසති, ද්විචත්තාරීසා 42
තෙචත්තාළීසති, තෙචත්තාළීසා, තෙචත්තාරීසති, තෙචත්තාරීසා
තිචත්තාළීසති, තිචත්තාළීසා, තිචත්තාරීසති, තිචත්තාරීසා 43
චතුචත්තාළීසති, චතුචත්තාළීසා, චතුචත්තාරීසති, චතුචත්තාරීසා 44
පඤ්චචත්තාළීසති, පඤ්චචත්තාළීසා, පඤ්චචත්තාරීසති, පඤ්චචත්තාරීසා 45
ඡචත්තාළීසති, ඡචත්තාළීසා, ඡචත්තාරීසති, ඡචත්තාරීසා 46
සත්තචත්තාළීසති, සත්තචත්තාරීසති,
සත්තචත්තාළීසා, සත්තචත්තාරීසා 47
අට්ඨචත්තාළීසති, අට්ඨචත්තාරීසති,
අට්ඨචත්තාළීසා, අට්ඨචත්තාරීසා 48
එකූනපඤ්ඤාසති, එකූනපඤ්ඤාසා 49

එකූනපඤ්ඤාසා [illegible]

පඤ්ඤාසා, (ඉත) පඤ්ඤාසෙ පඤ්ඤාසං ඉච්චාදි පුබ්බෙව 50
එකපඤ්ඤාසා, එකපණ්ණාසා 51
ද්වෙපඤ්ඤාසා, ද්වෙපණ්ණාසා, ද්විපඤ්ඤාසා, ද්විපණ්ණාසා 52
තෙපඤ්ඤාසා, තෙපණ්ණාසා, තිපඤ්ඤාසා, තිපණ්ණාසා 53
චතුපඤ්ඤාසා, චතුපණ්ණාසා, ... 54
පංචපඤ්ඤාසා; පංචපණ්ණාසා 55
ඡපඤ්ඤාසා, ඡපණ්ණාසා, ... 56
සත්තපඤ්ඤාසා සත්තපණ්ණාසා, ... 57
අට්ඨපඤ්ඤාසා 58
එකූනසට්ඨි 59

(ඉත) එකූනසට්ඨි ඉච්චාදීනි සද්දසමා

එවං

සට්ඨි ... 60
එකසට්ඨි ... 61
ද්වෙසට්ඨි, ද්වාසට්ඨි ... 62
තෙසට්ඨි, තිසට්ඨි ... 63
චතුසට්ඨි ... 64
පඤ්චසට්ඨි ... 65
ඡසට්ඨි ... 66
සත්තසට්ඨි ... 67
අට්ඨ සට්ඨි ... 68
එකූනසත්තති ... 69
සත්තති ... 70
එකසත්තති 71
ද්වෙසත්තති, ද්වාසත්තති, ද්විසත්තති, ද්වෙසත්තරි, ද්වාසත්තරි, ද්විසත්තරි, } 72
තෙසත්තති, තිසත්තති, තෙසත්තරි, තිසත්තරි, } 73
චතුසත්තති, චතුසත්තරි 74
පංචසත්තති, පංචසත්තරි 75
ඡසත්තති, ඡසත්තරි 76
සත්තසත්තති, සත්තසත්තරි 77

අට්ඨසත්තති, අට්ඨසත්තරි 78
එකූනාසීති 79
අසීති 80
එකාසීති 81
ද්වෙඅසීති, ද්වාසීති, ද්වියාසීති 82
තෙඅසීති, තියාසීති ... 83
චතුරාසීති 84
පඤ්චාසීති 85
ඡාසීති 86
සත්තාසීති 87
අට්ඨාසීති 88
එකූනනවුති 89
නවුති 90
එකනවුති 91
ද්වෙනවුති, ද්වානවුති, ද්විනවුති 92
තිනවුති 93
චතුනවුති 94
පඤ්චනවුති ... 95
ඡනවුති 96
සත්තනවුති 97
අට්ඨනවුති 98

ප- එකූනසතං 99
ආ- (හෙ) එකූනසත
දු- එකූනසතං
ත- එකූනසතෙන
ක- එකූනසතෙන

ච- එකූනසතස්ස
ප- { එකූනසතා, එකූනසතම්හා / එකූනසතස්මා
ඡ- එකූනසතස්ස
ස- { එකූනසතෙ, එකූනසතම්හි / එකූනසතස්මිං

එවං සතානං සතගුණිතං යාව සතසහස්සං

කොටි පකොටි කොටිප්පකොටි අක්ඛොභිණියො ඉච්චිලිඛෙහත වචනානා.

* දසදසකං-සතං; දසසතං-සහස්සං; දසසහස්සං-නහුතං + දස නහුතං-ලක්ඛං, සතසහස්සන්ති'පි වුච්චති.

ලක්ඛසතං – කොටි, කොටිලක්ඛසතං-පකොටි; පකොටිලක්ඛ සතං -කොටිප්පකොටි.

එවං නහුතං, නින්නහුතං, අක්ඛොභිණී, බින්දු, අබ්බුදං නිරබ්බුදං, අහහං, අබබං, අටටං, සොගන්ධිකං, උප්පලං, කුමුදං, පුණ්ඩරීකං, පදුමං, කථානං, මහාකථානං, අසඞ්ඛෙය්‍යන්ති'පි යථාක්කමං සතලක්ඛගුණං වෙදිතබ්බං

දසයට එකාඞ්කරෙඛාවක්

සතිත		බින්දු	1	නිරබ්බුදයට	බින්දු	63
සියයට	...	,,	2	අහහයට	,,	70
දහසට	...	,,	3	අබබයට	,,	77
දසදහසට	...	,,	4	අටටයට	,,	84
ලක්ෂයට	...	,,	5	සොගන්ධිකයට	,,	91
කොටියට	...	,,	6	උප්පලයට	,,	98
ප්‍රකොටියට	...	,,	14	කුමුදයට	,,	105
කොටිප්‍රකොටියට	...	,,	21	පුණ්ඩරීකයට	,,	112
නහුතයට	...	,,	29	පදුමයට	,,	119
නින්නහුතයට	...	,,	35	කථානයට	,,	126
අක්ෂෞහිණියට	...	,,	42	මහාකථානයට	,,	133
බින්දුවට	...	,,	48	අසංඛෙය්‍යයට	,,	140
අබ්බුදයට	...	,,	56			

මේ නහුත යනු අයුත ශබ්දයෙන් කියනු ලැබේ.

දසදහසයි.

නමො බුද්ධාය

එවං 'සුරාසුරනරෝ'රග නාග යක්ඛා
ගන්ධබ්බ කින්නර මනුස්ස පිසාච පේතා
මාතඞ්ග ජම්බුක තුරඞ්ග වරාහ සීහා
ව්‍යග්ඝ'ච්ඡ [illegible] තරච්ඡ මිග'ස්ස සෝණා

සුර, දෙවියන්ය; අසුර, අසුරයන්ය; නර, මනුෂ්‍යයන්ය; උරග, සර්පයන්ය; [illegible] නාගයෝය; [illegible] යක්ඛ, යක්ෂ යෝය; ගන්ධබ්බ, [illegible]; කින්නර, කිම්පුරුෂයෝය, මනුස්ස මනුෂ්‍යයෝය; පිසාච, [illegible] පිශාචයෝය, පේත, ප්‍රේතයෝය; මාතඞ්ග, [illegible] නොයෙක් ඇඳිදුන සත්වයෝය; [illegible] වයෝය; වරාහ, ඌරෝය; සීහ, සිංහ යෝය; ව්‍යග්ඝ, [illegible]; [illegible] තරච්ඡ, [illegible] නෝ ඉදිබෝය; [illegible]; මිග, මුවෝය; අස්ස, අශ්වයෝය; සොණ, සුනඛයෝය.

ආලෝක ලෝක තිලකා'ඛිල භාග යොග
[illegible] ගාම [illegible] ධම්ම [illegible]
[illegible] අභිසා'සව කොධ ලෝභ
සාරම්භ [illegible] පමාද මිසාකා

ආලෝක, එළිය; ලෝක, සකලලෝකාදි ලෝකය; තිලක, ශෘතය; අඛිල, සකලය; භාග, [illegible]; [illegible]; [illegible]; ගාම, (ක්‍රම) [illegible]; [illegible]; [illegible], [illegible] ධම්ම, ප්‍රතිපත්ති ධර්මය; [illegible]; [illegible], [illegible]; [illegible] ඝන යෝ හැඩ ජලධාරය; [illegible], [illegible]; අභිසා, [illegible]; ආසව, [illegible] ආශ්‍රවය; කොධ, ක්‍රෝධය; ලෝභ, ලෝභය; සාරම්භ, සාරම්භතරිය සාරණය; [illegible], [illegible]; [illegible] මදය; [illegible], මානය; පමාද, ප්‍රමාදය; මිසාකා, ගුණමැකීමය.

[illegible] නාග පුග සාලා'සන චම්පකා'ඛ
[illegible] කාල තාල බකුල'ජ්ජුන කිංසුකා ච
මන්දාර කුන්ද පුචිමන්ද කරඤ්ජ රුක්ඛා
[illegible] මධුර [illegible] කොසුම්බ කංසා

ඉච්චා'දයො බුද්ධ සඤ්ඤ'ච.

පුන්නාග, දොඹය; පූග, පුවක්ය; පනස, කොස්ය; අසන, පියා ගස්ය; චම්පක, සපුය; අම්බ, අඹය; හින්තාල, හිඹුල්ය; තාල, තල්ය; වකුල, මුනමල්ය; අජ්ජුන, කුඹුක්ය; කිංසුක (ව), කැලය; මන්දාර, මදාරය; කුන්ද, කොඳය; [illegible], [illegible]; කරඤ්ජ, කරඳ; රුක්ඛ, වෘක්ෂය; [illegible], [illegible]; [illegible], [illegible]; අම්බජ, බිජ්; චරිත් හවගන්ත සංමසෝ; [illegible]. [illegible]; හංසා, හංසය; ඉති ආදයො, මේ ආදී ශබ්දයෝ; එවං, මෙසේ; (බුද්ධ සද්දො'ව, බුද්ධ ශබ්දයාමෙන්;) ඤෙයයා, දතයුතුයි.

එවං මිසවා කුලවා [illegible] යසවා ධනවා සුතවා භගවා හිමවා බලවා සීලවා පඤ්ඤවා සතිමා ධිතිමා ගතිමා මුතිමා ජුතිමා සිරිමා ථුතිමා යතිමා සුචිමා කලිමා බලිමා කසිමා රුචිමා බුද්ධිමා චක්ඛුමා බන්ධුමා හෙතුමා සෙතුමා කෙතුමා රාහුමා භානුමා ඛාණුමා විජ්ජුමා ඉච්චාදයො ගුණවන්තු සද්දසමා.

මිසවා, මිසයන නම් ඇත්තෝ හෝ පූජා ඇත්තෝය; (ශත්‍රුයාසි) කුලවා, කුල නම් වංශ ඇත්තෝය; [illegible], [illegible] ඇත්තෝය; යසවා, යසස් හෝ ඉසුරු ඇත්තෝය; ධනවා, ධන ඇත්තෝය; සුතවා, ඇසූ පත් නොහොත් පුත්‍රයන් ඇත්තෝය; භගවා, භාග්‍ය ඇත්තෝය; (සර්වඥයි) හිමවා, හිම ඇත්තෝය; (හිමාලයයි) බලවා, බල ඇත්තෝය; සීලවා, සිල් ඇත්තෝය; පඤ්ඤවා, නුවණ ඇත්තෝය; සතිමා, සිහි ඇත්තෝය; ධිතිමා, ධෛර්‍ය ඇත්තෝය; ගතිමා, ගති ඇත්තෝය; මුතිමා, සිහි නුවණ ඇත්තෝය; ජුතිමා, [illegible] ඇත්තෝය; සිරිමා, ලක්ෂ්මී ඇත්තෝය; ථුතිමා, ස්තුති ඇත්තෝය; යතිමා, යති ඇත්තෝය; සුචිමා, පවිත්‍රතා ඇත්තෝය; කලිමා, කලි ඇත්තෝය; බලිමා, බලි ඇත්තෝය; කසිමා, [illegible] ඇත්තෝය; රුචිමා, කැමති ඇත්තෝය; බුද්ධිමා, නුවණ ඇත්තෝය; චක්ඛුමා, ඇස් ඇත්තෝය; බන්ධුමා, නෑයන් ඇත්තෝය; හෙතුමා, [illegible] ඇත්තෝය; සෙතුමා, සෙය ඇත්තෝය; කෙතුමා, [illegible] ඇත්තෝය; රාහුමා, රාහු ඇත්තෝය; භානුමා රශ්මි, ඇත්තෝය; ඛාණුමා [illegible] ඇත්තෝය; විජ්ජුමා, විදුලි ඇත්තෝය; ඉති, මෙසේ; [illegible] ආදයො, [illegible] (ශබ්දයෝ;) ගුණවන්තු සද්දසමා [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible]; [illegible], [illegible]; [illegible], සිරිත් [illegible]; දදා, දෙන්නෙක්ය; [illegible], [illegible]; [illegible], අසත්

නේය; චවං, සිඟන්නේය; ජයං, දිනන්නේය; ජීරං, දිරන්නේය; චවං, චුතවන්නේය; මීයං, මැරෙන්නේය; සරං, සිහිකරන්නේය; කුබ්බං, කරන්නේය; ජපං, ජපකරන්නේය; වජං, යන්නේය; ඉති, මෙසේ, එවං, ආදීනා, මේ ආදී (ශබ්දයෝ;) ගච්ඡන්තසදෘසව, ගච්ඡන්ත ශබ්දය හා සමානයෝයි.

මහන්ත ශබ්දාදියෙහි සුප්‍රකාරණ නොයෙක් ආදි සන්ධියෝ කියනු ලැබෙත්.

ජෝති පාණි ගණ්ඨි මුට්ඨි, කුච්ඡි වත්ථි සාලි වීහි
ව්‍යාධි ඕධි බෝධි සන්ධි, රාසි කේසි සාති දීපි

ජෝති, බැබලීමය; පාණි, අත්ලය; ගණ්ඨි, ගැටය; මුට්ඨි, මිටය; කුච්ඡි, කුසය; වත්ථි, වස්තිකෝෂය; සාලි, හැල්ය; වීහි; වීය; ව්‍යාධි, ලෙඩය; ඕධි, අවධිය; බෝධි, බෝධිය; සන්ධි, සන්ධිය; රාසි, සමූහය; කේසි, ධජය; සාති, එනම් ධජපති; දීපි, දිවියාය.

ඉසි මුනි මණි ධනි ගිරි රවි කවි කපි
අසි මසි නිධි විධි අහි කිමි පති හරි
අරි තිමි කලි බලි ජලනිධි ගහපති
උරසිනි මරීචිනි කිරීටපති අධිපති.

ඉවර්ණාදෙශ අග්ගි සංඥාව.

ඉසි, සෘෂිය; මුනි, මුනිය හෙවත් බුදුය; මණි, මැණිකය; ධනි, ශබ්දය; ගිරි, පර්වතය; රවි, හිරුය; කවි, කවිකාරයා හෝ පණ්ඩිතයාය; කපි, වඳුරාය; අසි, කඩුවය; මසි, කළුපැහැය හෙවත් දැලිදිය; නිධි, නිධානය; විධි, දෛවය හෙවත් විධානය; අහි, නාගයාය; කිමි, පණුවාය; පති, ස්වාමියාය; හරි, සිංහයාය; අරි, සතුරාය; තිමි, එනම් මත්ස්‍යයාය; කලි, පාපය හෝ කිලුට්ටය; බලි, බිලිපූජාය; ජලනිධි, සමුද්‍රය; ගහපති, ගෘහපතියාය; උරසිනි, මහත් පියයි හෝ පුළුව ඇත්තේය; මරීචිනි, උතුම් හුනු ඇත්තාය; කිරීටපති, උසස් රජගෙය [illegible]; අධිපති, [illegible]; ඉති, මෙසේ, එවං ආදීනා, මේ ආදීහු; අග්ගිශබ්දය හා සමයි.

ධම්මී [illegible] ඤාණී [illegible] චක්කී පක්ඛී දන්තී රට්ඨී
ඡත්තී මාලී වම්මී [illegible] [illegible] හොගී සාමී සාමී

[illegible], ධම්ම ඇත්තේය; ඤාණී, ඤාණය ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible], අත් ඇත්තේය; චක්ඛී, ඇස් ඇත්තේය,

පක්ඛී, පක්ෂ ඇත්තේය; දාඨී, දළ ඇත්තේය; රථී, රථ ඇත්තේය; ඡත්තී, ඡත්‍ර ඇත්තේය; මාලී, මාලා ඇත්තේය; වම්මී, වම හෙවත් සැට්ටි ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible] ඇත්තේය; යසී, [illegible].

ධජී ගණී [illegible] දුබ් [illegible]
[illegible]

[illegible], ධජ ඇත්තේය; ගණී, [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ([illegible]) ඇත්තේය; දන්තී, දත් ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය; සරී, [illegible] ඇත්තේය; මුසලී, මුසල [illegible] ඇත්තේය; [illegible], [illegible] ඇත්තේය;

පාපකාරී සත්තුඝාතී [illegible] දීඝජීවී
ධම්මවාදී සීහනාදී [illegible]

සුමේධාදයො දණ්ඩිසද්දසමා.

පාපකාරී, පව්කරණ පුද්ගලය; සත්තුඝාතී, සතුරන් නසන්නේය, [illegible], [illegible] දීඝජීවී, [illegible] ජීවත්වන්නේය; [illegible] ඇත්තේය; සීහනාදී, [illegible] [illegible], [illegible]; ඉති ආදයො, [illegible] ([illegible]) සද්දසමා, දණ්ඩි ශබ්දය හා සමානයෝය.

එවං සෙතු කෙතු භානු රාහු සබ්බූ උච්ඡු වෙළු මච්චු සිබ්බු මබ්බු [illegible] මේරු සත්තු සාරු හෙතු ජන්තු රුරු පටු ඉච්චාදයො භික්ඛු සද්දසමා

සෙතු, සෙතුව; කෙතු, ධජය; භානු, හිරුය; රාහු, එනම් අසුර [illegible]; සබ්බූ, [illegible]; උච්ඡු, උක්ය; වෙළු, [illegible]; මච්චු, මරුය; සිබ්බු, මුහුදය; මබ්බු, [illegible]; [illegible], මේරු නම් [illegible] මේරු, මහමෙරය; සත්තු, සතුරාය; සාරු, [illegible]; හෙතු, කාරණය; ජන්තු, සත්වයෝය; රුරු, [illegible]; පටු, දක්ෂයාය; ඉති ආදයො, මේ ආදී ශබ්දයෝ; භික්ඛුසද්දසමා, භික්ඛු ශබ්දය හා සමානයෝය

එවං සත්තු භත්තු නෙතු සොතු ඤාතු ජෙතු දාතු ධාතු බොද්ධු විඤ්ඤාපෙතු සකම්මකාතු මහාකම්මකාතු ආදයො (සත්ථුසද්දසමා)

කත්තු, කරන්නාය; හන්තු, ඝාතකරන්නාය; නෙතු, නායකයාය; සොතු, අසන්නේය; ඤාතු, දන්නේය; ජේතු, දිනන්නේය; දත්තු, දෙන්නේය; ධාතු, දරන්නේය; [illegible]; නත්තු, මුනුබුරාය; බොද්ධු, දන්නේය; [illegible], [illegible]; සකාමිකාතු, එකම් රජය; මිතාමිතානු එකම රජය; ආදයො, මේ ආදී (ශබ්දයෝ;) එවං, මෙසේම යෙවත් [illegible] ශබ්දය හා සමානයෝය.

එවං සයම්භූ වෙස්සභූ පරාභිභූ සහභූ ආදයො

සයම්භූ, තොමෙම හටගත්තේය; වෙස්සභූ, එනම් සම්බුදුය, පරාභිභූ, අනුන් [illegible]; සහභූ, සමග උපන්නේය; ආදයෝ, මේ ආදීහු; එවං මෙසේම [illegible] අභිභූ ශබ්දය හා සමානයෝය.

එවං මග්ගඤ්ඤූ ධම්මඤ්ඤූ අත්ථඤ්ඤූ කාලඤ්ඤූ රත්තඤ්ඤූ
මත්තඤ්ඤූ කතඤ්ඤූ [illegible]ඤ්ඤූ විඤ්ඤූ වේදගූ පාරගූ ආදයො

මග්ගඤ්ඤූ, මාර්ගය දන්නේය; ධම්මඤ්ඤූ, ධර්මය දන්නේය; අත්ථඤ්ඤූ, අර්ථ දන්නේය; කාලඤ්ඤූ, කල්දන්නේය; රත්තඤ්ඤූ, චිර රාත්‍රි දන්නේය; මත්තඤ්ඤූ, පමණ දන්නේය; කතඤ්ඤූ, කෙලෙසිගුණ දන්නේය; [illegible]ඤ්ඤූ, [illegible] දන්නේය; විඤ්ඤූ, දන්නේය; වේදගූ, චතුරාර්යසත්‍යයන් දන්නේ හෝ වේද දන්නේය; පාරගූ, එතරට පැමිණියේය; ආදයො, මේ ආදි (ශබ්දයෝ;) එවං, මෙසේය; හෙවත් සබ්බඤ්ඤූ ශබ්දය මෙනි.

බුද්ධත්තා රාජ ගුණවා ගච්ඡන්තග්ගාදි දණ්ඩී ච
භික්ඛු ච ජන්තු සත්ථා ච. නත්තා ච පිතුභාතු ච
අභිභූ සබ්බඤ්ඤූ ගොති, එවං පුල්ලිඞ්ගසංගහො

බුද්ධ, බුද්ධ ශබ්දයද. අත්තා, අත්ත ශබ්දයද; රාජ, රාජශබ්දයද; ගුණවා, ගුණවන්තු ශබ්දයද; ගච්ඡන්තා, ගච්ඡන්ත ශබ්දයද; අග්ගි අග්ගි ශබ්දයද; ආදි, ආදි ශබ්දයද; දණ්ඩි (ච) දණ්ඩි ශබ්දයද; භික්ඛු (ච) භික්ඛු ශබ්දයද; ජන්තු ජන්තු ශබ්දයද: සත්ථු, (ච) සත්ථු ශබ්දයද; නත්තු, (ච) නත්තු ශබ්දයද: පිතු, පිතු ශබ්දයද; භාතු (ච) භාතු ශබ්දයද; අභිභූ, අභිභූ ශබ්දයද; සබ්බඤ්ඤූ, සබ්බඤ්ඤූ ශබ්දයද; ගොඉති, ගොශබ්දයදැයි (යන මේ ශබ්දයෝ) එවං මෙසේ; පුල්ලිඞ්ග සංගහො, පුල්ලිඞ්ග සංග්‍රහයි.

ඉත්ථිලිංගං.

සද්ධා මේධා පඤ්ඤා විජ්ජා, චින්තා මන්තා තණ්හා වීණා
ඉච්ඡා මුච්ඡා එජා මායා, මෙත්තා මත්තා සික්ඛා භික්ඛා

සද්ධා, ශ්‍රද්ධාවය; මේධා, ප්‍රඥාවය; පඤ්ඤා, නුවණය; විජ්ජා, විද්‍යාවය; චින්තා, සිතිවිලිය; මන්තා, දනිම් හෝ මන්ත්‍රණ ප්‍රඥාවය, තණ්හා, තණ්හාවය; වීණා, වීණාවය; ඉච්ඡා, කැමැත්තය; මුච්ඡා, මූර්ච්ඡාවය; එජා, තෘෂ්ණාවය; මායා, කපට ප්‍රතිච්ඡාදන වඤ්චාවය;

මෙත්තා, මෛත්‍රිය; මත්තා, ප්‍රමාණය; සික්ඛා, හික්මීමය; සිඛා, සිහිඹුය.

ජංඝා ගීවා ජිව්හා, වංචා, ඡායා ආසා ගඞ්ගා නාවා
ගාථා සේනා ලේඛා සාලා, මාලා වේලා පූජා ඛිඩ්ඩා

ජංඝා, කෙණ්ඩය; ගීවා, ග්‍රීවය හෝ බෙල්ලය; ජිව්හා, දිවය; වංචා, තෙපුලුසය; ඡායා, සෙවණය; ආසා, තෘෂ්ණාවය; ගඞ්ගා, ගඞ්ගා නම් ගඟය; නාවා, නැවය; ගාථා, චතුෂ්පදී ගාථාවය; සේනා, බල සෙනඟය; ලේඛා, රේඛාවය; සාලා, සාලාවය; මාලා, මල්දමය; වේලා, කෙළුය; පූජා, පිදීමය; ඛිඩ්ඩා, ක්‍රීඩාවය.

පිපාසා වේදනා සඤ්ඤා, චේතනා තසිණා පජා
දේවතා වට්ටකා ගොධා, බලාකා පරිසා සභා

පිපාසා, පවසය; වේදනා, විඳීමය; සඤ්ඤා, සංඥාව, චේතනා, සිතිවිල්ලය; තසිණා, තෘෂ්ණාවය; පජා, ජනයෝය; දේවතා, දෙවිඳුය; වට්ටකා, වටුකුරුලාය; ගොධා, තලගොයා; බලාකා, කණකොකාය; පරිසා පිරිසය; සභා, සභාවය;

උක්කා සෙඵාලිකා ලඞ්කා, සලාකා වාලුකා සිඛා
විසාඛා විසිඛා සාඛා, වචා වඤ්ඣා ජටා ඝටා

උක්කා, උල්කාවය; සෙඵාලිකා, එනම් ගස්ය; ලංකා, ලංකා ද්වීපය; සලාකා, ඉරටුව, [illegible], වැලිය; සිඛා, මුදුනය; විසාඛා, විසා නැකතය; විසිඛා, වීථිය; සාඛා, අත්තය; වචා, වදකහය; වඤ්ඣා, වඳ ස්ත්‍රිය; ජටා, කෙස ජටාය; ඝටා, සමූහය.

ජෙට්ඨා සොණ්ඩා විතණ්ඩා ච, කරුණා වනිතා ලතා
කථා නිද්දා සුධා රාධා, වාසනා සිංසපා පපා

ජෙට්ඨා, වැඩිමහලු සහෝදරිය; සොණ්ඩා, ලොල් ස්ත්‍රිය; විතණ්ඩා (ච), ලොකායත ශාස්ත්‍රය; කරුණා, දයාවය; වනිතා, ස්ත්‍රිය; ලතා, වැලය; කථා, කථාවය; නිද්දා, නිදීමය; සුධා, අමෘතය; රාධා, ශ්‍රීකාන්තාව හෝ අනුර නැකතය; වාසනා, පෙර පුරුද්දය; සිංසපා, ඇට්ටේරියය; පපා, පැන් [illegible]ය.

පභා සීමා ඛමා ජායා, කත්තිකා සක්ඛරා සුරා
දෝලා තුලා සිලා ලීලා, ලාළෙලා මේඛලා කලා

පභා, ප්‍රභාවය; සීමා, සීමාය; ඛමා, ඉවසීමය; ජායා, භාර්යාව; කත්තිකා, කැති නැකතය; සක්ඛරා, [illegible]; සුරා, රාය; දෝලා, දෝලා හෝ [illegible]; තුලා, [illegible]; සිලා, [illegible]; ලීලා, ලීලාවය; ලාළෙලා, [illegible]; මේඛලා, මෙවුල්දමය, කලා, කලාකොටස

[illegible]
[illegible]

[illegible] සද්දසමං.

වලම්බං, වෙළඹය; අලම්බුසා, එනම් දෙව්ඟනය; මූසා, සෝරුවය; මඤ්ජූසා, කරඬුවය; සලභා, [illegible]; දිසා, දිගය; හංසා, හසිනා [illegible]; ජිණ්ණා, [illegible]; ගුහා, ලෙනය; ජියා, [illegible]; ලසිකා, [illegible] මිදුළුය; මිඤ්ඤා, [illegible]; බුධා, [illegible].

ඉති ආදීනං, මේ ආදී ශබ්දයන්; සංඥා සඤ්ඤා [illegible]
සංඥා ශබ්ද [illegible].

පහති පුහති [illegible], [illegible] නිතාති බනති සනති
සභාති [illegible] සිද්ධි සුද්ධි, ඉද්ධි වුද්ධි බුද්ධි බොධි

පහති, [illegible]; පුහති, [illegible]; චූතති, සූත්‍ර විවරණය සෝ පැවැත්මය; [illegible], ගුණසොබාවය; මුතති, මිදීමය; නිතති, [illegible]; බනති, [illegible]; [illegible], [illegible]; සනති, සංසිදීමය; [illegible], [illegible]; සිද්ධි, නිසදවීමය; සුද්ධි, පිරිසිදුය; ඉද්ධි, සෘද්ධිය; වුද්ධි, වැඩීමය; බුද්ධි, ප්‍රඥාවය; බොධි, චතුසත්‍යාවබොධය.

භූමි ජාති පීති සූති, නන්දි සන්ධි සාති කොටි
දිට්ඨි වුට්ඨි තුට්ඨි යට්ඨි, සාලි පාලි නාලි කෙලි

භූමි, පොළොවය; ජාති, ඉපදීමය; පීති, ප්‍රීතිය; සූති, වැදීමය; නන්දි, [illegible]; [illegible], [illegible]; සාති, [illegible]; කොටි, [illegible]; දිට්ඨි, දෘෂ්ටිය; වුට්ඨි, වැසීමය; තුට්ඨි, සතුටුය; යට්ඨි, යෂ්ටිය; සාලි, [illegible]; පාලි, [illegible]; නාලි, [illegible]; කෙළි, ක්‍රීඩාවය.

[illegible] අසනි
වසනි [illegible] ආකනි
[illegible].

[illegible]; ඉති ආදීනං, මේ ආදී (ශබ්ද) [illegible].

[illegible]

[illegible].

ගන්ධබ්බී කින්නරී නාගී, දේවී යක්ඛී අජී මිගී
වානරී සූකරී සීහී, හංසී කාකී ච කුක්කුටී
ඉච්චා'දයො නදී'ච

ගන්ධබ්බී, ගන්ධර්ව ස්ත්‍රිය; කින්නරී, කිඳුරිය; නාගී, නාගමානවිකාවය; දේවී, රාජස්ත්‍රිය; යක්ඛී, යක්ෂණිය; අජී, එළුදෙනය; මිගී, මුවදෙනය; වානරී, වැඳිරිය; සූකරී, ඌරිය; සීහී, සිංහධෙනුවය; හංසී, හංසධෙනුවය; කාකී, කැවිඩිය; කුක්කුටී, කිකිළිය; ඉති ආදයො, මේ ආදී ශබ්දයෝ; නදී ඉව, නදී ශබ්දය මෙනි.

එවං ධාතු ධෙනු කාසු දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු, රජ්ජු කණෙරු පියඞ්ගු ආදී සද්දා'පි යාගු සද්දෝ'ව

ධාතු, (පස්වි ආදී) ධාතුය; ධෙනු, දෙනය; කාසු, වළය; දද්දු, දදය; කණ්ඩු, කණ්ඩුතිය; කච්ඡු, කසය හෙවත් පැසීමය; රජ්ජු, රැහැනය; කණෙරු, ඇතින්නය; පියඞ්ගු, පුවඟුය; ආදී, මෙ ආදිවූ; සද්දා'පි, ශබ්දයෝද; යාගුසද්දෝ'ව, යාගු ශබ්දය මෙනි.

කඤ්ඤා රත්ති නදී යාගු, මාතු ධීතු දුහිතා'පි
ජම්බු අජාදී නගරාදී, මාතුලානී සඛාදී ච
භොති මානවිකාදී ගුණවතී මහතී තිච
ගතපයාතිව මෙධාවී, ධම්මචාරී'ති සඞ්ගහො

කඤ්ඤා, කඤ්ඤා ශබ්දයද; රත්ති, රත්ති ශබ්දයද; නදී, නදී ශබ්දයද; යාගු, යාගු; ශබ්දයද; මාතු, මාතු ශබ්දයද; ධීතු, ධීතු ශබ්දයද; දුහිතු, දුහිතු; ශබ්දයද; ජම්බු, ජම්බු ශබ්දයද; අජාදී, අජ ආදී ශබ්දයෝද; නගරාදී, නගරී ශබ්දය ආදී ශබ්දයෝද; මාතුලානී, මාතුලානී ශබ්දයද; සඛාදීච, සඛී ආදී ශබ්දයෝද; භොතී, භොතී ශබ්දයද; මානවි ඉති, මානවි යන; ආදී, මේ ආදී ශබ්දයෝද; ගුණවතී, ගුණවතී ශබ්දයද; මහතී ඉතිච, මහතී යන ශබ්දයද; ගතපයාතිව, ගතපයාතී ශබ්දයද; මෙධාවී, මෙධාවී ශබ්දයද; ධම්මචාරී, ධම්මචාරී ශබ්දයද; ඉති, ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි; සඞ්ගහො, සංග්‍රහයි.

ඉත්ථිලිඞ්ගා

පුඤ්ඤ පාප ඵල රූප සාධනං, සොත ඝාණ සුඛ දුක්ඛ කාරණං
දාන සීල ධන ඣාන ලොචනං, මූල කූල බල ජාල මඞ්ගලං

පුඤ්ඤ, පුණ්‍යය; පාප, පාපය; ඵල, විපාකය හෝ ගෙඩිය; රූප, රූපය; සාධනං, සිද්ධිය; සොත, කණිය; ඝාණ, නාසය; සුඛ, සැපය; දුක්ඛ, දුකය; කාරණං, හෙතුවය; දාන, දීමය; සීල, ස්වභාව හෝ සිල්ය; ධන, වස්තුවය; ඣාන, ධ්‍යානය; ලොචනං, ඇසය; මූල, මුල හෝ මිලය; කූල, ඉවුරය; බල, ශක්තිය; ජාල, දැලය; මඞ්ගලං, මඞ්ගලය.

නලින ලිඞ්ග මුඛඞ්ග ජලා'ම්බුජං පුලින ධඤ්ඤ හිරඤ්ඤ පදා'මතං
පදුම පණ්ණ සුසාන වනා'යුධං හදය චීවර වත්ථ කුලි'න්ද්‍රියං

නලින, පියුමය; ලිඞ්ග, පුරුෂ නිමිති ආදී නිමිත්ත හෝ ලක්ෂණය; මුඛ, මුහුණය; අඞ්ග, අවයවය; ජල, වතුරය; අම්බුජං, පියුමය; පුලින, වැලිය; ධඤ්ඤ, සප්තවිධ ධාන්‍යය; හිරඤ්ඤ, අමුරන්ය; පද, අඩි බබුලුවන වර්ණයෝය; අමතං, නිර්වාණය හෝ දිව්බොජුනය; පදුම, පියුමය; පණ්ණ, පත්‍රය, සුසාන, සොහොනය; වන, කැලෑය; ආයුධං, ආයුධය; හදය, හෘදය; චීවර, සිවුරය; වත්ථ, වස්ත්‍රය; කුල, වංශය, ඉන්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියය.

නයන වදන යානො'දාන සොපාන පානං
භවන භුවන ලොහා'ලාබු තුණ්ඩණ්ඩ පීඨං
කරණ මරණ ඤාණා'රම්මණා'රඤ්ඤ තාණං
නගර නගර තීරච්ඡත්ත ඡිද්දො'දකානි

ඉච්චා'දයො චිත්තසද්දසමා.

නයන, ඇසය; වදන, මුහුණය; යාන, යානාවය; උදාන, ප්‍රීතිවාක්‍යය; සොපාන, හිනය; පානං, පැනය; භවන, රජහවනාදිය; භුවන, ලොකය; ලොහ, ලොහජාතිය; අලාබු, ගිතිපෙතලිය; තුණ්ඩ, තුඩය; අණ්ඩ, බිජය; පීඨ, පුටුවය. කරණ, කිරීම හෝ කරන්නාය; මරණ, මරණය; ඤාණ, නුවණය; ආරම්මණ, අරමුණය; අරඤ්ඤ, වනය; තාණං, රක්ෂාස්ථානය හෙවත් පිහිණය; නගර, නුවරය; නගර, නුවරය, තීර, තෙරය; ඡත්ත, කුඩය; ඡිද්ද, සිදුරය; උදකානි, ජලය; ඉති ආදයො, මේ ආදී (ශබ්දයෝ) චිත්ත සද්දසමා, චිත්තශබ්දය හා සමයෝයි.

මනං සිරං උරං තෙජං රජං ඔජං වයං පයං
යසං තපං වචං චෙතං එවමා'දි මනො ගණො

මනං, මනසය; සිරං, හිසය; උරං, ළයය; තෙජං, තේදය; රජං, රජස්ය; ඔජං, ඕජාවය; වයං, වයසය; පයං, ජලය හෝ කිරිය; යසං, කීර්තිය; තපං, තපසය; වචං, වචනය; චෙතං, සිතිවිලිය; එවමාදි, මේ ආදිය, මනො ගණො, මනො ශබ්දාදීන්ට අයිතිවූ ශබ්දසමූහයය.

---

* සාලි වීහි ච කුද්‍රූසො ගොධුමො වරකො යවො
කඞ්ගු'ති සත්තධඤ්ඤානි

මනො තමො තපො තෙජො වචො ඔජො උරො සිරො
රජො යසො පයො චෙතො සරො වාසො වයො අයො

මනො, සිතය; තමො, අන්ධකාරය; තපො, තපසය; තෙජො, තෙදය; වචො, වචනය; ඔජො, ඔජය; උරො, ළයය; සිරො, හිසය; රජො, රජස්ය; යසො, යසසය; පයො, කිරිය; චෙතො, සිතිවිලිය; සරො, විලය; වාසො, වාසුය; වයො, වයසය; අයො, යකඩය.

ජලාසයෙ සරො හොති අයො * ලොහා’යුතො ඛයෙ
වයො කෙදෙයා පටෙ වාසො මනෙ චෙතො මනාදිසු

ජලාසයෙ, ජල පිහිටි තන්හි හෙවත් විලෙහි වැටෙන්නාවූ; සරො, සර ශබ්දය තෙම; මනාදිසු, මන ශබ්දදීන් කෙරෙහි; හොති, වේ. (මෙයින් සවරා’දි වාචක සර ශබ්දය මන ශබ්දදියට හෙවත් මනො ගණයට ඇතුළත් නොවන බව කියන්).

විල වාචක තැන හැකියා පඤ්චමී එකවචනයෙහි “සරසා” චතුර්ථි ෂෂ්ඨි “සරසො” සප්තමී “සරසි” ස්වර පද්ම වාචක තැන “සරෙන” “සරම්හා” “සරෙ” කියා වේ. ලොහෙ, ලොහයෙහි හෙවත් යකඩෙහි වැටෙන්නාවූ; අයො, අය ශබ්දය තෙම; (මනො ගණයෙහි වේ. සුඛාදිවාචක තැන නොවේ.) ආයුෂයා ඛයෙ, ආයුෂයාගේ ක්ෂයවීමෙහි හෙවත් වයසෙහිවූ; වයො, වය ශබ්දය තෙම; කෙදෙයා, (මනො ගණයෙහි) දතයුත්තේය. (මෙයින් වයසෙහි වැටනකල මනො ගණයෙහි නොවෙයි කියන්) පටෙ, වස්ත්‍රයෙහි වැටෙන්නාවූ; වාසො, වාස ශබ්දය (මනො ගණයෙහිහයි දතයුතුයි) (මෙයින් වාසය කිරීම් ආදියෙහි වන කල මනො ගණයෙහි නොවෙයි කියන්) මනෙ, සිත්හි වැටෙන්නාවූ චෙතො, චෙත ශබ්දය මනාදිසු, මන ශබ්දදීන් කෙරෙහි වේ; මෙයින් චෙතාපනයෙහි වැටෙන කල මනො ගණයෙහි නොවෙයි කියන්.)

මෙහි සරො යනාදී මනො ගණයෙහිවූ ශබ්දයන් සංස්කෘත භාෂාවෙහි ‘ස්’’ කාරාන්ත “මනස්’’ ශබ්දදිය සෙයින් ‘මනො’ යනාදීන් ප්‍රථමා එකවචනයෙහි වනසේ පාලියෙහිද නපුංසක ලිඞ්ග ප්‍රථමා එකවචනයෙහි වන රූපයකි පුල්ලිඞ්ගයෙහි නොගතයුතුයි. විභක්ති ලොපයෙහිද මනො ගණ ශබ්දයන් කොහි විකාරගම්යයි “මනොමයං – අයො මයං’’ යනාදීන් දතයුතු.

* “ලොහායසදන්තඛෙ” යනුදු පාඨයි

එවං සප්පි දධි වාරි අක්ඛි අට්ඨි අච්චි ඉච්චාදයො අට්ඨි සද්දසමා.

සප්පි, ඝලවය; දධි, දීය; වාරි, ජලය; අක්ඛි, ඇසය; අට්ඨි, [illegible]; අච්චි, ගිනිසිලය; ඉති, මෙසේ; එවං ආදයො, මේ ආදි ශබ්දයෝ; අට්ඨි සද්දසමා, අට්ඨි ශබ්දය හා සමයි.

එවං චක්ඛු වසු ධනු දාරු තිපු මධු සිඟ්ගු හිඞ්ගු වත්ථු මත්ථු ජතු අම්බු අස්සු ආදයො ආයු සද්ද සමා.

චක්ඛු, ඇසය; වසු, ධනය; ධනු, දුන්නය; දාරු, කාෂ්ඨය; තිපු, ඊයම්ය; මධු, මීය; සිඟ්ගු, මුරුඞ්ගාය; හිංගු, පෙරුම්කායම්ය; වත්ථු, පුණ්‍යක්‍රියාදියට වස්තුවය; මත්ථු, දීපෙරළුය; ජතු, ලාකඩය; අම්බු, ජලය; අස්සු, කඳුළුය; ආදයො, මෙ ආදි ශබ්දයෝ; එවං, මෙසේම; ආයු සද්දසමා, ආයු ශබ්දය හා සමානයෝයි

විතතං මනාදිගුණවං – ගච්ඡං අට්ඨිං ච දණ්ඩි ච
ආයු ඉච්චෙව'ව සංඛෙපා – සඤ්ඤෙයො නපුංසකෙ

විතතං, විතත ශබ්දය; මනාදි, මන ශබ්දය ආදි ශබ්දයෝද; ගුණවං, ගුණවන්තු ශබ්දය; ගච්ඡං, ගච්ඡන්ත ශබ්දය; අට්ඨි ච, අට්ඨි ශබ්දය ද; දණ්ඩි ච, දණ්ඩි ශබ්දය ද; ආයු ඉති, ආයු ශබ්දය ද යන; සඤ්ඤා ති, ශබ්දයෝ; සංඛෙපා, සංක්ෂෙපයෙන් එතූ, මෙති; එවං, මෙසේ; නපුංසකෙ, නපුංසක ලිඞ්ගයෙහි සංග්‍රහයි.

නපුංසක ලිඞ්ගා

ආඛ්‍යාත පද මාලා

නමො බුද්ධාය

වත්තමානා—ති අන්ති සි ථ මි ම—තෙ අන්තෙ සෙ ව්හෙ එ ම්හෙ.

වත්තමානා පච්චුප්පන්නෙ,

කත්තරි පරස්ස පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචති
	බ	තෙ	,,	පචන්ති
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචසි
	බ	තුම්හෙ	,,	පචථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචාමි
	බ	මයං	,,	පචාම

කත්තරි අත්තනො පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචතෙ
	බ	තෙ	,,	පචන්තෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	පචව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචෙ
	බ	මයං	,,	පචාමහෙ

කම්මනි අත්තනො පදං

		කත්තා	කම්මං		ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	පච්චතෙ
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පච්චන්තෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	පච්චසෙ
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පච්චව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	පච්චෙ
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පච්චාමහෙ

කම්මනි පරස්ස පදං

පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	* පච්චති
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පච්චන්ති
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	පච්චසි
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පච්චථ
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	පච්චාමි
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පච්චාම

---

* තෙන සො ඔදනො පච්චති, තෙ ඔදනා පච්චන්ති, ත්වං ඔදනො පච්චසි, තුම්හෙ ඔදනා පච්චථ, අහං ඔදනො පච්චාමි, මයං ඔදනා පච්චාම ඉති ඔදන සද්දං සබ්බත්‍ථා'පි යොජෙතානි.

පඤ්චමී – තු අන්තු හි ථ මි ම– තං අන්තං ස්සු වෙහා ඒ ආමසෙ,

ආණත්‍යා'සිට්ඨෙ'නුත්තකාලෙ පඤ්චමී.

කත්තරි පරස්ස පදෙ

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචතු
	බ	තෙ	,,	පචන්තු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පච, පචාහි
	බ	තුම්හෙ	,,	පචථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචාමි
	බ	මයං	,,	පචාම

කත්තරි අත්තනො පදෙ

පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචතං
	බ	තෙ	,,	පචන්තං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචස්සු
	බ	තුම්හෙ	,,	පචවෙහා
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචෙ
	බ	මයං	,,	පචාමසෙ

කම්මනි අත්තනො පදෙ

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො ඔදනො	පච්චතං
	බ	,,	තෙ ඔදනා	පච්චන්තං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං ඔදනො	පච්චස්සු
	බ	,,	තුම්හෙ ඔදනා	පච්චවෙහා
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං ඔදනො	පච්චෙ
	බ	,,	මයං ඔදනා	පච්චාමසෙ

කම්මනි පරස්ස පදෙ

පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො ඔදනො	පච්චතු
	බ	,,	තෙ ඔදනා	පච්චන්තු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං ඔදනො	පච්ච, පච්චාහි
	බ	,,	තුම්හෙ ඔදනා	පච්චථ
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං ඔදනො	පච්චාමි
	බ	,,	මයං ඔදනා	පච්චාම

භාවෙ – භූයතු – භූයතං

---

* අනාගතා'ණත්ත්‍යසඞ්ච ආසිංසනෙව "පච්ඡස්සතු" ඉච්චාදිනයෙන අසඤ්ඤුපි විභත්ති ඉච්ඡිතබ්බා.

සත්තමී – එය්‍ය එය්‍යුං එය්‍යාසි එය්‍යාථ එය්‍යාමි එය්‍යාම–
එථ එරං එථො එය්‍යව්හො එය්‍යං එය්‍යාමෙහෙ. +
අනුමති පරිකප්පෙසු සත්තමී.

කත්තරි පරස්ස පද

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචෙ, පචෙය්‍ය
	බ	තෙ	,,	පචෙය්‍යුං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචෙය්‍යාසි
	බ	තුම්හෙ	,,	පචෙය්‍යාථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචෙය්‍යාමි
	බ	මයං	,,	පචෙය්‍යාම

කත්තරි අත්තනො පද

පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචෙථ
	බ	තෙ	,,	පචෙරං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචෙථො
	බ	තුම්හෙ	,,	පචෙය්‍යව්හො
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචෙය්‍යං
	බ	මයං	,,	පචෙය්‍යාමෙහෙ

කම්මනි අත්තනො පද

		කත්තා	කම්මං		ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	පච්චෙථ
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පච්චෙරං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	පච්චෙථො
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පච්චෙය්‍යව්හො
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	පච්චෙය්‍යං
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පච්චෙය්‍යාමෙහෙ

කම්මනි පරස්ස පද

පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	පච්චෙ, පච්චෙය්‍ය
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පච්චෙය්‍යුං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	පච්චෙය්‍යාසි
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පච්චෙය්‍යාථ
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	පච්චෙය්‍යාමි
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පච්චෙය්‍යාම

ගාථා – භුඤ්ජෙ භුඤ්ජෙය්‍ය භුඤ්ජෙථ ඉච්චාදි

+ එය්‍යාමෙහෙ ඉතිපි

පරොක්ඛා- අ උ ඒ ත්ථ අ ම්හ – ත්ථ රෙ ත්ථො ව්හො ඉ ම්හෙ

අපච්චක්ඛෙ පරොක්ඛා'තීතෙ

කත්තරි පරස්සපදං,

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	ඒ	සො	ඔදනං	පපච
	බ	තෙ	,,	පපචු
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	පපචෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	පපචිත්ථ
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	පපච
	බ	මයං	,,	පපචිම්හ

කත්තරි අත්තනොපදං

පඨම පුරිසො	ඒ	සො	ඔදනං	පපචිත්ථ
	බ	තෙ	,,	පපචිරෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	පපචිත්ථො
	බ	තුම්හෙ	,,	පපචිව්හො
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	පපචි
	බ	මයං	,,	පපචිම්හෙ

කම්මනි අත්තනොපදං

		කත්තා	කම්මං		ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	ඒ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	පපච්චිත්ථ
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පපච්චිරෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	,,	ත්වං	ඔදනො	පපච්චිත්ථො
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පපච්චිව්හො
උත්තම පුරිසො	ඒ	,,	අහං	ඔදනො	පපච්චි
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පපච්චිම්හෙ

කම්මනි පරස්සපදං

පඨම පුරිසො	ඒ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	පපච්ච
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	පපච්චු
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	,,	ත්වං	ඔදනො	පපච්චෙ
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	පපච්චිත්ථ
උත්තම පුරිසො	ඒ	,,	අහං	ඔදනො	පපච්ච
	බ	,,	මයං	ඔදනා	පපච්චිම්හ

භාවෙ–භූයෙ බුභූවිත්ථ බභූය බභූවිත්ථ බභූවිවිත්ථ බභූවිත්ථ ඉච්චාදි.

හීයත්තනී- ආ ඌ ඕ ත්ථ අ ම්හා -- ත්ථ ත්ථුං සෙ ව්හං ඉං ම්හසෙ. හීයොපභුති පච්චක්ඛෙ වා අපච්චක්ඛෙ වා අතීතෙ කාලෙ හීයත්තනී.

කත්තරි පරස්ස පදෙ

පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	අපචා
	බ	තෙ	,,	අපචූ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපචො
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචත්ථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපච, අපචං
	බ	මයං	,,	අපචම්හා

කත්තරි අත්තනො පදෙ

පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	අපචත්ථ
	බ	තෙ	,,	අපචත්ථුං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපචසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචව්හං
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපචිං
	බ	මයං	,,	අපචම්හසෙ

කම්මනි අත්තනො පදෙ

කත්තා කම්මං ක්‍රියා

පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	අපච්චථ, අපච්චත්ථ
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	අපච්චත්ථුං
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	අපච්චසෙ
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	අපච්චව්හං
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	අපච්චිං
	බ	,,	මයං	ඔදනා	අපච්චම්හසෙ

කම්මනි පරස්ස පදෙ

පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො	ඔදනො	අපච්චා
	බ	,,	තෙ	ඔදනා	අපච්චූ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	,,	ත්වං	ඔදනො	අපච්චො
	බ	,,	තුම්හෙ	ඔදනා	අපච්චත්ථ
උත්තම පුරිසො	එ	,,	අහං	ඔදනො	අපච්ච
	බ	,,	මයං	ඔදනා	අපච්චම්හා

භාවෙ- අභූයත්ථ භූයත්ථ අභූයා භූයා ඉච්චාදි

අජ්ජතනී - ඊ උං ඔ ත්ථ ඉං ම්හා - ආ ඌ සෙ ව්හං අ ම්හෙ
අජ්ජප්පභුති සමීපෙ අතීතෙ කාලෙ අජ්ජතනී.

කත්තරි පරස්සපදං.

		කත්තා.	කම්මං.	ක්‍රියා.
පඨම පුරිසො	ඒ	සො	ඔදනං	අපචි පචි අපචිසි
	බ	තෙ	,,	අපචිංසු අපචුං*
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	අපචො
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචිත්ථ
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	අපචිං
	බ	මයං	,,	අපචිම්හා

කත්තරි අත්තනොපදං

පඨම පුරිසො	ඒ	සො	ඔදනං	අපචා
	බ	තෙ	,,	අපචූ
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	අපචිසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචිව්හං
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	අපච
	බ	මයං	,,	අපචිම්හෙ

කම්මනි අත්තනොපදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා.
පඨම පුරිසො	ඒ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනො)	අපච්චා
	බ	තෙ	,,	අපච්චූ
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	අපච්චිසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපච්චිව්හං
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	අපච්ච
	බ	මයං	,,	අපච්චිම්හෙ

කම්මනි පරස්සපදං

පඨම පුරිසො	ඒ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනො)	අපච්චි අපච්චි
	බ	තෙ	,,	අපච්චිංසු අපච්චුං
මජ්ඣිම පුරිසො	ඒ	ත්වං	,,	අපච්චො
	බ	තුම්හෙ	,,	අපච්චිත්ථ
උත්තම පුරිසො	ඒ	අහං	,,	අපච්චිං
	බ	මයං	,,	අපච්චිම්හා

භාවෙ - අභූයිසි භූයිසි අභූයා භූයා ඉච්චාදි.

* අකාරාගමාභාවෙ "අපචිංසු පචිංසු" ඉච්චාදීනි රූපානි හොන්ති,

භවිස්සන්ති - ස්සති ස්සන්ති ස්සසි ස්සථ ස්සාමි ස්සාම - ස්සතෙ ස්සන්තෙ ස්සසෙ ස්සව්හෙ ස්සං ස්සාමෙහ.

අනාගතෙ භවිස්සන්ති.

කත්තරි පරස්ස පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචිස්සති
	බ	තෙ	,,	පචිස්සන්ති
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචිස්සසි
	බ	තුම්හෙ	,,	පචිස්සථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචිස්සාමි
	බ	මයං	,,	පචිස්සාම

කත්තරි අත්තනො පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	පචිස්සතෙ
	බ	තෙ	,,	පචිස්සන්තෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පචිස්සසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	පචිස්සව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පචිස්සං
	බ	මයං	,,	පචිස්සාමෙහ

කම්මනි අත්තනො පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනං)	පච්චිස්සතෙ
	බ	තෙ	,,	පච්චිස්සන්තෙ
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පච්චිස්සසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	පච්චිස්සව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පච්චිස්සං
	බ	මයං	,,	පච්චිස්සාමෙහ

කම්මනි පරස්ස පදං

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනො)	පච්චිස්සති
	බ	තෙ	,,	පච්චිස්සන්ති
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	පච්චිස්සසි
	බ	තුම්හෙ	,,	පච්චිස්සථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	පච්චිස්සාමි
	බ	මයං	,,	පච්චිස්සාම

නාමෙව - [illegible]

කාලාතිපත්ති - ස්සා ස්සංසු ස්සෙ ස්සථ ස්සං ස්සම්හා - ස්සථ ස්සිංසු ස්සසෙ ස්සව්හෙ ස්සං ස්සාම්හසෙ.

ක්‍රියාතිපන්නත්ථෙ අතීතෙ කාලාතිපත්ති.

කත්තරි පරස්ස පද

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	අපචිස්සා
	බ	තෙ	,,	අපචිස්සංසු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපචිස්සෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචිස්සථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපචිස්සං
	බ	මයං	,,	අපචිස්සම්හා

කත්තරි අත්තනොපද

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	සො	ඔදනං	අපචිස්සථ
	බ	තෙ	,,	අපචිස්සිංසු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපචිස්සසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපචිස්සව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපචිස්සං
	බ	මයං	,,	අපචිස්සාම්හසෙ

කම්මනි අත්තනොපද

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනං)	අපච්චිස්සථ
	බ	තෙ	,,	අපච්චිස්සිංසු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපච්චිස්සසෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපච්චිස්සව්හෙ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපච්චිස්සං
	බ	මයං	,,	අපච්චිස්සාම්හසෙ

කම්මනි පරස්ස පද

		කත්තා	කම්මං	ක්‍රියා
පඨම පුරිසො	එ	තෙන තයා මයා වා	සො (ඔදනො)	අපච්චිස්සා
	බ	තෙ	,,	අපච්චිස්සංසු
මජ්ඣිම පුරිසො	එ	ත්වං	,,	අපච්චිස්සෙ
	බ	තුම්හෙ	,,	අපච්චිස්සථ
උත්තම පුරිසො	එ	අහං	,,	අපච්චිස්සං
	බ	මයං	,,	අපච්චිස්සම්හා

ගාථාව අභුඤ්ජිස්සා අභුඤ්ජිස්සථ ඉච්චාදි.

වත්තමාන භෙදයෙ

ධාතූහි ණෙ ණය ණාපෙ ණාපයා කාරිතානි හෙත්වත්ථෙ

	කත්තරි පරස්සපදං		කත්තරි අත්තනොපදං	
	ඒකවචන.	බහුවචන.	ඒකවචන.	බහුවචන
ණෙ	පාචෙති	පාචෙන්ති	පාචෙතෙ	පාචෙන්තෙ
	පාචෙසි	පාචෙථ	පාචෙසෙ	පාචෙව්හෙ
	පාචෙමි	පාචෙම	පාචෙ	පාචෙම්හෙ
ණය	පාචයති	පාචයන්ති	පාචයතෙ	පාචයන්තෙ
	පාචයසි	පාචයථ	පාචයසෙ	පාචයව්හෙ
	පාචයාමි	පාචයාම	පාචයෙ	පාචයම්හෙ
ණාපෙ	පාචාපෙති	පාචාපෙන්ති	පාචාපෙතෙ	පාචාපෙන්තෙ
	පාචාපෙසි	පාචාපෙථ	පාචාපෙසෙ	පාචාපෙව්හෙ
	පාචාපෙමි	පාචාපෙම	පාචාපෙ	පාචාපෙම්හෙ
ණාපය	පාචාපයති	පාචාපයන්ති	පාචාපයතෙ	පාචාපයන්තෙ
	පාචාපයසි	පාචාපයථ	පාචාපයසෙ	පාචාපයව්හෙ
	පාචාපයාමි	පාචාපයාම	පාචාපයෙ	පාචාපයම්හෙ

අට්ඨ විභත්තිභෙදයා.

ගණභෙදො

භවති භවන්ති ත්‍යාදි- භූවාදි.

රුන්ධති රුන්ධන්ති ත්‍යාදි රුධාදි.

දිබ්බති දිබ්බන්ති ත්‍යාදි- දිවාදි.

සුණොති සුණන්ති ත්‍යාදි- සුවාදි.

කිණාති කිණන්ති ත්‍යාදි- කියාදි.

ගණ්හාති ගණ්හන්ති ත්‍යාදි- ගහාදි.

කරොති කරොන්ති ත්‍යාදි- තනාදි.

චොරෙති චොරෙන්ති ත්‍යාදි- චුරාදි

නිට්ඨිතා ආඛ්‍යාත පදමාලා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

ආඛ්‍යාත දුක්ඛ සසිරුබ්භව ... විශුද්ධං
නත්වා තිලෝක තිලකං මුනිරාජ සෙට්ඨං,
ආඛ්‍යාතිකාන'මිධුනා කථයෙ තා පදානං
ඔසාරිතානුරිහති ප්‍රබෝධන කාරිනිස්ස

ආඛ්‍යාත විභාගය.

යන්තිකාලං තිපුරිසං ක්‍රියාවාචි තිකාරකං,
අතිලිඞ්ගං ද්විවචනං තදාඛ්‍යාතන්ති වුච්චති.

යං, යමෙක්තෙම; තිකාලං, තුන් කාලයක් ඇත්තේද; (අතීත අනාගත වර්තමාන යන තුන් කාලයයි) තිපුරිසං පුරුෂ තුනක් ඇත්තේද; (ප්‍රථම මධ්‍යම උත්තම යන පුරුෂ තුණයි) ක්‍රියාවාචි, ක්‍රියාවාචකද; කෙමින් ගමින් සිසීම් සිටීම් ආදී ක්‍රියා කියන සවභාව ඇත්තේද; තිකාරකං, කාරක තුණක් ඇත්තේද; (කර්තෘ කර්ම භාව යන කාරක තුණයි) අතිලිඞ්ගං, තුන්ලිඞ්ගය ඇත්තේද; (ස්ත්‍රී පුරුෂ නපුංසක යන ලිංගත්‍රයයි) ද්විවචනං, වචන දෙකක් ඇත්තේද; (එකවචන බහුවචන යන වචන දෙකයි) තං, ඒ; ආඛ්‍යාතං ඉති, අඛ්‍යාතයයි; වුච්චති, කියනු ලැබේ.

“ආ” යන උපසර්ග පූර්වවූ ‘ඛ්‍යා’ ප්‍රකථනෙ යන ධාතුහු කෙරෙන් කර්මකාරකයෙහි: ත ප්‍රත්‍යය, වීමෙන් හෝ කර්තෘකාරකයෙහි ත ප්‍රත්‍යය වීමෙන් හෝ ආඛ්‍යාත ශබ්දය සිද්ධවේ ප්‍රකාශ කරණ ලද් දේය කියන ලද්දේය යන අර්ථයෙන් ප්‍රකාශකරණ ලද්දක්ද කියන ලද්දක්ද ආඛ්‍යාත නම්වේ. ක්‍රියාව ප්‍රකාශ කරණ පදකොට්ඨාශයද ආඛ්‍යාත නම්. මෙහි ක්‍රියා ප්‍රකාශකරණ පදකොට්ඨාශය ආඛ්‍යාත යයි දතයුතු- සංස්කෘත ව්‍යාකරණයෙහි “ආ පූර්ව ඛ්‍යා” යන ධාතුහු කෙරෙන් “ක්ත” ප්‍රත්‍යයෙන් සිද්ධයි.

“ක්‍රියා ප්‍රධාන ‘මා’ ඛ්‍යාතම්” ක්‍රියාව ප්‍රධානකොට ඇත්තේ ආඛ්‍යාත නම් වෙයි යනු යාස්ක මතයි.

“සො අගමා” ඌ ගියේය; යනාදි තන්හි පසුගිය කාලයෙහි කළ ක්‍රියාව කියන හෙයින් අතීත ක්‍රියා නම් වේ- “සො ගමිස්සති” ඌ මතු යන්නේය; යනාදී තන්හි මතු කරන්ට සෙදෙන ක්‍රියාව කිය

වෙන හෙයින් අනාගත ක්‍රියා නම් වේ- "සො ගච්ඡති" ඌ යෙයි- යනාදි තන්හි මේ කාලයෙහි කරණ ක්‍රියාව කියැවෙන හෙයින් වර්තමාන ක්‍රියා නම් වේ- මෙසේ ආඛ්‍යාත කාලතුනක් ඇතිවේ- "සො ගච්ඡති" ඌ යෙයි, යනාදි තන්හි ඌඹ මම යන දෙදෙනාගෙන් වෙන්වූ අනිකෙක් කරණ ක්‍රියාව කියවෙන හෙයින් ඒ ප්‍රථම පුරුෂ නම් වේ- "ත්වං ගච්ඡසි" තෝ ගමනකෙරෙහි, යනාදි තන්හි තුම්හ ශබ්දය සම්බන්ධ ක්‍රියාව යොදන හෙයින් මධ්‍යම පුරුෂ නම් වේ- "අහං ගච්ඡාමි" මම යෙමි යනාදි තන්හි තමන් සම්බන්ධව ක්‍රියාව පවත්නා හෙයින් උත්තම පුරුෂ නම් වේ- "සො තෙ ත්වං තුම්හෙ මයං අම්හෙ" යන කර්තෘ නොයෙදූකල්හිද පුරුෂය ලෙස ගැයේ- ඒ කෙසේද? 'පචති'හිදී 'සො' යන කර්තෘ ගැයේ- මේ ආදී ක්‍රමයෙහි "සූදො ඔදනං පචති" අරක්කැමි බත පිසෙයි; යන තන්හි ක්‍රියාව කර්තෘව හාරව පිහිටි බැවින් ක්‍රියාවෙන් කියවෙන්නේ කර්තෘ හෙයින් පචති යනු කර්තෘකාරක ක්‍රියාවයි, 'සූදෙන ඔදනො පච්චතෙ බත අරක්කැමියා විසින් පිසනු ලැබෙයි යන තන්හි ක්‍රියාව කර්මයට හාරවූ බැවින් ක්‍රියාව ලබන කර්මය එයින් කියැවෙන හෙයින් 'පච්චති' යනු කර්මකාරක ක්‍රියාවයි. "භූයතෙ භවතා" තමන්නු විසින් වීමය නොයෙක් පින්වතුන්ගේ වීමය යනාදි තන්හි ක්‍රියාව කර්තෘවාචනක් නොව කර්මයකුත් නොපිහිටා ක්‍රියාව වීම ඉමණක් වන හෙයින් "භූයතෙ" යනු භාවකාරක ක්‍රියාවයි. ක්‍රියාවක් පුරුෂයෙක් කරණ කල්හි හෝ ස්ත්‍රියක් කරණ කල්හි හෝ මේ දෙකින් මුත් යමක් ක්‍රියා කරණ කල්හි හෝ ලිංගය ප්‍රභේදයෙන් ක්‍රියාවේ වෙනසක් නොවන නිසා ලිංගයක් නැත්තේය- ක්‍රියාව එක්කෙනෙක් කරණ කල්හි "පචති" මෙසේ යනාදි වියකෙන්ද බොහෝදෙනෙක් කරණ කල්හි "පචන්ති" යනාදීන් වන විශේෂයෙන් එකවචන බහුවචන දෙක ඇති වේ.

සංස්කෘත භාෂාවෙහි නම් එකවචන ද්විවචන බහුවචන වශයෙන් වචන තුනක් වේ.

පුරුෂ තුන යෙදෙන සැටි.

"නාමම්හි සහ සංයුත්තො පඨමො පුරිසො මතො,
මජ්ඣිමො තුම්හසද්දෙන අම්හසද්දෙන උත්තමො.

නාමම්හි සහ, නාමය හා සමග; සංයුත්තො, යෙදුනේ; පඨමො පුරිසො, [illegible] මතො, [illegible] (යෙදුනේ) [illegible], තුම්හ (පුරුෂ [illegible], අම්හ සද්දෙන, අම්හ ශබ්දය සමග යෙදුනේ උත්තමො, උත්තම පුරුෂයයි; මතො (දත්තාලදී)

මෙහි නාමය යනු “තුම්හ අම්හ” ශබ්ද දෙකින් පිටත්වූ නාමශබ්ද යෙන් ව්‍යවහෘත නාමයි. ඒ ශබ්දය තුම්හ ශබ්දය අම්හ ශබ්දය යන තුන පිළිවෙළින් ප්‍රථම මධ්‍යම උත්තම පුරුෂ තුන සම්බන්ධ වෙයිදත්- පශ්චිම දිග්භාගවාසී යුරෝපීය ව්‍යාකරණ පණ්ඩිතයෝ නාම ශබ්දයන් ගේම තුන්ශබ්ද තුම්හ ශබ්ද අම්හ ශබ්ද තුණ පුරුෂ තුනයයි කියත්- ඔවුන්ගේ මතයෙහි අම්හ ශබ්දය ප්‍රථම පුරුෂය තුම්හ ශබ්දය ද්විතීය පුරුෂය, නා ශබ්දය තෘතීය පුරුෂයයි නිශ්චිතයි.

‘වත්තමානා ති අන්ති සි ථ මි ම තෙ අන්තෙ සෙ ව්හෙ එ ම්හෙ’ යන සූත්‍රයෙන් ති අන්ති සි ථ මි ම තෙ අන්තෙ සෙ ව්හෙ එ ම්හෙ යන ප්‍රත්‍යය දොළස වත්තමාන විභක්තියි - මේ ප්‍රත්‍යයන්ට විභත්ති යන නාමය වේ- “කාලාදිවසෙන ධාත්වත්ථං විභජන්තීති විභත්තියො” කාල් ආදී වශයෙන් ධාත්වර්ථය බෙදත් යන අර්ථයෙන් විභක්ති නම් වෙත්. “වත්තමානා පච්චුප්පන්නෙ” යන සූත්‍රයෙන් පවත්නා කාල යෙහි වත්තමාන විභක්තිය වේ.

‘කාලොති වත්තබ්බා කිරියා’ යි කියනලද හෙයින් මෙහි කාලය නම් ක්‍රියාවයි. පවත්නා ක්‍රියාව වත්තමාන කාලයයි දතයුතු.

“අථ පුබ්බානි විභත්තීනං ඡ පරස්සපදානි” යනු සූත්‍රයි- අථ, ඉක්බිත්තෙන්; (නාමිකයට මත්තෙහි) විභත්තීනං (වත්තමානාදි) විභක්තීන්ගේ; පුබ්බානි, පූර්වවූ ඡ, සය; පරස්සපදානි, පරස්මෛපද නම් වෙත්; අන්තිම පදය යන අර්ථයි- පරස්මෛපදයෝ කර්තෘ කාරක ක්‍රියාවෙහි ප්‍රධාන වෙත් “පරාන්‍යත්තනොපදානි” විභක්තීන්ගේ පරවූ හෙවත් අග තිබෙන්නාවූ පදයෝ ආත්මනෙපද නම් වෙත්. ආත්මනෙපදයෝ කර්මකාරක ක්‍රියාවෙහි ප්‍රධාන වෙත් මාගධ භාෂාවෙහි මෙසේ වුවත් සංස්කෘත භාෂාවෙහි “භූ සත්තායං,” යනාදි ධාතු පරස්මෛපදයි. ඔවුන් කෙරෙන් ආත්මනෙ පද නොනැගෙදත්. “එධ” යනාදි ධාතු ආත්මනෙ පදයි. ඔවුන් කෙරෙන් පරස්මෛපදයෝ නොනැගෙදත්- “කෘ” යනාදී ධාතු උභය පදයි. ඔවුන් කෙරෙන් විවිධ පදයෝම නැගෙදත්- කාව්‍යකල්පද්‍රුමාදි ධාතුපාඨවල ඒ ධාතූන්ගේ පද නියම කරණලදී.

පාණිනී ආදී ව්‍යාකරණවල නියම කරණලද සූත්‍රයෙන් පරස්මෛපදාදීන්ගේ නියමය සංස්කෘත භාෂාවට බහුල ප්‍රයෝජනයයි.

වත්තමාන විභත්තියෙහි “ති අන්ති සි ථ මි ම” යන පූර්වවූ පද සය පරස්මෛපදයි.

“තෙ අන්තෙ සෙ ව්හෙ එ ම්හෙ” පද සය ආත්මනෙපදයි.

"ආත්මනෝපදං වෙන් පදං ආත්මනෝපදං, පරගාමී වෙන් පදං පරස්මෛපදං" ඉදින් තමාකෙරෙහි යන සුලු පදයක් නම් ආත්මනෝපද නම් වෙයි. ඉදින් අනුන් කෙරෙහි යන සුලු පදයක් නම් පරස්මෛපද නම් වෙයි. සංස්කෘත ව්‍යාකරණකාරයන්ගේ මතයි.

"වෙ වෙ පඨම මජ්ඣිමුත්තම පුරිසා" යන සූත්‍රයෙන් දෙකක් දෙකක් බැගින් ප්‍රථම මධ්‍යම උත්තම පුරුෂයයි කියන ලදී.

පරස්මෛ පදයන් කෙරෙහි "ති අන්ති" ප්‍රථම පුරුෂයයි. "සි ථ" මධ්‍යම පුරුෂයයි. "මි ම" උත්තම පුරුෂයයි–ආත්මනෝ පදයන් කෙරෙහි "තෙ අන්තෙ" ප්‍රථම පුරුෂයයි. "සෙ ව්හෙ" මධ්‍යම පුරුෂයයි "එ ම්හෙ" උත්තම පුරුෂයයි–ඒ දෙක දෙකවූ පන්ති පූර්වය එකවචනයි අපරය බහුවචනයි–"ති සි මි තෙ සෙ එ" යන එකවචනයි.

"අන්ති ථ ම අන්තෙ ව්හෙ ම්හෙ" යන මේ බහුවචනයි–මත්තෙහි ද මෙසේයි.

ධාතුව සකර්මකවූ කල කර්තෘකාරක කර්මකාරක දෙක යෙදේ අකර්මකවූ කල කර්තෘකාරක භාවකාරක දෙක යෙදේ.

> කම්මාපෙක්ඛා ක්‍රියා යස්ස, සොතු ධාතු සකම්මකො,
> කම්මානපෙක්ඛා කිරියා, යස්ස සොහි අකම්මකො.

> "සකම්මකම්හා ධාතුම්හා, කත්තුකම්මෙසු හොන්තිතෙ,
> භාවෙ කම්මරහිතම්හා, කත්තුභාවෙසු තාපරෙ"

යස්ස, යම් ධාතුවක්හුගේ; ක්‍රියා, ක්‍රියාතොම; කම්මාපෙක්ඛා, (කටංකරොති, ඕදනං පචති, ගාමං ගච්ඡති, යනාදි තන්හි කටං ඕදනං, ගාමං යනාදි කර්ම සෙයින්) කර්මය අපෙක්ෂාකොට ඇත්තීද; සො ධාතු, ඒ ධාතුතෙම; සකම්මකො හොති, සකර්මකවේ; යස්ස, යම් ධාතුවක්හුගේ; කිරියා, ක්‍රියාතොම; කම්මානපෙක්ඛා, [තිට්ඨති සෙති යනාදියෙහි මෙන්] කර්මාපෙක්ෂාවක් නැත්තීද; සොහි, ඒ (ධාතු) තෙම වනාහි; අකම්මකො, අකර්මකයි.

තෙ, (ඒ ආඛ්‍යාත ප්‍රත්‍යයෝ;) සකම්මකම්හා ධාතුම්හා, සකර්මක ධාතුව කෙරෙන්; කත්තුකම්මෙසු, කර්තෘකර්මයන් කෙරෙහි; හොන්ති, වෙත්; න භාවෙ, භාවකාරකයෙහි නොවෙත්; කම්මරහිතම්හා, අකර්මක ධාතුව කෙරෙන්; කත්තුභාවෙසු, කර්තෘකාරක භාවකාරක යෙහි තොවේ.

"පච භූ" යනාදීහු ධාතුයි – ඊට "ති අන්ති" යනාදි ප්‍රත්‍යය එකතුවී සිඛවන පද ක්‍රියා පදයි.

ධාතුවම ක්‍රියාව කියාදෙන ධාතුකෙනේ නිපන් පදය ක්‍රියාවයි. ඒ කර්තෘ කාම සහිතකොට උදාහරණයෙනි දක්වනලදී.

සො, හෙතෙම; ඔදනං, බත පචති; (දුන්) පිසේ.
තෙ, ඔහු හැම; ඔදනං, බත පචන්ති, (දුන්) පිසෙත්.
ත්වං, තෝ; ඔදනං, බත; පචසි, (දුන්) පිසසි.
තුම්හෙ, තෙපි; ඔදනං, බත; පචථ, (දුන්) පිසහු.
අහං, මම; ඔදනං, බත; පචාමි, (දුන්) පිසමි.
මයං, අපි; ඔදනං, බත; පචාම, (දුන්) පිසමු.

මෙහි අර්ථයෙහි පදයි.

මෙහි පචති යන ක්‍රියාපදය සො යන කර්තෘ හා සම්බන්ධ හෙයින් **ඒ ක්‍රියාවෙහි** සො යනු උක්තකර්තෘයි, ඔදනං යනු අනුක්තකර්මයි. එහෙයින් සො ඔදනං පචති කියා අනුක්තකර්මය බහුවචනවූව ද **නිර්දෙශයි**– පචති යනු එකවචන හෙයින් සො යනු එකවචනද ප්‍රථම පුරුෂ හෙයින් කාමියද යෙදීම නියමයි.

ඉදින් පචන්ති යනුයේ කර්තෘ තෙ කියා බහුවචන වූවද ත්වං කියා තුම්හ ශබ්දයෙන් වූවද යෙදෙයි.

කර්තෘකාරක ක්‍රියාවෙහි කර්තෘ උක්තවන හෙයින් ප්‍රථමාවිභක්ති යම යෙදිය යුතුවේ- ද්විතීයා විභක්තිය අනුචිතයි.

ඒ බැව් බුද්ධප්‍රියාචාර්යයන් විසින් මෙසේ කියනලදී.

“කත්තුනො භිත්තතතාව ආඛ්‍යාතෙන න කත්තරි,
තතියා පඨමා හොති ලිඞ්ගත්ථං පන පෙක්ඛිය”

ආඛ්‍යාතෙන, ආඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය විසින්; කත්තුනො, කර්තෘහු අභිහිතත්තාව; උක්ත බැවින්ද, කත්තරි, කර්තෘ කාරකයෙහි; න තතියා, තෘතීයා විභක්තිය නොවේ. ලිඞ්ගත්ථං පන, ලිඞ්ගාර්ථය වනාහි; පෙක්ඛිය, බලා; පඨමා හොති, ප්‍රථමාවිභක්තිය වේ. ආත්මනෙපදයෝ; “අත්තනො පදානි භාවෙච කම්මනි” යන සූත්‍රයෙන් භාවකර්ම යන කාරක දෙක්හි යෙදුම් නියමකොට තැබීම ‘කත්තරිච’ යන සූත්‍රයෙන් කර්තෘකාරකයෙහිද නියම කරණලද හෙයින් කර්තෘ කාරකයෙහිද යෙදෙත් – එසේ හෙයින කර්තෘකාරකයෙහි ආත්මනෙ පද මාලාවද යොදන ලදී.

සො, හෙතෙම; ඔදනං, බත, පචතෙ, පිසේ;
වර්තමාන විභක්ති හෙයින් දුන් යෙදීම නැතේ.

තෙ, ඔහු හැම, පචන්ති, පිසෙත්; ඔදනං; කියා හෝ ඔදනෙ කියා හෝ මච්ඡං සූපං ආදීන් හෝ කර්මය වේ.

ත්වං පචසෙ, තෝ පිසෙහි-
තුම්හෙ පචවෙහ, තොපි පිසනු
අහං පචෙ, මම පිසමි.
මයං පචාමෙහෙ, අපි පිසමු.

මෙහිදු පචසෙ යන ක්‍රියාවෙන් ත්වං යන් උක්ත කර්තෘයි; ඔදනං යනු අනුක්ත කර්මයි; පචතෙ යන්නෙන්, සො යනු උක්තකර්තෘයි; ඔදනං යනාදිය, අනුක්ත කර්මයි; පචසෙ යන්නෙන් ත්වං යනු උක්ත කර්තෘයි ඔදනං යනාදියක් අනුක්ත කර්මයි. මේ පිළිවෙළින් උක්තානුක්ත විධිය දතයුතුයි– භූ යන ධාතුවෙන්ද ආත්මනෙ පදයෙහි භවතෙ භවන්තෙ යනාදි පදමාලාව රූපසිද්ධි ආදියෙහි සොදන ලද්දේ නමුත් බුද්ධදෙසනාවෙහි භූ යන ධාතුවෙන් නිපන් ආත්මනෙපදික ක්‍රියා අප්‍රකාශයි.

සංස්කෘතයෙහි මෙන් පරස්මෛපදී ධාතුවසයි සැලකියයුතුයි- ආත්මනෙ පද ඇත්තේ ස්වල්පයකි.

පදක්‍රමනම්-පචති යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක පරස්මෙපද ප්‍රථම පුරුෂෙකවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය- පචන්ති යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක පරස්මෙපද ප්‍රථමපුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචසි යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක පරස්මෙපද මධ්‍යම පුරුෂෙක වචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය පචථ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක පරස්මෙපද මධ්‍යම පුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචාමි යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක පරස්මෙපද උත්තමපුරුෂෙක වචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචාම යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මක ධාතු කර්තෘ කාරක පරස්මෙපද උත්තම පුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය- පචතෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙපද ප්‍රථම පුරුෂෙක වචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචන්තෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙපද ප්‍රථමපුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචසෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙපද මධ්‍යම පුරුෂෙකවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය -පචව්හෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙ පද මධ්‍යම පුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙපද උත්තම පුරුෂෙක වචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය-පචාමෙ යනු වර්තමාන විභක්ති සකර්මකධාතු කර්තෘකාරක ආත්මනෙපද උත්තම පුරුෂ බහුවචනාඛ්‍යාත ක්‍රියාපදය

මේ පිළිවෙළින් මත්තෙහිදු දතයුතු-මේ ආත්මනෙ පදයෝ පාළියෙහි ස්වල්පය, පරස්මෛපදයෝ බහුලයි. වර්තමාන විභක්තියෙන් අවසන් නොව පවත්නා ක්‍රියාව කියනු ලැබේ-ආඛ්‍යාතය කාලත්‍රයක් ඇත්තේ යයි සංක්ෂෙපයෙන් කියනලද්දේද විස්තාර වශයෙන් කාල සයකට බෙදෙන බැව් බුද්ධප්‍රියාචාර්‍ය්‍යයන් විසින් කියනලදී- හේ මෙසේනි.

'ඉධ පන කාලස්ස අතීතානාගත පච්චුප්පන්නා'ණත්තිපරිකප්ප කාලාතිපත්තිවසෙන ඡධා භින්නත්තා පච්චුප්පන්නොතිවිසෙසෙති.''

මෙහි වනාහි කාලය, අතීත, අනාගතය, වර්තමානය, ආණත්තිය, පරිකප්පය, කාලාතිපත්තිය යන වශයෙන් ෂඩාකාරයකින් බිඳුනු හෙයින් ප්‍රත්‍යුත්පන්නයෙහියයි වෙනස් කෙරේ.

පරොක්ඛා හිය්‍යත්තනි අජ්ජතනි විභත්ති තුණ අතීතකාලයයි. භවිස්සන්ති විභක්තිය අනාගත කාලයයි වර්තමාන විභක්තිය වර්තමාන කාලයයි. පඤ්චමී විභක්තිය වර්තමාන වර්තමානාසන්නානාගතය ආශ්‍රයකරමින් ආඥාවෙහි පවත්නා හෙයින් ආණත්ති කාලයයි- සත්තමී විභක්තිය වර්තමානාසන්න කාලය ආශ්‍රය කරමින් අනිශ්චිත ක්‍රියාව කියන හෙයින් පරිකප්ප කාලයයි කාලාතිපත්තිය අතීත ක්‍රියා විභක්තිය ප්‍රකාශකරණ හෙයින් කාලාතිපත්ති කාලයයි- මේ කාල සය අතුරෙන් ප්‍රත්‍යුත්පන්නකාලයෙහි වර්තමාන විභක්තිය වේ.

“ආරද්ධා'නිට්ඨිතං කිච්චං වත්තමානන්ති වුච්චති
වත්තමාන සමීපඤ්ච වත්තමාන'න්ති වුච්චති ”

ආරද්ධ, පටන්ගන්නා ලද්දාවූ; අනිට්ඨිතං, නොනිමියාවූ; කිච්චං, කටයුත්ත; වත්තමානමති, වර්තමාන කාලයෙහි; වුච්චති, කියනු ලැබේ වත්තමාන සමීපඤ්ච, වර්තමානයට ආසන්නකාලයද; වත්තමානන්ති වුච්චති, වර්තමානයයි කියනු ලැබේ;- වර්තමානයට ආසන්නකාලයද වර්තමාන නම්වේ- “කුතොනු ත්වං ආගච්ඡසි රාජගහතො ආගච්ඡාමීති ආදිසු පන පච්චුප්පන්නසමීපෙ, වත්තමාන වචනං” යනු බුද්ධප්‍රියාචාර්‍ය්‍යයන් විසින් කියනලදී. ත්වං, තෝ; කුතොනු ආගච්ඡසි, කොතැනින් එන්නෙහිද; රාජගහතො ආගච්ඡාමි, රජගහනුවරින් එමි; ඉති ආදිසු පන, මේ ආදී තන්හි වනාහි; පච්චුප්පන්න සමීපෙ, වර්තමානයට ආසන්නකාලයෙහි; වත්තමාන වචනං, වර්තමාන වචනයයි- මෙහි රජගහනුවරින් අවුත් ආවෙමි නොකියා එමි කිමයි-“එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති” යනාදි තන්හි විහරති යනාදිය අතීතකාලයෙහි වර්තමාන විභක්තියයි. ඇතැම් අයගේ මතයි; ඒ එසේ නොවිය යුතුයි.

එසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩසිටිම නිසා හෙවත ආමන්ත්‍රණ ධම්මදෙශනාදිය ඒ වාක්‍යකරණ කාලයට අනාගත කාරණ බැවින් නොනිමි කාලයක් නිමි හෙයින් වර්තමාන ක්‍රියාමය "ආමන්තෙසි" යනාදීන් අතීතක්‍රියා වශයෙන්ම යොදනලදී-'විචරිංසු විචරිංසු' යනාදියද එසේමය. "තෙන ඛො පන සමයෙන අග්ගිකභාරද්වාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනෙ අග්ගිපජ්ජලිතො හොති" යන තන්හි ගිනි දිලිනීම අවසන්නොව පවත්නා කල්හිම තෙරුවණ බ්‍රාහ්මණයාගේ ආක්‍රොශාදිය කියන හෙයින් අනිටසිත ක්‍රියාවක් නිමිසි- මේ වචන කියන කාලයට ඒ කාලය අතීතකාලය වීම මීට ප්‍රමාණ නොවේ. පුරුෂ තුණ මිශ්‍රවීමෙහි පර පුරුෂය ගෙනේ.

"සබ්බා සමෙකාභිධානෙ පරපුරිසො" සියල්ලන්ගේ එකට කීමෙහි පරපුරුෂයයි- "එකකාලානමෙවාභිධානමාසං" මේ එකම කල් ඇත්තවුන්ගේ එකට කීමෙහි වේ- ඒ මෙකල්හිද "සො ච පචති ත්වං ච පචසි" යන් දෙක එකතුකොට කීමෙහි "තුම්හෙ පචථ" කියන් ප්‍රථම මධ්‍යම පුරුෂ දෙක්හි පරපුරුෂය මධ්‍යම පුරුෂයි- එහෙයින් "තුම්හෙ පචථ" කියා පරවූ පුරුෂය යොදනලදී- "සො ච පචති අහඤ්ච පචාමි" යන දෙක එකට කීමෙහි "මයං පචාම" ත්වං පචසි, අහං ච පචාමි යන දෙක එකතුකොට කීමෙහි මයං "පචාම"- සො ච පචති ත්වං ච පචසි අහඤ්ච පචාමි යන පුරුෂත්‍රය එකතුකොට කීමෙහිද "මයං පචාම"- සො අපචි අහං පචාමි යනාදි තන්හි භින්න වූ කාල ඇති හෙයින් එකතුකොට කීමක් නැත්තේය.

මේ ක්‍රමයෙන් සො සුඛී භවති, තෙ සුඛිනො භවන්ති, ත්වං සුඛී භවසි, අහං සුඛී භවාමි, මයං සුඛී භවාම යනාදීන් "භූ සත්තායං" යන ධාතුවෙන්ද භූවාදී ගණයෙහි වෙන ධාතුවලින්ද ක්‍රියා යෙදිය යුතු- ගච්ඡති, ගච්ඡන්ති, ගච්ඡසි, ගච්ඡාම, යනාදීන් ක්‍රියාමාලා යෙදිය යුතු.

කම්මකාරක ආත්මනෙපදයෙහි.

තෙන තයා මයා වා සො ඔදනො පච්චතෙ, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ ඒ බත පිසනු ලැබේ - වා යන නිපාතාර්ථ සෙන්-තෙහි තුම්හෙහි අම්හෙහිවායි බහුවචන හෝ කම්මකාරකයෙහි යෙදිය යුතුයි- උන් විසින් හෝ තොප විසින් හෝ අප විසින් හෝ ඒ බත පිසනු ලැබෙම් යනාදි වශයෙනි- මෙහි පචන ක්‍රියාව හෙයින් සුඛාවබොධය පිණිස ඔදන ශබ්දය යුක්තාකාලෙහි තමුන් "සො පචව

න්තෙ'' යන පමණක් යොගයමය-තෙන වා තයා වා මයා වා, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ, තෙ පච්චන්ති, ඔහු තුමූ පිසනු ලබත්; තෙන යනාදියෙන් කැමති එකක් කර්තෘ වශයෙන් ගතයුතු.

තෙන, ඔහු විසින්; ත්වං, තෝ; පච්චසෙ, පිසනු ලැබෙහි.
මයා, මා විසින්; තුම්හෙ, තොපි, පච්චව්හෙ, පිසනු ලබහු.
අහං තෙන පච්චෙ, මම ඔහු විසින් පිසනු ලබමි.
මයං තයා පච්චාමහෙ, අපි තා විසින් පිසනු ලබමු.

කර්මකාරකයෙහි ආත්මනෙ පදයෝ- "අත්තනොපදානි පරස්ස පදත්තං" යන සූත්‍ර හෙයින් කිසිතැනක පරස්මෛපද බවට යෙත්. එකල "පච්චන්ති" යනාදි පදයෝ වෙත්- තෙන තයා මයා තෙහි තුම්හෙහි අම්හෙහි වා සො පච්චති, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ උන් විසින් හෝ තොප විසින් හෝ අප විසින් හෝ හෙතෙම පිසනු ලැබේ.

තෙන පච්චන්ති, ඔහු තුමූ පිසනු ලබත්-තෙන යනාදි කොයියම් කර්තෘවක් හෝ යොදා ගතයුතු.

ත්වං පච්චසි, තෝ පිසනු ලැබෙහි.
තුම්හෙ පච්චථ, තෙපි පිසනු ලබහු.
අහං පච්චාමි, මම පිසනු ලබමි.
මයං පච්චාම, අපි පිසනු ලබමු.

මීට "පච" යන ධාතුව හැර අන්‍ය ධාතුවකින්ද යොදා එසේම දතයුතු. "හන" ධාතුව හිංසාවෙහි හෝ නැසීමෙහි වේ. එහි කර්ම කාරකය

සො චොරෙහි හඤ්ඤතෙ.
තෙ චොරෙහි හඤ්ඤන්තෙ.
ත්වං චොරෙහි හඤ්ඤසෙ.
තුම්හෙ චොරෙහි හඤ්ඤව්හෙ.
අහං චොරෙහි හඤ්ඤෙ.
මයං චොරෙහි හඤ්ඤාමහෙ.

සො, හෙතෙම; චොරෙහි, සොරුන් විසින්; හඤ්ඤතෙ, වෙහෙසනු ලැබේ. නොහොත් නසනු ලැබේ.

තෙ, ඔහුතුමූ; චොරෙහි, සොරු විසින්; හඤ්ඤන්තෙ වෙහෙසනු ලබත්; ත්වං, තෝ; චොරෙහි, සොරුන් විසින්; හඤ්ඤසෙ, වෙහෙසනු ලැබෙහි; යනාදීන් දතයුතු - පච යන ධාතුව මෙන් දතයුතු.

“ ආඛ්‍යාතෙන අවුත්තත්තා තතියා හොති කත්තරි,
කම්මස්සා'භිහිතත්තා න දුතියා පඨමා'ධ ”

ආඛ්‍යාතෙන, ආඛ්‍යාතය විසින්; අවුත්තත්තා, අනුක්ත බැවින්; කත්තරි, කර්තෘකාරකයෙහි; තතියා හොති, තෘතීයා වේ; කම්මස්ස, කර්මයට; අභිහිතත්තා, උක්ත බැවින්; දුතියාන, ද්විතීයා නොවේ; ඉධ, මෙහි; පඨමාඑව, ප්‍රථමා ම වේ.

“ ඔදනො පච්චතෙ ” කියා හෝ “ සො පච්චතෙ ” කියා හෝ යෙදෙන තැන “ පච්චතෙ ” යන කර්මකාරක ක්‍රියාවෙන් කර්මය කියනු ලැබේ. කර්තෘ නොකියනු ලැබෙයි- යම්හෙයකින් ක්‍රියාවෙහි කර්තෘවක් වියයුත්තේද එහෙයින් කර්තෘවක් විද්‍යමාන බව හැඟේ-ඉන් නිසා උක්තවූ කර්මයෙහි ප්‍රථමා වේ. අනුක්තවූ කර්තෘවෙහි යෙදියයුතුවූ තෘතීයා වේ- පච්චතෙ යන කර්මක්‍රියාව විසින් කියන ලද හෙයින් “සො” යනු නොහොත් ත ශබ්දයෙන් කියනලද ඔදනො යනු උක්ත කර්මයි- ඒ ක්‍රියාව විසින් නොකියනලද හෙයින් “ තෙන ” යනු හෝ “තයා” යනු හෝ “මයා” යනු හෝ “තෙහි” යනු හෝ “තුම්හෙහි” යනු හෝ “අම්හෙහි” යනු හෝ අනුක්ත කර්තෘයි-සූදෙන ඔදනො පච්චතෙ කීකල “ඔදනො” යනු උක්ත කර්මයි- “සූදෙන” යනු අනුක්ත කර්තෘයි - අනුක්තයෙහි පුරුෂ නියමයක් හෝ වචන නියමයක් හෝ නොවේ-උක්තයෙහි පුරුෂවචන නියමයවේ-වීම පමණක් කියන ක්‍රියාව භාවකාරක ක්‍රියාවයි- “අද්‍රබ්බ භූතඤ්ඤෙනො භාවස්ස කත්තා එකවචනමෙව” අද්‍රබ්බ භූතඤ්ඤෙනො, ද්‍රව්‍යයක නොවූ; භාවස්සකත්තා, භාවයනම් එකක් බැවින්; එකවචනමෙව, එකවචනයම වේ-හෙද ප්‍රථම පුරුෂයෙහි පමණය- තෙන තයා මයා වා භූයතෙ, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ වීමයි- ඔහුගේ හෝ තාගේ හෝ මාගේ හෝ මේ කාලයෙහි වීම යන අර්ථයි; රූපසිද්ධියෙහි “ භූයතෙ දෙවදත්තෙන, සම්පති භවනන්තරතො ” දෙව්දත්තු විසින් වීමයි. මේ කාලයෙහි වීමය යන අර්ථයි- වර්තමාන කර්මකාරක ප්‍රථම පුරුෂ බහුවචනයට “ රෙ ” යනාදෙස වේ. එසේ කල පච්චරෙ කියාද වේ.

2. “ පඤ්චමී තු අන්තු හි ථ මි ම තං අන්තං ස්සු ව්හො එ ආමසෙ ” යන සූත්‍රයෙන් තු අන්තු හි ථ මි ම තං අන්තං ස්සු ව්හො එ ආමසෙ, යන මේ දොළොස පඤ්චමී විභක්ති නම් වේ.

"ආණත්‍යා සිට්ටෙය්'නුත්තකාලෙ පඤ්චමී"

ආණත්ති ආසිට්ඨෙ, ආඥවක්ද ආශංසනයක්ද ඇත්තාවූ; අනුක්ත කාලෙ, සමීපයෙහි කියනලද කාලයෙහි; පඤ්චමී, පඤ්චමී විභක්තිය වේ.

ආසිංසන නම් නො පැමිණියාවූ ඕනෑ කරණලද දෙයක් ප්‍රාර්ථනා කිරීමයි- අනුක්ත කාලය නම් වර්‍තමානාදී නියමයකින් නොකියනලද කාලයයිද කියත් - මෙහි ආඥ ක්‍රියාව බොහෝසේ මධ්‍යම පුරුෂයෙහි පවත්නේය- ආසිංසනය මේ විභක්තියෙහි ප්‍රධාන වේ- එකල සො සුඛී භවතු, හෙතෙම සැප ඇතිවේවා ; තෙ සුඛිනො භවන්තු, ඔහු තුමූ සැප ඇත්තෝ වෙත්වා.

යනාදීන් දතයුතු. ආඥවෙහිද "සූදෙ ඔදනං පචතු" අරක්කැමි තෙම බත පිසන්නේය නොහොත් බත පිසනු. සිංහල ව්‍යාකරණ යෙහි විධික්‍රියාව ආශිර්‍වාද විධික්‍රියාවයි කියන ලද්දේ මේ ක්‍රියාවයි.

සො, හෙතෙම; ඔදනං පචතු, බත පිසේවා.

තෙ, ඔහු තුමූ; ඔදනං පචන්තු, බත පිසෙත්වා.

ත්වං, තෝ; ඔදනං පච, බත පිසෙහිවා, නොහොත් පිසව.

තුම්හෙ, තෙපි. ඔදනං පචථ, බත පිසව්වා; නොහොත් පිසව්.

අහං, මම; ඔදනං පචාමි, බත පිසෙම්වා.

මයං, අපි; ඔදනං පචාම, බත පිසමුවා.

ආත්මනෙ පදයෙහි පචතං යනාදියටත් මෙසේමයි.

කර්මයෙහි, තෙන තයා මයා වා, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ තෙහි තුම්හෙහි අම්හෙහි වා, ඔවුන් විසින් හෝ තොප විසින් හෝ අප විසින් හෝ, සො ඔදනො, ඒ බත; පච්චතං, පිසනු ලැබේවා; තෙහි ඔවුන් විසින් හෝ; තෙ ඔදනා, බත්තුමූ; පච්චන්තං. පිසනු ලබත්වා; යනාදින් අර්‍ථ කියයුතු.

පරස්සපද බවට පැමිණි කල්හි-පචතු පචන්තු යනාදී පද ප්‍රයෝග යෙදේ කර්තෘකාරකයෙහි පවතු යන ක්‍රියා විසින් කියන ලද හෙයින් සො යනු උක්ත කර්තෘයි. ඔදනං යනු අනුක්ත කර්මයි. එහි ඔදන ශබ්දය බහුවචන හෝ වියයුතුයි- ත්වං, මං, යනාදින් තුම්හ අම්හ ශබ්දවලින් කර්මයක් වීනමුත් අවිරුද්ධයි උක්තවූ කර්තෘයෙහි නාම ප්‍රථමා විභක්ති එකවචනම වියයුතුයි.

කර්මයෙහි "පච්චතං" යන කර්මකාරක ක්‍රියාව විසින් කියනලද හෙයින් සො යනු උක්ත කර්මයි- ඔහු විසින් නොකියන ලද හෙයින්

නෙන යනාදින් සමින් අනුක්ත කතෘයි- නාම තුම්හාම්හ ශබ්දයන් අතුරෙන් යෙදෙන්නාවූ යම්ශබ්දයක එකවචන හෝ බහුවචන හෝ අනුක්ත කතෘයෙහි අභිසනයි–නාමිය විභක්ති පමණක් නියත වේ.

රූපසිද්ධියෙහි

‘විධිනිමන්තණ’ජ්ඣෙසනා’නුමතිපත්ථනාපත්තකාලාදිසුච පඤ්චමී.’

විධි, විධානකිරීමය; නිමන්තණ, පැවරීමය; අජ්ඣෙසන, ආරාධනා කිරීමය; අනුමති, අනුදැනීමය; පත්ථනා, ප්‍රාර්ථනා කිරීමය; පත්තකාල, පැමිණිකාලය; ආදිසු, මේ ආදි තන්හි; පඤ්චමී, පඤ්චමී විභක්තිය වේ.

විධිමෙහි, විධියෙහි; ඉධ පබ්බතො හොතු, මෙහි පර්වතයක් වේවා; අයං පබ්බතො සුවණ්ණමයො හොතු, මේ පර්වතය තෙමේ රත්මුවා වේවා; මේ ආදියයි- විධික්‍රියාවෙහි ගාමං ගච්ඡ යනාදියද වේ.

නිමන්තණෙ, පැවරීමෙහි; ‘අධිවාසෙතු මෙ භන්තෙ භගවා භොජනං’- ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ මාගේ භොජනය ඉවසාවා- ඉධ නිසීදතු භවං, පින්වත්තෙම මෙහි හිඳීවා.

අජ්ඣෙසනෙ, ආරාධනාවෙහි; “දෙසෙතු භන්තෙ භගවා ධම්මං” ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ධර්මය දෙශනා කෙරේවා.

අනුමතියං, අනුදැනීමෙහි; “පුච්ඡ වාසව මං පඤ්හං” ශක්‍රය මා ප්‍රශ්න පිළිවිසුව, නොහොත් ශක්‍රය මගෙන් ප්‍රශ්න විචාරව.

පවිසතු භවං ඉධ නිසීදතු, පින්වත්තෙම ඇතුල්වේවා- මෙහි හිඳීවා- පත්ථනා යාචනා, ප්‍රාර්ථනාව යාච්ඤාවයි; එහි ‘දදාහි මෙ ගාමවරානි පඤ්ච” මට ගම්වර පසක් දෙව; “එකමෙම නයනං දෙහි” මට එක ඇසක් දෙව.

පත්තකාලෙ, පැමිණිකාලයෙහි; සම්පත්තො තෙ කාලො කටකරණෙ කටං කරොතු භවං, කළාල් කිරීමෙහි තට කල පැමිණියේය; පින්වත්තෙම කළාලක් කෙරේවා- මේ ආදිය වේ.

අනාගතාසිංසන විභක්තියක්ද පාලියෙහි පෙණේ- ඒ මෙසේයි. සඤ්චරිතත සඞ්ඝාදිසෙස නිදානයෙහි “ආගච්ඡතු මෙ මාතා මං නෙස්සතු” මෙ මාතා, මාගේ මව; ආගච්ඡතු, ඒවා; මං නෙස්සතු, මා ගෙණයන්නේවා; මහාඛන්ධකයෙහි- “අනුසාවෙස්සතු” (කම්මවාක්‍ය) අස්වන්නේවා; මෙසේ හෙයින් අනාගත ආසිංසන අජ්ඣෙසනාදියෙහි පවත්නා අනාගතාසිංසන විභක්තියක් ඇතිවේ- එය කාත්‍යායනාදි ආචාර්යවරයන් විසින් ව්‍යාකරණයට නොගන්න ලද්දේ වි නමුත් ඒ විභක්තියත් සමග ආඛ්‍යාතයට නව විභක්තියක් ඇති බැව් දතයුතු.

ස්සා, ස්සංසු, ස්සෙ, ස්සථ, ස්සං, ස්සම්හා, ස්සාති, ස්සථ, ස්සාම්, ස්සාමි, ස්සතං, ස්සථනං, ස්සිංසු, ස්සවිහො, ස්සෙ, ස්සාම්හසෙ" -යන දෙළොස වේයයි හැඳිනියයුතු- පඤ්චමී භාවයෙහි භූතනං යනු වේ- විම වේවායි අතීත කියත්.

3. "සත්තමී එය්‍ය, එය්‍යුං, එය්‍යාසි, එය්‍යාථ, එය්‍යාමි, එය්‍යාම එථ, එරං, එථො, එය්‍යව්හො, එය්‍යං, එය්‍යාම්හෙ" යන සූත්‍රයෙන් එය්‍ය, එය්‍යුං, යනාදී දෙළොස සත්තමී විභක්තියයි- ආත්මනෙපද පරස්මෛපද වශයෙන් දතයුතු.

"අනුමති පරිකප්පත්ථෙසු සත්තමී" අනුමති පරිකප්පත්ථෙසු, අනුදැනීම් අතියම්න් සැලකීම් යන අර්ථයන්හි, සත්තමී, සප්තමී විභක්තිය වේ. අනුමති නම්- කතතුම්වජ්ජිතො පරස්ස අනුජානනං අනුමති, කත්තුං, කර්තෘ; වජ්ජිතා, හැරගිය්; පරස්ස, අනිකෙකුට; අනුජානනං, අනුදැනීම; අනුමති, අනුමති නම් වේ.

නිරූපනං පරිකප්පො, සැලකීම් පරිකල්ප නම් වේ. "යදි නාම භවෙය්‍යා'ති සැලකීමෙහිං නිරූපනං- යදිනාම භවෙය්‍යාති, ඉදින් වන්නේනම් කියා; සැලකීමෙහිං, සැලකීම; නිරූපනං, නිරූපනයයි. හෙතුකිරියා සම්භවෙ ඵලකිරියා සම්භවො පරිකප්පොව, හෙතුකිරියා සම්භවෙ, හෙතුක්‍රියාවන් ඇතිවීමෙහි; ඵලකිරියා සම්භවො, ඵලක්‍රියා වස් ඇතිවීම; පරිකප්පොව, පරිකල්පයම්ය.

අනුමති ක්‍රියාව- "සංඝො ඉත්ථන්නාම උපසම්පාදෙය්‍ය" සඞ්ඝ තෙම මෙනම් ඇත්තා උපසම්පදා කරන්නේය- යනාදියෙහි වේ- පරිකල්ප ක්‍රියාව- "යදි සො පඨමවයෙ පබ්බජෙය්‍ය අරහා භවෙය්‍ය" ඉදින් මෙතෙම ප්‍රථම වයස්හි පැවිදි වන්නේනම් රහත්වන්නේය- යනාදී තන්හි වේ.

"සො ඔදනං පචෙය්‍ය" යනාදියෙන්- සො, හෙතෙම; ඔදනං, බත; පචෙ, පිසන්නේය; පචෙය්‍ය කියාද වේ; තෙ, ඔහුතුමූ; ඔදනං, බත; පචෙය්‍යුං, පිසන්නාහුය; ත්වං, තෝ; ඔදනං, බත; පචෙය්‍යාසි; පිසන්නෙහි; තුම්හෙ, තෙපි; පචෙය්‍යාථ, පිසන්නහු; අහං, මම; පචෙය්‍යාමි, පිසන්නෙමි; මයං, අපි; පචෙය්‍යාම, පිසන්නෙමු;- පරිකල්පාර්ථයට කියනකල පචෙය්‍ය, පිසන්නෙම් - යනාදීන් කියයුතුයි.

හෙතුක්‍රියා ඵලක්‍රියා දෙකට යොදනකල මෙසේ කියයුතුයි- සචෙ සො පුඤ්ඤං කරෙය්‍ය සග්ගං ගච්ඡෙය්‍ය-ඉදින් හෙතෙම පින් කරන්නේනම් ස්වර්ගයට යන්නේය, අත්‍තගහනෙන විධිනිමන්තනා අනුව සත්තමී අනුගහනෙන, සූත්‍රයෙහි අර්ථයෙන්ද ගැණීමෙන්;

විධිනිමන්තණාදිසුච, විධානකිරීම පැවරීම ආදියෙහිද; සත්තමී, සත්තමී විභත්ති වෙයි; කීයෙයින් විධානක්‍රියායෙහි ද සප්තමිය වේ- සිංහල ව්‍යාකරණයෙහි මේ ක්‍රියාව අසම්භාවන ක්‍රියායයි කියනලදී.

මීටත් පඤ්චමියට කී පරිච්ඡෙදෙන් අනුක්ත කාලය දතයුතු.

සම්භරතැනෙක එය්‍යුං යන්නට, උං යන ආදෙශයද; එය්‍යාසි යන්නට, එ යන ආදෙශයද වන හෙයින්-ගමුධාතු ආදියෙන් ක්‍රියාව වන තන්හි ගච්ඡෙය්‍යුං යන්නෙහි ගච්ඡුං කියාද ගච්ඡෙය්‍යාසි යන්නෙහි ගච්ඡෙ කියාද මේ ආදිය යෙදෙන බව දතයුතු- කම්මානාව දෙක යටකියනලද පරිච්ඡෙදෙන් දතයුතු- භාවයෙහි භූයෙථ, ඒම වන්නේනම් යි අර්ථ කියයුතු- සම්බන්ධ තුන විභක්ති පිළිවෙළට යොදන පිණිස මේ ළඟට හීයත්තනිය යොදනු ලැබේ- එහෙයින් පරෝක්ඛාව පසුකරණ ලදි.

4. “හීයත්තනී ආ ඌ ඔ ත්ථ අ ම්හා ත්ථ ත්ථුං සෙ ව්හං ඉං ම්හසෙ” යන සූත්‍රයෙන් ආ යනාදී දොළස හීයත්තනී විභත්ති නම් වේ

පරස්සපද අත්තනොපද දෙක්හි සයක් සයක් බැගින් දතයුතු.

“ හීයොපභුති, පච්චක්ඛෙ හීයත්තනී ”

හීයොපභුති, ඊයේ දවස පටන්ගෙන; පච්චක්ඛෙ, ප්‍රත්‍යක්ෂවූ ක්‍රියාවෙහි; හීයත්තනී, හීයත්තනී විභක්තිය වේ. ප්‍රත්‍යක්ෂ ක්‍රියාව නම් ඉන්ද්‍රිය හමුවූ දෙය කියන ක්‍රියාවයි- ඇසින් දුටුම් ආදියෙන් තමන්ට ප්‍රත්‍යක්ෂ දෙයයි.

“ අපච්චක්ඛෙ අජ්ජතනී ” යනුද මේ සූත්‍රයට අනුවාදකව වැටෙන හෙයින් ප්‍රත්‍යක්ෂවූ අනුන්ගෙන් ඇසීම් ආදියෙන් දැනගත් දෙය කියන ක්‍රියායෙහිද මේ විභක්තිය වේ- පාළියෙහි සාමාන්‍යාතීත යෙහි මේ ක්‍රියාව බොහෝසේ පෙණේ-හීයත්තනී අජ්ජතනී කාලාතිපත්ති තුනෙහිම ධාතුවට පූර්වයෙන් කිසිතැනක අකාරයක් ආගම වශයෙන් වැටේ.

සො අගමා, යනාදී ක්‍රියාපදයෝ වෙත්- “ සො ඔදනං අපචා ” යනාදියෙහි-සො, හෙතෙම; ඔදනං, බත; අපචා, පිසී; ඊයේ පටන් පූර්වයෙහි පිසී කියාත් අර්ථ ගනත්- සිංහල භාෂාවෙහි අන් ක්‍රියාව එනක් හෙයින් පිසියයි අර්ථ ගැනීම යොග්‍ය වේ- තෙ, ඔහුහු; අපචු, පිසූ; ත්වං, තෝ; අපචො, පිසූයෙහි; තුම්හෙ, තොපි; අපචත්ථ, පිසුවහු; අහං, මම; අපචං, පිසුවෙමි; අයන්නෙන් පරව නිග්ගහීතාදී සූත්‍රයෙන් නිග්ගහීතාගමව අපචං කියා; උත්තම පුරුෂ ඒකවචනය යි.

මයං අපචම්හා, අපි පිසුවෙමු; ආත්මනෙපදයෙහිද මෙසේම අර්ථ කියයුතු– අපචා යනාදිය හුදකලාවූවද සො යනාදීන් කර්තෘ අධ්‍යාහාර කරණු ලැබේ.

අරියපරියෙසන සූත්‍රාදියෙහි “ආලාරං කාලාමං එතදවොචං”– යනාදීන් මේ විභක්තිය අතීතයෙහි පෙණේ–ජාතක ගාථාවල මේ විභක්තියේ ආත්මනෙපදය බොහෝසේ පෙණේ–

“එජිසා පාණං පිතරං අමෝචයිං– පඤ්චාල රට්ඨස්සව අහං පසාදයිං”– යනාදියෙන් දතයුතු.

කර්මයෙහි– තෙන සයා මයා වා සො ඔදනො අපචචතු–ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ මා විසින් හෝ ඒ ඔදනය තෙම නොවන් ඔදනවූ නොතෙම– අපචචතු, පිසනු ලැබී යනාදීන් අර්ථකියයුතු–මේ විභක්තිවල නෙවින් පඤ්චමී ආදියෙහි භාවයක් පිළිවෙළින් පෙණෙන නුමුත් පාලියෙහි බොහෝසේ නොපෙණේ.

ආචාර්යවරයෝද ඒ පිණිස බොහෝසේ විස්තර නොකළෝ මෙහි අනුයාත අතීතයෙහි වීම යන අර්ථයි මෙහි වර්තමාන පඤ්චමී සත්තමී නියතනත් සතරට සාර්වධාතුක සංඥාව කරණලදී– අනික් විභක්ති අසාර්වධාතුකයි– ඉකාරාගම කිරීමෙහි අසාර්වධාතුක ප්‍රත්‍යය පරකළවෙයි යන ප්‍රයෝජනයයි– එනසුදුවූවත් සාර්වධාතුකසංඥ ඇති විභක්තීන් සියලු ධාතුවල යෙදෙන බවත් අසාර්වධාතුක විභක්තීන් ඇතැම් ධාතුවල පමණක් යෙදෙන බවත් සැලකියයුතු.

---

5. “පරොක්ඛා අ උ එ ත්ථ අ මහ ත්ථ රෙ ත්ථො වෙහා ඉ මෙහ” යන සූත්‍රයෙන් අ යනාදි දොළස පරොක්ඛා විභක්ති නම් වේ– පරස්සපද ආත්මනෙපද වශයෙන් සය සය දතයුතු. මේ විභක්තියේදී ධාතුවේ මුල් අකුර දෙකක් වීම හා විභක්තිප්‍රත්‍යය බහුලත්වයාදි වූව ඊට පෙරටුව ඉකාරයෙන් විමිද වේ– “අපච්චක්ඛෙ පරොක්ඛා තීතෙ”– අපච්චක්ඛෙ, ප්‍රත්‍යක්ෂනුවූ හෙයින් තමන් ඇසින් දැකීම් ආදිය නොකළාවූ. අතීතෙ, පසුගිය ක්‍රියාවෙහි; පරොක්ඛා, පරොක්ෂා විභක්තිය වේ– තමන් ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් නොදත් දෙය කීමෙහි මෙම විභක්තිය වේ.

සො කිර රාජා බභූව–ඒ තෙම් රජ වීලු.

“සො ඔදනං පපච” ඒ–තෙම බත පිසිලු–“තෙ පපචු” ඔහු තුමූ පිසූලු– යනාදීන් අනුමාන වචනයෙන් මේ විභක්තියෙහි අර්ථ කියයුතු–එදසහා පාලියෙහි මේ විභක්තිය බහුලව නොපෙණේ.

“බ්‍රූ” වාචායං යන ධාතුවට ආහ යනාදේශයෙන් ආහ ආහු යන ක්‍රියා වචන දෙක පරෝක්‍ෂා විභක්තිය බැව් පෙණේ- කාත්‍යායන ව්‍යාකරණයෙහි “බ්‍රූතස්ස මිආහුවා පරොක්ඛායං” යන සූත්‍රයෙන් බ්‍රූ යන ධාතුවට ආහ යනාදේශය කියනලදී.

මොග්ගල්ලායන ව්‍යාකරණයෙහි “අ ආදිස්වාහො බ්‍රූස්ස” යන සූත්‍රයෙන් පරෝක්‍ෂා අ ආදිය පරකල්හි ආහ යනාදේශය කියනලදී. බ්‍රහ්මජාලසූත්‍රාදියෙහි “සො එවමාහ” යනාදීන් ආහ යනුද රතන සූත්‍රයෙහි “සමාධිමානන්තරිකඤ්ඤමාහු” යන තන්හි ආහු යනුද මේ ආදි තන්හි පෙණේ මේ තැන්වල අප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙහි නොකිය හැකිය. එහෙයින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ තන්හිද පරෝක්‍ෂා විභක්තිය වෙයි සිතියයුතු- සංස්කෘත භාෂාවෙහි පරෝක්‍ෂා ක්‍රියාව බහුලව පෙණේ- පාණිනී ව්‍යාකරණයෙහි තුන්වෙනි අධ්‍යායේ දෙවෙනි පාදයේ එක්සිය සොළොස්වෙනි සූත්‍රය “පරෝක්‍ෂෙ ලිට්”.

අප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙහි ලිට් විභක්තිය වෙයි යන අර්ථයි. “භූතානද්‍යතන පරෝක්‍ෂාර්ථ වෘත්තෙර්ධාතෝර්ලිට් ස්‍යාත්” භූතානද්‍යතන පරෝක්‍ෂාර්ථ වෘත්තෙඃ, පසුගියාවූ අද නුවූ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ නුවූ අර්ථයෙහි පවත්නාවූ; ධාතෝඃ, ධාතුව කෙරෙහි; ලිට් ස්‍යාත්, ලිට් විභක්තිය වේ- පරෝක්‍ෂා විභක්තියට පාණිනීයන්ගේ ලිට් යන නාමයයි- “චකාරබහුව පපාච” යනාදීන් මේ විභක්තිය සංස්කෘතයෙහි බහුලයි. “චකාර සාම්නාත චකොරහෙත්‍රා”- යනාදී තන්හි දතයුතුයි- දෙශනා පාළියෙහි මේ විභක්තිය බොහෝ සෙයින් නොවේ- ප්‍රකරණවල බොහෝසේ පෙණේ. අත්තනගලුවංශයෙහි “ගනාතුං සයං අපදහාය සුසොච තුනං”- සො කුටසත්ථියගහණං බුබොධ” යනාදිය බැලියයුතු- පිටකවල මේ විභක්තිය ඉතා ස්වල්ප තැනෙක යෙදෙන නමුත් පරෝක්‍ෂා විභක්තියයි නම් වශයෙන් එකක් ගත්තාක් මෙන් ස්වල්ප තැනෙක පෙණෙන්නාවූ අනාගතාසිංසනාදී විභක්තියක් කොට ගත් කල්හි ආඛ්‍යාතයෙහි නව විභක්තියකැයි දැඩිකොටම සිතියයුතු- කම්භාව දෙක යටකී පරිද්දෙන් දතයුතු.

6. “අජ්ජතනී ඊ උං ඔ ත්ථ ඉං ම්හා-ආ ඌ සෙ ව්හං අ ම්හෙ” යන සූත්‍රයෙන් ඊ ආදී දෙළස අජ්ජතනී නම් වේ-පරස්සෙපද අත්තනෝපද දෙක්හි සය සය බැගින් බෙදී පවති- “සමීපෙඅජ්ජතනී” සමීපෙ, ආසන්නවූ අතීතකාලයෙහි; අජ්ජතනී, අජ්ජතනීනම් විභක්තිය වේ; මේ සූත්‍රයට “අතීතෙ අපච්චක්ඛෙ” යනු අනුවෘත්ත වන හෙයින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂවූ හෝ නුවූ හෝ පසුගිය ලඟකාලයෙහි සම් ක්‍රියාවක් කියන විභක්තිය අජ්ජතනියයි දතයුතු.

“ සො ඔදනං අපචි ” හෙතෙම බත පිසී- ආසන්නවූ අතීතකාල යෙහි යම් හැගේ-අකාරය පූර්වීම සයිනැතක හෙයින් මෙම ක්‍රියාව පචි කියාද වේ දිසිය ගුසම්චීම්න් කිසිනැතක හෙයින් “ අපචි ” කියාද “ පචි ” කියාද වේ-තෙ අපචිංසු, ඔහුහුමු පිසූ; කියාද වේ-උං යන විභක්තියට විකල්පයෙන් ඉංසු ආදෙශවීමෙන් අපචිංසු යනාදියවූ හෙයින් එසේ නුවූනැත “ අපචුං ” කියාද වේ.

ත්වං අපචො, තෝ පිසූවෙහි යනාදීන් දතයුතු

කම්යෙහි- පොත පාඨ මිගා වා සො ඔදනො අපච්චි, ඔහු විසින් හෝ තා විසින් හෝ ... විසින් හෝ ඒ බත්පෙම පිසනු ලැබී; යනාදීන් දතයුතු.

භාවයෙහි- අභූය යනාදියෙහි ආසන්නවූ අතීතයෙහි වීමයි.

මේ විභක්තියෙන් අදම පසුගිය වේලේ කළ ක්‍රියාවද කියනු ලැබේ-‘මායොගෙ සබ්බකාලෙ ච’ යන සූත්‍රයට “ හිය්‍යත්තනී අජ්ජතනී යනු වැටේ. හිය්‍යත්තනී අජ්ජතනීව, හිය්‍යත්තනී අජ්ජතනී විභක්ති දෙකද; මායොගෙ, මා යන නිපාතයාගේ යෙදීමෙහි; සබ්බකාලෙ, හැමකල්හි වේ. මා යන නිපාතය සමග යෙදෙන කල කාල නියමයක් නොව විධික්‍රියාව මෙන් වේ-“ච” සන්නෙනන් පසුවීමයද එසේ වේ-ඒ මෙසේයි- මා අගමා, නොයව; මාභාසි, කියනොමෙව; මා තෙ භවතු අන්තරායො, තට අනතුරක් නොවේවා

7 “ භවිස්සන්ති ස්සති ස්සන්ති ස්සසි ස්සථ ස්සාමි ස්සාම ස්සතෙ ස්සන්තෙ ස්සසෙ ස්සව්හෙ ස්සං ස්සාමෙහ ”

යන සූත්‍රයෙන් ස්සති ආදි දොළස භවිස්සන්ති, භවිස්ති නම් වේ.

“අනාගතෙ භවිස්සන්ති” අනාගතෙ, නොපැමිණි මතුකාලයෙහි; භවිස්සන්ති, භවිස්සන්ති විභක්තිය වේ.

මතුකරණ ක්‍රියාවක් කියන්නේ මේ විභක්තියෙනි.

සො අනාගතෙ රජා භවිස්සති, හෙතෙම අනාගතයෙහි රජ වන්නේය; සො ඔදනං පචිස්සති, හෙතෙම (මතු) බත පිසන්නේය; තෙ පචිස්සන්ති, ඔහු හුමු පිසන්නාහුය; මතු යන වචනය නැත්තේ නමුත් “ අන්නේ අන්නාහු ” යනාදි සිංහල ප්‍රත්‍යය වලින්ද අනාගත කාලය හැගේ-අන් ආදිය “ නේ ” සුනාකළ කල අනාගතයෙහි ත ශබ්දකාරක එකවචනයෙහිද-“අන්නෝ අන්නාහු යනාදිය බහුවචන යෙහිද වීමයි.

ත්වං පචිස්සසි, තෝ පිසන්නෙහි;
තුම්හෙ පචිස්සථ, තොපි පිසන්නාහු;
අහං පචිස්සාමි, මම පිසන්නෙමි;
මයං පචිස්සාම, අපි පිසන්නෙමු- ආත්මනෙ පදයෙහිද මෙසේයි.

කම්මෙහි-පච්සසතෙ, පිසනු ලබන්නේය; ක්‍රියාවේ-මේ ආදී ක්‍රම යෙහි-භාවයෙහි භුඤ්ජිස්සතෙ, අනාගතයෙහි වේමයි.

මේ විභක්තිය කිසිතැනෙක අතීතයෙහිද වේ–බුද්ධප්‍රියාචාර්යයන් විසින් මෙසේ කියනලදී.

"අතීතෙපි භවිස්සන්ති තං කාල වචනිච්ඡයං, *
අනෙක ජාති සංසාරං සන්ධාවිස්සන්ත් ආදිසු"

තංකාලං වචනිච්ඡයං, තත්කාලය හෙවත් පසුගිය ඒ කාලය කියනු කැමැත්තෙහිලා; අතීතෙඅපි, අතීතකාලයෙහිද; භවිස්සන්ති, භවිස්සන්ති විභක්තිය වේ – (ඒ මෙසේයි) අනෙකජාති සංසාරං, නොයෙක් ජාති සංසාරයෙහි; සන්ධාවිස්සං, දිවීමි; ඉති ආදිසු, මේ ආදි තන්හි වේ. මෙහි ඒ කාලය කියනු කැමැත්තෙහියයි කියනලදී– පාණිනීය ව්‍යාකරණයෙහි 'අභිඥාන වචනෙ ලෘට්' යනු තුන්වන අධ්‍යාය දෙවෙනිපාද එක්සිය දෙළොස්වෙනි සූත්‍රයයි.

අභිඥාන වචනෙ සලකුණු වශයෙන් අනවන වචනයෙහි ලෘට්, ලෘට් විභක්තිය වේ. ඊට පාණිනීය වෘත්තියෙහි මෙසේ කියනලදී. "සමෘතිවචන උපපදෙ භූතානද්‍යතන කාලික ක්‍රියා වෘත්තෙර්ධාතොර් ලෘට් ස්‍යාත්" සමෘතිවචනෙ උපපදෙ සිහිකරණවචනයක් පූර්ව පද කොට ඇති කල්හි; භූතානද්‍යතන කාලිකක්‍රියා වෘත්තෙඃ, පසුගිය අද නොවූ කාලයෙ ඇති ක්‍රියාවෙහි පවත්නාවූ; ධාතොඃ, ධාතුව කෙරෙන්; ලෘට්ස්‍යාත්, ලෘට්ක්‍රියාව වේ; උදාහරණ "අභිජානාසි දෙවදත්ත කාශ්මීරෙෂු වත්ස්‍යාමඃ දෙවදත්ත, එම්බා දෙවදත්තය; කාශ්මීරෙෂු වත්ස්‍යාමඃ, කාශ්මීරජනපදයෙහි පැවතුනෙමු; අභිජානාසි, දන්නෙහිද?

"සමරසි කෘෂ්ණ කාශ්මීරෙෂු වත්ස්‍යාමඃ"–කෘෂ්ණ, එම්බා කෘෂ්ණය; කාශ්මීරෙෂු, කාශ්මීර ජනපදයෙහි; වත්ස්‍යාමඃ, පැවතුනෙමු; සමරසි, සිහිකරන්නෙහිද?– මේ ලෘට්ක්‍රියාව ස්වභාවයෙන් අනාගත ශෙෂකාලයෙහි පවතී- ඒ බව "ලෘට්ශෙෂෙච"– යනාදී සූත්‍රාවලීන් දතයුතු මෙසේ මේ කාලය සිහිකරණ තන්හි අතීතකාලයෙහි භවිස්සන්තිය යෙදීමයි. සැමතැනම ඒ කාලය කියවිකලැ නොවෙයි දතයුතු.

---

8 කාලාතිපත්ති ස්සා ස්සංසු ස්සෙ ස්සථ ස්සං ස්සාම්හා ස්සථ ස්සිංසු ස්සසෙ ස්සවෙහ ස්සං ස්සාමහසෙ.

යන සූත්‍රයෙන් ස්සා යනාදී දෙළොස කාලාතිපත්ති නම් වේ.

---

* "ඉච්ඡායං" යනු "ඉච්ඡිතං" යි සුබොධාවාරණයද [illegible] නොකිදිම පිණිස ග්‍රහණයි.

පරස්මෙපදයෙහි ස්සා ස්ස බැගින් යෙදේ; ක්‍රියාතිපන්නෙ තීතෙ කාලාතිපත්ති" ක්‍රියාතිපන්නෙ, ක්‍රියාව විපත්තියට පැමිණියාවූ; අතීතෙ, අතීත කාලයෙහි; කාලාතිපත්ති, කාලාතිපත්ති විභක්තිය වේ; ස්සා යනු කිසිතැනෙක හ්‍රස්ව වීමෙන් " ස්ස " කියා වේ.

මේ ක්‍රියාව යෙදෙන පරිදි- " සචෙ සො පඨමවයෙ පබ්බජ්ජං අලභිස්ස අරහා අභවිස්ස" ඉදින් හෙතෙම පළමුවෙනි වයසේ පැවිදි ලැබුවා නම් රහත්වී- මෙයින් පළමුවෙනි වයස පැවිදි නොලත් හෙයින් රහත් නොවියයි හැඟේ- සමහර තැන සත්තමියෙන් පූර්වවූ ක්‍රියාව යෙදේ. " සචෙ තබ්බිරුද්ධං න භවෙය්‍ය තදුපකරණං වා ලභෙථ ඔදනං අපචිස්සා" ඉදින් ඊට විරුද්ධයක් නූනාතම් ඊට උපකරණ හෝ ලැබුවා නම් බත පිස්සේයි-මෙයිනුත් විරුද්ධ දේ ලැබුන හෙයිනුත් උපකරණ නොලැබුන හෙයිනුත් බත නොපිසූ බව හැගේ එහෙයින් ක්‍රියා විපත්ති යයි.

මෙතැනදී සප්තමි විභක්තියද අතීතයෙහි පෙණේ- බුද්ධවචනයෙහි කාලාතිපත්තිය පූර්ව සප්තමිය පරව යෙදීම බොහෝසේ පෙණේ-ඒ මෙසේයි " රූපක්ඛන්ධො ඉදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්සාන ඉදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය" භික්ඛවෙ, මහණෙනි; ඉදං රූපක්ඛන්ධො, මේ රූපයද වනාහි; අත්තා අභවිස්ස, ආත්මය වීනම්; ඉදං රූපං, මේ රූපය; ආබාධාය, රොග පිණිස; න සංවත්තෙය්‍ය, නොපවත්නේය- මෙයින් පඤ්චස්කන්ධයන් සඳහා වදාළ තැන්වල කාලාතිපත්තිය පූර්ව සප්තමිය පරව තිබේ.

" අභවිස්ස " වීනම් යනාදීන් යෙදෙන හෙයින් අතීතයම ක්‍රියාවයි සැලකිය යුතුයි- සිද්ධනුවූ ක්‍රියාව කියන හෙයින් ක්‍රියාවගේ ඉක්මී මිස් නැවද අතීත විෂයෙහි ව්‍යවහාරයි

අතීතයෙහි වියයුත්තක් නොවිය යන අර්ථයි

කාලාතිපත්තිය අතීත අතීයමිය සත්තමිය වර්තමානාසන්න අතීයමය ක්‍රියායයි හැඟේ.

" සචෙ සො උපකරණං අලභිස්සා ඔදනං අපචිස්සා "

ඉදින් හෙතෙම උපකරණ ලැබී නම් බත පිසී " සචෙ තෙ උපකරණං අලභිස්සංසු, ඔදනං අපචිස්සංසු " ඉදින් ඔහුතුමූ උපකරණ ලැබුවෝ නම් බත් පිසූවෝය යනාදීන් අර්ථ කියයුතු

තම්යෙහි " සචෙ තුම්හෙ උපකරණං ලභිස්සථ ඔදනං අපචිස්සථ " ඉදින් ඔබතුමුලා විසින් උපකරණ ලබනලදී නම් බත පිසනු ලැබී නාමයෙහි ' දෙවදත්තො අභවිස්සථ " දෙවිදත් වූයේ වීම වීනම්යි කියයුතුයි

කාලස්ස අතිපතනං කාලාතිපත්ති, ක්‍රියාවගේ විපත්තියට පැමිණීම කාලාතිපත්ති නම් වේ.

විභත්ති නාමාදිය.

වත්තමානා- ඊ නාමයෙන් වත්තමානා, පවත්නා යන අර්ථයෙන් වත්තමාන නම්- යම් ක්‍රියාවක් කොට නිම නොකරණ ලද්දී නම් වත්තමානයි. කොට සවල්පයක් පසුගිය ක්‍රියාවක්ද මේ විභක්තියෙන් කියන බැව් ප්‍රකාශයි- බොහෝ කාලයකින් වෙනාට තිබෙන ක්‍රියාවක්ද වර්තමානයට ආසන්න හෙයින් මේ විභක්තියෙන් කියත්. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකයෙහි- "පුරෙ අධම්මො දිප්පති ධම්මො පටිබාහීයති"- බොහෝ කාලකින් අධර්මය බබළනී, ධර්මය පසුබසියි යනාදියෙහි එය පෙනේ.

පඤ්චමී විභක්තියේ වචනාර්ථය නම්- පස්වෙනි යනුයි- නුමුත් පඤ්චමී සත්තමී යනු පූර්වාචාර්යයන් විසින් කරණලද සංඥයයි. සම්භාර ආචාර්යයන් විසින් කියනලදී- අර්ථ නොසලකා රූඪි වශයෙන් කරණලද නාමය යන මතයි- ආණත්ති ආසිංසන යන අර්ථයන්ට නියම කරණලද ක්‍රියාවට පඤ්චමී යන නමයි- අනුමති පරිකල්පාර්ථයන්හි නියමකරණලද ක්‍රියාවට සත්තමී යන නමයි- නුමුත් මහාශබ්දනීතිකාරාචාර්යයන් විසින් එය ප්‍රතික්ෂේප කොට පස පුරවන අර්ථයෙන් පඤ්චමියද සත පුරවන අර්ථයෙන් සත්තමී යයිද කියනලදී.

එහි කාතන්ත්‍ර යන සංස්කෘත ව්‍යාකරණයට සමයේ කාච්චායන ව්‍යාකරණය කරණලද බවද; කාතන්ත්‍රයෙහි සංස්කෘත භාෂාවට අනුරූපලෙස ක්‍රියා විභක්ති දසයද කාච්චායනයෙහි පාලිභාෂාවට අනුරූපලෙස ක්‍රියා විභක්ති අටක්ද කිරීමෙහි පිළිවෙළ වෙනස්වී නුමුත් නිරුක්තියෙහි ගළපනලද පරිද්දෙන් කාල වශයෙන් වෙන් කරණ කල්හි පඤ්චමී විභක්තිය පස්වෙනි තැනටද සත්තමී විභක්තිය සත්වෙනි තැනටද පත්වෙන බව කියනලදී- කාච්චායන ක්‍රමයෙන් යෙදෙන පරිදි මෙසේ කියන ලද්දේය.

"පරොක්ඛා හීයත්තන'ජ්ජතනී භවිස්සන්ති වසෙන එකන්තාතීතානාගතකාලිකා චතස්සො වත්තමානා පඤ්චමී ලෙව, සා පටිපාටියා ගණියමානා පඤ්චමං ඨානං භජති, එවමෙතාසම්පි වත්තමාන සංඛ්‍යාතෙ පඤ්චමට්ඨානෙ පක්ඛිපිතුං නිරුත්තිනයෙන අනාගතකාලිකානි සංඛං ගතං අනුත්තකාලිකානි වුත්තා විභත්තිං පඤ්චමී භූතාය වත්තමානාය සමට්ඨානභාවා පඤ්චමී සඤ්ඤං ලභති ඨපෙසි- තතො පරං තං පඤ්චමීට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පරොක්ඛා හීයත්තන'ජ්ජතනී භවිස්සන්ති වත්තමානා පඤ්චමීති එවං ගණියමානෙ ඡ විභත්ති යො උපාදය නිරුත්ති නයෙන පරිකප්ප කාලිකානි සංඛං ගතං

අනුත්තර කාලිකානං ද්විනං විභත්තීනං සත්තන්නං සංඛානං පූරණෙන සත්තමී සඤ්ඤං නාමං ඨපෙසි - කාලාතිපත්තියා පන අතීතානාගත කාලිකත්තා නා වත්තබ්බත්තා අයං විනිච්ඡයො කතො ”

පරොක්ඛා හීයත්තනජ්ජතනී භවිස්සන්ති වසෙන, පරොක්ඛා හීයත්තනී අජ්ජතනී භවිස්සන්ති යන වශයෙන් එකන්තාතීතානාගතකාලිකා, එකාන්තයෙන් අතීතවූ (තුන) හා අනාගතකාලිකවූ (එක) ද; වත්තමානා, වර්තමානා; වත්තමානා පඤ්චමියෙව, වර්තමානය වනාහි එකක්මය; සා, ඒ වර්තමාන තොමෙම; පටිපාටියා ගණියමානා, පිළිවෙළින් ගණිනු ලබන්නී; පඤ්චමිං ඨානං භජති, පස්වෙනි තැන සේවනය කරයි; එවං, මෙසේ; වත්තමානං වත්තමානා සංඛාතෙ, මේ වර්තමානසංඛ්‍යාතයෙහි; පඤ්චමිට්ඨානෙ පතිට්ඨිතං, පස්වෙනි තන්හි පිහිටි; නිරුත්තිනයෙන, නිරුක්තික්‍රමයෙන්; ආණත්තිකාලිකානි සංඛං ගතා, ආණත්ති කාල ඇත්තිය යන ගණනට ගියාවූ; අනුත්තර කාලිකානි ද්විනං, අනුත්තරයෙහි කියනලද කල් ඇත්තියයි කියන ලද්දාවූ; විභත්තීනං, විභක්තීන්ගේ; පඤ්චමීභූතාය, පස්වෙනිවූ; වත්තමානාය සම්පාතවසෙන, වර්තමාන විභක්තියට සමතැන් ඇතිබැවින්; පඤ්චමී සඤ්ඤං කත්වා, පඤ්චමී නාම කොට; ඨපෙසි, තැබී; තතො පරං, ඉන්මත්තෙහි; තං සත්තමී, ඒ සත්තමිය; ඡට්ඨිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සඤ්ඤං කත්වා; පරොක්ඛා-පෙ-පඤ්චමීති, පරොක්ඛාදි -පඤ්චමී අවසන් විභක්තිහු පස; එවං, මෙසේ; ගණනවසෙන, ගණන වශයෙන්; ඡව්භත්තියො, විභක්ති සයක්; උප්පාදය, උපදවාගෙන; නිරුත්ති නයෙන, නිරුක්ති ක්‍රමයෙන්; පරිකප්පකාලිකාති, පරිකල්ප කල් ඇත්තීයයි; සංඛං ගතා, ගණනට පැමිණියාවූ; අනුත්තකාලිකාති, අනුත්තකාලිකයයි; ද්වින්නං විභත්තීනං, කියනලද විභත්තිය; සත්තන්නං සංඛානං, සත් ගණනවුන්ගේ; පූරණෙන, පිරවීමෙන්; සත්තමී සඤ්ඤං නාමං, සප්තමී නම්කොට; ඨපෙසි, තැබී; කාලාතිපත්තියා පන, කාලාතිපත්තිය වනාහි; අතීතානාගතකාලිකත්තා, අතීත අනාගත කල් ඇති බැවින්; නා වත්තබ්බත්තා, එය හැර; අයං විනිච්ඡයො, මේ විනිශ්චය; කතො, කරනලද්දේය; මෙපමණක් දිගීකොට කියනලද්දේ විනමුත් මෙහි අදහස පරොක්ඛාහීයත්තනී අජ්ජතනී තුන අතීත කාලයටද; භවිස්සන්ති විභත්තිය අනාගත කාලයටද; තැබූ කල් සතරක් ගෙන්නා, කාලයට කියනලද වර්තමාන විභක්තිය පස්වෙනි වෙයි- ආණත්තියට කියනලද පඤ්චමී විභක්තියද වර්තමාන විභක් තියටම ආසන්න කල් ඇති බැවින් වර්තමානයේ ගණනට පැමිණි හෙයින් හෙද පස්වෙනිය. නුමුත් එය එසේ නම්කොට තවෙනි වශයෙන් තබා පරිකල්ප කාලයට කියනලද විභක්තිය සත්වෙනි යන්හි තබනලදී- එහෙයින් අන්වර්ථවශයෙන්ම පඤ්චමී සත්තමී විභක්ති දෙකයයි මෙසේ සංඛ්‍යා වශයෙන් ගණන් කොට කියනලදී.

කාලාතිපත්තිය අතීත අනාගත කාලදෙක ඇත්තීයයි කියන ලදී- "සො චෙ [illegible] යානං අලභිස්සා අගච්ඡිස්සා" හෙතෙම ඉදින් යාට [illegible] ලබන්නේ නම් එන්නේය යනාදි උදාහරණ කියන ලදී- මේ උදාහරණ ශබ්දනීති කාරකයා විසින්ම ගලපනලද හෙයින් ප්‍රයෝජනවත් නොවේ- ඉදින් බුද්ධවචනාදියෙහි නම් ප්‍රයෝජනයි- එබැවින් [illegible] විසින් කාලාතිපත්තියට කියනලද අතීත [illegible] පිළිගතයුතුයි- එසේත් ක්‍රියාවිපත්තිය යෙයින් කාල සංඛ්‍යාවට [illegible] හැරියයුතු කාරුණු පෙණේ.

පරොක්ඛා- "අක්ඛසමං ඉන්ද්‍රියසමං පරං බාහිරනති පරොක්ඛං" අක්ඛ නම් වූ ඉන්ද්‍රියයෙන් පරය පිටය යන අර්ථයෙන් පරොක්ඛාතම වේ- පරොක්ඛ භවා ක්‍රියා පරොක්ඛා- පරොක්ඛයෙහි වූ ක්‍රියාව පරොක්ඛා නම්- එසේහෙයින් ඇසින් නුදුටු යනාදි ක්‍රමයෙන් ඉන්ද්‍රිය විෂය නුවූ දෙය කියන ක්‍රියාවයි.

හිය්‍යත්තනීය- හියො භවා හිය්‍යත්තනී, ඊයේ වූවා හිය්‍යත්තනී නම්- [illegible] ඊයේ පටන් අතීතයෙහි වූ දෙය කියන ක්‍රියාවයි. අජ්ජතනී- අජ්ජ භවා අජ්ජතනී, අද වූවා අජ්ජතනී නම්- උපචාර [illegible] අද පටන් [illegible] වූ දෙය කියන ක්‍රියාවයි.

භවිස්සන්ති විභත්තිය- භවිස්සන්තීති භවිස්සන්ති- [illegible]- භවිස්සන්ති නම් වේ- භවිස්සන්ති යන නාමපද අනාගත ක්‍රියාවන් මෙති.

කාලාතිපත්තිය- කාලස්ස අතිපතනං කාලාතිපත්ති- ක්‍රියාවේ විපත්තිය නොහොත් සිදුනොවීම කාලාතිපත්ති නම්වේ- එහෙයින් සිදුනොවූ ක්‍රියාව කාලාතිපත්ති [illegible] දතයුතු. මෙසේ බුද්ධවචනාදී [illegible] භාෂාවෙහි ක්‍රියාවිභක්ති අටයි- මා විසින් මෙහි පාලි [illegible] විභක්තීයන් [illegible] තම විභක්තියයි. මෙය පූර්වාචාර්යයන් විසින් නොදක්වනලද නමුත් [illegible] පාලියේ පෙණෙන හෙයින් පිළිගත යුතුයි.

[illegible] ලෙස ශුද්ධමාගධියෙහි යොදන ලද ක්‍රියා [illegible] ක්‍රියා දතයුතුයි.

[illegible] - [illegible] විභක්ති යෙදවීමෙන්
' [illegible] '

[illegible], හෙතුඅර්ථයෙහි; ධාතුනි, ධාතුන් [illegible]; ගණ, [illegible]; ණිය, ණිය [illegible]; ණාපෙ, ණාපෙ [illegible];

ණාපය, ණාපය ප්‍රත්‍යයද යන මොහු (වෙත්;)- කාරිතානි, ඒ ප්‍රත්‍යයෝ කාරිත යන නම් ඇත්තෝද වෙත්. කාරිත නම් කරවන ලද යන අර්ථ ඇත්තෝයි. අරක්කැමියා තමා බත පිසන කල්හි අරක් කැමියාගේ පිසීම් කිරීම හැගේ, කරවීමක් නොහැගේ "සූදජෙජටෙයා සූදෙන ඔදනං පාචෙති" සූදයට අරක්කැමියා ලවා බත පිසවයි නොහොත් සූදයට අනවැසි ලවා බත පිසවයි කීකල පිසීම් කරවීම හැගේ. එසේකරවනනෑත ණාපෙති ප්‍රියාවයි. එව හෙතුප්‍රත්‍යය කාරිත ප්‍රත්‍යයෙකි දතයුතු. ඒ මනාසි "ණෙ ණය ණාපෙ ණාපය" යන ප්‍රත්‍ය සතරයි. ඒ සතරෙහි "ණ්" යන්න ලොප්කිරීම නියමයි. එසේ කල කල්හි එ අය ආපෙ ආපය යනු ශෙෂවෙයි. බැදි අකුරක් පරව නැති ධාතුවේ මුලකුර සම්බන්ධ ස්වරය වෘද්ධිවේ. අකාරයට ආකාරයද 'ඉ ඊ' දෙකට එකාරයද 'උ ඌ' දෙකට ඔකාරයද වෘද්ධියි. එසේකල්හි පච යන ධාතුවෙන් නෙසිනින් වෘද්ධිවන යථාකාරය ප්‍රථම පුරුෂ එකවචනය 'ණෙ' යෙදූ තැන පාචෙති කියාද 'ණය' යෙදූ තැන පාචයති කියාද 'ණාපෙ' යෙදූ තැන පාචාපෙති කියාද 'ණාපය' යෙදූ තැන පාචාපයති කියාදවේ. එකම අර්ථයි. සො ඔදනං පාචෙති; හෙතෙම බත පිසවා-විශෙෂ වශයෙන් සූදජෙජටෙයා සූදෙන ඔදනං පාචෙති, අරක්කැමි දෙටුතෙම අරක්කැමියා ලවා (දූතා) බත පිසවයි යන අර්ථයි. සූදජෙජටෙයා යනු හෙතු කර්තෘයි. ප්‍රයොජක කර්තෘ ලිකතායි ප්‍රයොජ්‍යකර්තෘ අනුකතායි. ප්‍රයොජ්‍යකර්තෘ දෙකක්වූව දෙවරක් කාරිත ප්‍රත්‍යය යෙදෙන තමුත් පළමුවෙවයි එය ලොප්වේ. එසේවූකල්හි අම්බෙච්චා සූදජෙජටෙයා සූදෙන ඔදනං පාචෙති' ඇමතිතෙම අරක්කැමි දෙටුවා ලවා අරක්කැමියා ලවා (දූතා) බත පිසවයි යන අර්ථයි.

බහුවචනයෙහි "සූදජෙජටෙයා සූදෙන ඔදනං පාචෙනාති" අරක්කැමි දෙටුවෝ තුම්හු අරක්කැමියා ලවා බත පිසවති- සූදජෙජටෙයා සූදෙහි ඔදනං පාචෙනති කියාත් යෙදේ- මධ්‍යම පුරුෂයෙහි 'ත්වං සූදෙන ඔදනං පාචෙසි' තෝ අරක්කැමියා ලවා (දූතා) බත පිසවෙහි නොහොත් පිසවන්නෙහි- "තුම්හෙ සූදෙන ඔදනං පාචෙථ" තොපි අරක්කැමියා ලවා බත (දූතා) පිසවවු තොපි සූදෙන ඔදනං පාචෙමි මම අරක්කැමියා ලවා බත (දූතා) පිසවමි 'මයං සූදෙන ඔදනං පාචෙම' අපි අරක්කැමියා ලවා බත (දූතා) පිසවමු 'පාචෙනි පාචි යොහා' යනාදීයද මෙසේමය.

පචමි විභක්ති ආදියෙහිද, පාචෙතු, පාචෙසි, පාචෙසසති, පිසවන් නේය යනාදීන් විභක්තියේ රූපය බලා තෙරුම් ගෙන වාක්‍යකොට කියයුතු.

මෙහි යෙදුණු හේතුකර්තෘ සහිත කාරිත පිණිස කච්චායන යෙහි මෙසේ කියනලදී. 'යො කොචි කරොති තං කුබ්බන්තමඤ්ඤො කාරෙති කරොති ඉච්චෙවං බ්‍රවීති අථ කරොන්තං පයොජයති කාරෙති කාරයති කාරාපෙති කාරාපයති' යෙ. කොචි, යම්කිසිවෙක් තෙම; කරොති, ක්‍රියා කෙරේද; තං කුබ්බන්තං, ඒ කරන්නාට; අඤ්ඤො, අනිකෙක් තෙම; කාරෙති කරොති ඉති, කරව කරව කියා; එවං, මෙසේ; බ්‍රවීති, කියයි; අථ, නොහොත්; කරොන්තං, කරන්නාට; පයොජයති, යොදයි; (මේ අර්ථයෙහි කාරෙති යනුවේ කාරයති කියාද කාරාපෙති කියාද කාරාපයති කියාදවෙමි.

මෙසේ යමෙක් පිසන්නේනම් ඔහුට පිසව පිසවයි කියා අනිකෙක් නියොග කරන්නේ නම් 'පාචෙති පාචයති පාචාපෙති පාචාපයති' යන වචනවලින් එකක් ඒ ගැන කියත් "යෙ කෙචි කරොන්ති තෙ කුබ්බන්තො අඤ්ඤෙ කරොථ කරොථාති, ඉච්චෙවං බ්‍රවන්තො කාරෙන්ති කාරයන්ති කාරාපෙන්ති කාරාපයන්ති" යෙ කෙචි, යම් කිසිකෙනෙක්; කරොන්ති කෙරෙද්ද; කුබ්බන්තෙ, කරන්නාවූ; තෙ, ඔවුන්ට; කරොථ කරොථ ඉති, කරව් කරව් කියා; අඤ්ඤෙ, අනික් කෙනෙක්; බ්‍රවන්තො, කියද්ද; කාරෙන්ති යනාදී වචනයක් ඒ ගැන කියත්. මෙහි කාරණ නාමාදී කාරවන හේතුකර්තෘද බහු වචනයෙන්ම කියනලද හෙයින් සැමතැන්හිම එසේමයයි නොසිතිය යුතුයි. හේතුකර්තෘ එකත්ව ප්‍රයොජ්‍ය කර්තෘහු බොහෝවූව එසේද හේතුකර්තෘ බොහෝවූව ප්‍රයොජ්‍යකර්තෘ එකත්වූවද එලෙස සම්බන්ධය යෙදේ. ප්‍රකෘති කර්තෘහුගේ වචනය පරිද්දෙන් ක්‍රියාව යෙදේ

මේ "ණෙ ණය ණාපෙ ණාපය" යන ප්‍රත්‍යය සතර සෑම ධාතු වලින් පරව එකාකාරයෙන් නොයෙදේ. යෙදෙන පරිදි රූපසිද්ධියෙහි

"ණෙ ණයාව උවණ්ණන්තා ආතො වෙ පවජීම්හා සියුං
සෙසතො චතුරො චෙවා වාසද්දස්සා 'නුවත්තිතො"

උවණ්ණන්තා, උවර්ණාන්ත ධාතුව කෙරෙන්; ණෙ ණයාව, ණෙ ණය යන ප්‍රත්‍යය දෙකම වෙත්; ආතො, ආකාරාන්ත ධාතුව කෙරෙන් පවජීම්හාවෙසියුං, පසුව ණාපෙ ණාපය යන දෙකම වේ; සෙසතො, සෙසු ධාතූන් කෙරෙන්; චතුරො චෙවා, සතරම හෝ දෙකක් හෝ; වාසද්දස්සානුවුත්තිතො, වාශබ්දයාගේ අනුවෘත්තියෙන්වේ; සු යන ධාතුව කෙරෙන් ණෙ ණය දෙකම වීමෙන්, සාවෙති, සාවයති යනාදිය වේ, භූ යන ධාතුවෙන් පරව ඒ දෙකම වීමෙන් භාවෙති භාවයති යනාදියවේ. දා යන ධාතුව කෙරෙන් ණාපෙ ණාපය දෙකම වීමෙන් දාපෙති දාපයති යනාදියවේ. මේ ආදී ක්‍රමයෙන් දතයුතුයි. කච්චායනයෙහි

හෙතුඅර්ථයෙහි ණල ප්‍රත්‍යයෙන්ද සිදුකලදී- "අත්ථගහණෙන ණලපච්චයො හොති-ජොතිලති" අත්ථගහණෙන, ප්‍රත්‍යාහි කියන ලද අර්ථග්‍රහණයාගේ ශක්තියෙන්; ණලපච්චයො හොති, ණල ප්‍රත්‍යයෙක් වේ; (උදාහරණ) ජොතලති-ප්‍රකාශ කරයි යන ධාතුව කාරිත ණලප්‍රත්‍යයමුකල "ජොතලති" යනුවේ නිදලමති යන අභිධි වේය සුත්තවග- "අසිස්සවිජොතලති" යන පාඨයෙහි ආඛ්‍යාත ක්‍රියාපද සෙයිද- යාදකච්චකච්ච සූත්‍රයෙහි "අසිස්සුපි විජොතලතෙනසු" යන තන්හි සොභනී ක්‍රියාවක්සේ නොපෙණේ. "අසිස්සුපි විජොතලතෙනසු" යන තන්හිද එසේ නොපෙණේ. සමහර ආචාර්යයන්ගේ මත එසේ නමුත් 'විජ්ජොතලති' යනාදි තන්හි කාරිත ප්‍රත්‍යය ලෙස සැලකීම දුෂ්කර හෙයින් ඒ කාත්‍යායනාචාර්යයන් වහන්සේගේ කීම කැපි නොහැකිම්. කාත්‍යායන වර්ණනාචාර්යයන් විසින්ද මෙය නොපිළිගත් බව හැගේ-කාත්‍යායන වර්ණනාවෙහි-

"අත්ථගහණෙන ණලපච්චයො හොතීතිපි පාඨො
සො න පොරාණකො, තං ටීකා ව්‍යාඛ්‍යානතො ගහෙතබ්බං.
ඉධ ජපනාය"

අත්ථගහණෙන යනාදි පාඨයක්දවේ, ඒ පුරාණ නොවේ ටීකා ව්‍යාඛ්‍යානයකින් ගෙණ මෙහි කියත්- "ජොතලති විජොතලති" යනාදි තන්හි ජුත යන ධාතුව චුරාදි ගණයෙහි කියිනැතක වීමෙන් ණය ප්‍රත්‍යය යෙදීමෙන් යකාරයට "දෙධස්සච" යන සූත්‍රයෙන් ලකාරාදේශයයි හගිමි, විමසා ගතයුතු.

ධාතුවකට හෙතුඅර්ථ ප්‍රත්‍යයක් යෙදීමෙන් අමුතු කර්මයක් යෙදේ, එය ඇතැම් තැන කර්මවශයෙන්ද ඇතැම් තැන අනුක්තකර්ම හෝ අනුකථිතකර්ම හෝ වේ.

"අකම්මා ධාතවො හොන්ති කාරිතෙ තු සකම්මකා
සකම්මකා ද්විකම්මාසු ද්විකම්මා තු තිකම්මකා"

අකම්මා ධාතවො, අකර්මක ධාතූහු; කාරිතෙතු, කාරිත ප්‍රත්‍යයමු කල්හි වනාහි; සකම්මකා හොන්ති, කර්මසහිතවෙත්; සකම්මකා, කර්ම සහිත ධාතූහු; ද්විකම්මාසු, කර්මදෙකක් ඇතිවෙත්; ද්විකම්මාව, කර්ම දෙකක් ඇති ධාතූහුද, තිකම්මකා, කර්මතුනක් ඇතිවෙත්.

භූ යන ධාතුව අකර්මකයි- කාරිතප්‍රත්‍යයමුකල භාවෙති යනාදිය සිද්ධවේ- කාරිත නුවූකල "භවති" යන්නෙහි නම් යන අර්ථ නමුත් භාවෙති යන තැන භාවනා කෙරේ නොහොත් වඩයි යන අර්ථයි. භික්ඛුසමාධිං භාවෙති, මහණතෙම සමාධිය භාවනා කෙරේ;

නොහොත් වඩා, මෙහි අමුතුවෙන් කර්මයක් ලැබේ- සික්ඛ යන ධාතුව එක කර්මයක් ඇත්තේයි- සො ව්‍යාකරණං සික්ඛති- හෙතෙම ව්‍යාකරණ ඉගෙණගණී- කාරිතයෙහිදී සික්ඛාපෙති- ආචරියො අන්තෙවාසිකං ව්‍යාකරණං සික්ඛාපෙති- ඇචාර්‍යතෙම අතවැස්සාට ව්‍යාකරණ උගන්වයි; අන්තෙවාසිකං ව්‍යාකරණං, කියා කර්මදෙක විය නී යන ධාතුව ස්වභාවයෙන් කර්මදෙකක් ඇත්තේයි-දාසො භාරං ගාමං නෙති, දාසතෙම බර ගමට ගෙණයේ; කාරිත ප්‍රත්‍යයවූ කල; නයාපෙති, සාමි දාසං භාරං ගාමං නයාපෙති, ස්වාමිතෙම දාසයා ලවා බර ගමට පමුණුවයි, මෙහි දාසං භාරං ගාමං කියා කර්ම තුනකි, සමහරවිට ප්‍රයොජ්‍යය කාරණයෙහි තෘතීයාවිභක්තියෙන් සාමිදාසෙනභාරං ගාමං නයාපෙති කියාද යෙදේ, එසේම සූදජෙට්ඨෝ සූදෙන ඔදනං පාචෙති කියාද වේ. සමහර තැන සූදං ඔදනං පාචෙති කියහැකිදවේ; මෙනාකාරයෙන් පාචෙතු පාචෙය්‍යාතු පාචෙසි පාචෙථ පාචෙමි පාචෙම යනාදීන් පඤ්චමී සත්තමී ආදී විභක්තිවල පිළිවෙළින් යෙදවෙණ ක්‍රියා පදමාලා යෙදියයුතුයි- කර්මයෙහිද භාවීයතෙ භාවීයන්තෙ යනාදීන් යෙදියයුතු- තෙන සමාධි භාවීයතෙ ඔහු විසින් සමාධිතෙම වඩනු ලැබේ, තෙන සමාධයො භාවීයන්තෙ, ඔහු විසින් සමාධිහුනුමු වඩනු ලබත්-පාචීයතෙ යනාදීන් පච ධාතුවෙන්ද යෙදියයුතු සූදජෙට්ඨෙන සූදෙන ඔදනො පාචියතෙ, අරක්කැමි දෙටුවා විසින් අරක්කැමියා ලවා බත්තෙම පිසනු ලැබේ—යනාදීන් අර්ථ කීම් දතයුතුයි.

සටාදී ධාතුන්ගේ ... කාරිතයෙහි විකල්පයෙයින් සටෙති සටයති ගමෙති ගමයති යනාදී පදයන්ගේ සිද්ධිවීමද දතයුතු ආචරියො සිස්සං සිඛාය සටයි—ආචාර්‍යතෙම ශිෂ්‍යයා ඉගැන්මෙහි උත්සාහකරවයි- සාමි දාසං ගාමං ගමයති, ස්වාමිතෙම දාසයා ගමට යවයි- ගුහ දූසාදී ධාතුවල කාරිත ප්‍රත්‍යය සංයුක්තකල වෘද්ධි නොව දීර්ඝවේ-ගුහයති දූසයති යනාදීන් පදසිද්ධියවේ- ගුහයති, සඟවයි; දූසයති, කිළුටු කරවයි; යනාදීන් දතයුතු.

ඊප්සාර්ථයෙහි ඛ, ඡ, ස යන ප්‍රත්‍යයන්ගේ යෙදීමෙහි කරන්ට කැමති යන අර්ථයෙහි ධාතුවේ මුල ව්‍යඤ්ජනය ස්වරය සමග දෙකන්ව එහියෙහි දෙවෙනි අකුරවෙති අක්ෂරයන්ට පළමුවෙනි තුන්වෙනි අකුරු ආදේශවීම ග්‍රන්ථාවද අතිනවශයෙන් විසින් ප්‍රථම කොට ක්‍රම දැනගන්නා පිණිස දතයුතුයි භුජ යන ධාතුව අනුභව කිරීමෙහිද වේ-අනුභව කරණු කැමතිවෙයි යන අර්ථයෙහි බුභුක්ඛති යනුවෙ බුභුක්ඛාති බුභුක්ඛසි යනාදීන් ක්‍රියාමාලා යෙදිය යුතු.

අනුභවයෙහිදී ඝස ය . ධාතුවෙන් ජිඝච්ඡති යනාදිය වේ- මේ ආදියයි.

නාම ශබ්දයෙන් යෙදෙන ක්‍රියා.

උපමා කිරීමෙහි- පර්වතයක් සමාන කෙරෙයි යන අර්ථයෙහි පබ්බත ශබ්දය කෙරෙන් "ආය" යන ප්‍රත්‍යයක්කොට ඉන් පරකොට වර්තමානාදි විභක්ති යොදත්.

එසේ කල්හි- පබ්බතායති කියාවේ- යොගී අත්තානං පබ්බතායති, තාපස්වීතෙම තමා පර්වතයක් මෙන් කෙරේ.

ඊය ප්‍රත්‍යය උපමානවූ ශබ්දයාකෙරෙන් යොදා විභක්ති කළ කල්හි- පුත්තීයති- ගරු සිස්සං පුත්තීයති, ආචාර්‍ය්‍යතෙම ශිෂ්‍යයා පුත්‍රයෙක් සමානකෙරේ- සියලු විභක්තිවලද හෙංතිඑයෙහි යෙදිය යුතුයි.

තමන්ට කැමතිය නොහොත් ඕනෑකෙරෙයි යන අර්ථයෙහි පාත්‍රයක් ඕනෑකිරීමෙහි පත්තශබ්දයා කෙරෙන් "ඊය" යන ප්‍රත්‍යය යොදා පත්තීයති කියා පද සිද්ධකෙරේ- භික්ඛුපත්තීයති, මහණතෙම තමාට පාත්‍රයක් ඕනෑකෙරේ.

ධාත්වර්ථයෙහි කාරිතමෙන් නාමය කෙරෙන් ණය ප්‍රත්‍යය යෙදී මෙන්දවේ- විසුද්ධ ශබ්දයෙන්- විසුද්ධයති, පිරිසිදුවේ- දළ්හ ශබ්දයෙන්-දළ්හයති දැඩිකෙරේ-චිර ශබ්දයෙන් චිරයති, යනාදියද සිද්ධවේ-උපසර්ගපූර්වද හත්ථිශබ්දයෙන්-අතිහත්ථයති, ඇතා කාරණකොට ගෙණ ඉක්මවයි- යනාදිය නාමශබ්දවලින් යෙදෙන ක්‍රියායි.

පච යනාදි ධාතු භූවාදි ධාතුගණයෙහිය-සියලු ධාතුගණ අටකට බෙදනලදී- ඒ ඒ ගණ මෙන්කිරීම පිණිස විකරණ ප්‍රත්‍යය යොදන ලදී-භූවාදි ධාතුගණයට "අ" යන ප්‍රත්‍යයයි- රුධි යනාදි ධාතු කොටස රුධාදි ධාතුගණයයි-එහි "අ" යන ප්‍රත්‍යය හා ධාතුවේ අන්ත අකුරට මුලින් බින්දුවක්වේ- ඊට සඞ්ක්‍රමයෙන් වර්ගාන්ත අකුර ආදේශවේ- එසේකළ රුන්ධති යනාදින් ක්‍රියාපද සිද්ධයයි- සො සෙනා නගරං රුන්ධති, ඒ සේනාතෙම නුවර අවුරයි-මේ ගණයට අයිති "වදි" යනාදි ධාතුන්ගෙන් එලෙස අෂ්ටවිභක්තියෙහි ක්‍රියා සිද්ධයි.

දිවු යන ධාතුව ක්‍රීඩාවෙහි වේ- ඒ ආදි ධාතු කොටස දිවාදි ධාතු ගණයයි-එහි "ය" ප්‍රත්‍යයවේ-එය සමග සමීපයෙහි වන ආදේශ පරිද්දෙන් ධාත්වන්තයට ආදේශවූකල- දිබ්බති යනාදි ක්‍රියා සිද්ධය වේ- බාලො දිබ්බති-ළදරුවා සෙල්ලි.

සු යන ධාතුව ඇසීමෙහි වේ ඒ ආදි ධාතු සමූහය සුවාදි ගණයයි එහි ණු ණා උණා ප්‍රත්‍යයවලින් එකක් ලැබුන පරිද්දෙන් යෙදේ.

උකාරයට වෘද්ධිමෙන් සුණාති කියාවේ-සො ධම්මං සුණාති, තෙතෙම බණ අසයි යනාදින් ක්‍රියාමාලා දතයුතු.

කී යන ධාතුව විනිමයෙහි නොහොත් ද්‍රව්‍ය ගණුදෙනු කිරීමෙහි වේ- එ ගණයෙහි "ණා" යන ප්‍රත්‍යය යෙදේ- කී යන්නේ ඊකාරය

ශ්‍රාවිමෙන් මිණාති යනාදී ක්‍රියා සිද්ධයි- වාණිජෝ සහාපණ්ණ ධඤ්ඤං මිණාති, වෙළෙන්දාතම් කාකියකුණුයෙන් ධාන්‍ය මනුව ගණී.

ගහ යන ධාතුව ගැනීමෙහි වේ- ඒ ආදි ධාතු සමූහය ගහාදි ධාතු ගණයයි- ඒ ගණයෙහි "ප්‍ප-ණ්හ" යන ප්‍රත්‍යයෝ යෙදෙන පරිද්දෙන් වෙත්- ධාතුවේ ගහ ශබ්දයේ ගකාරය ලෝප කොට ණ්හා යන්න යෙදූ කල්හි-ගණ්හාති යනාදීන්ද ගහ යන්නට "ඝෙ" යන ආදේශය කොට "ප්‍ප" යනු එකතුකළ කල්හි ඝෙප්පති යනාදීන්ද ක්‍රියා සිද්ධයි- ආචරියො සිස්සො සිප්පං ගණ්හාති, ආචාර්යයාගෙන් ශිෂ්‍යතෙම ශික්ෂාව ගණී.

තනු යන ධාතුව පැතිරීමෙහි වේ- ඒ ආදි ධාතු සමූහය තනාදි ගණයයි- එහි "ඔ-ඉර" යනු ප්‍රත්‍යයෝ යෙදෙන පරිද්දෙන් වෙත්. තනු යන්නට "ඔ" යුක්තකල්හි- තනොති යනාදීන් පද සිද්ධයි.

කර යන ධාතුවේ රකාරය ලෝප කොට "ඉර" යන්න එකතු කොට යෙදූ කල්හි- කයිරති යනාදිය සිද්ධවේ- චන්දො ඔභාසං තනොති චන්ද්‍රතෙම එළිය පතුරුවා- චුර යන ධාතුව සොරකම් කිරීමෙහි වේ- ඒ ආදි ධාතු සමූහය චුරාදි ගණයයි- එහි "ණෙ ණය" යන ප්‍රත්‍යයෝ කාරිත ප්‍රත්‍යය මෙන් වෙත්.

චොරෙති චොරයති යනාදීන් ක්‍රියාමාලා සිද්ධයි.

තක්කරො පරභණ්ඩං චොරෙති, සොරා අනුන්ගේ බඩු සොරකම් කෙරේ යනාදීන් දතයුතු ධාතුගණ ප්‍රභේදය ධාතුපාඨ ධාතුමංජූසාදියෙන් බලා ඒ ඒ ධාතු මේ මේ ගණයෙහියයි දැන ක්‍රියාසිද්ධ කටයුතු.

ඒ ඒ ගණවල ධාතුවලින් ප්‍රත්‍යයවලින් අකාර හෙවත් පච යනාදි ධාතුවලටත් "ති" ආදි විභක්ති ප්‍රත්‍යය අගටත් යොදා ක්‍රියා විශෙෂ පෙන්වන පිණිස මැද යොදනලද "අ" ආදි ප්‍රත්‍යය විකරණ ප්‍රත්‍යයෝයි- ඒ ප්‍රත්‍යයෝ ගණ විශෙෂයෙන් සාතිශයාර්ථයෙහිම වෙත් සියලුම ගණවල කර්මකාරකයෙහි "ය" ප්‍රත්‍යයයි- මෙය ආධුනිකයන්ගේ ක්‍රියා ඉගෙන ගැන්මට කාරණලද පොතක් හෙයින් ප්‍රබොධකාකය සඳහා ගණභෙද විකරණ විශෙෂය විස්තර නොකොට සංක්ෂෙප කරණලදී- එහෙයින් ගණ වශයෙන් දිසීමු ක්‍රියාමාලාව නොයොදන ලදී- එහෙයින් වැඩියට පැමිණ බාලාවතාර රූපසිද්ධි කච්චායනාදිය අවබොධයට පත්වූකල්හි විශෙෂයෙන් අවබොධ කිරීම සුකරවේ.

මනොරමාබන්ධන විචිත්‍ර මාලිකා
ධතා නියා යාබුන්කෙහි සාධුනං
අයං සුධී සංබන සාධු වණ්ණනා
කරෙන්තු තෙසං සිරි දප්පණොපමා

නිමි.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

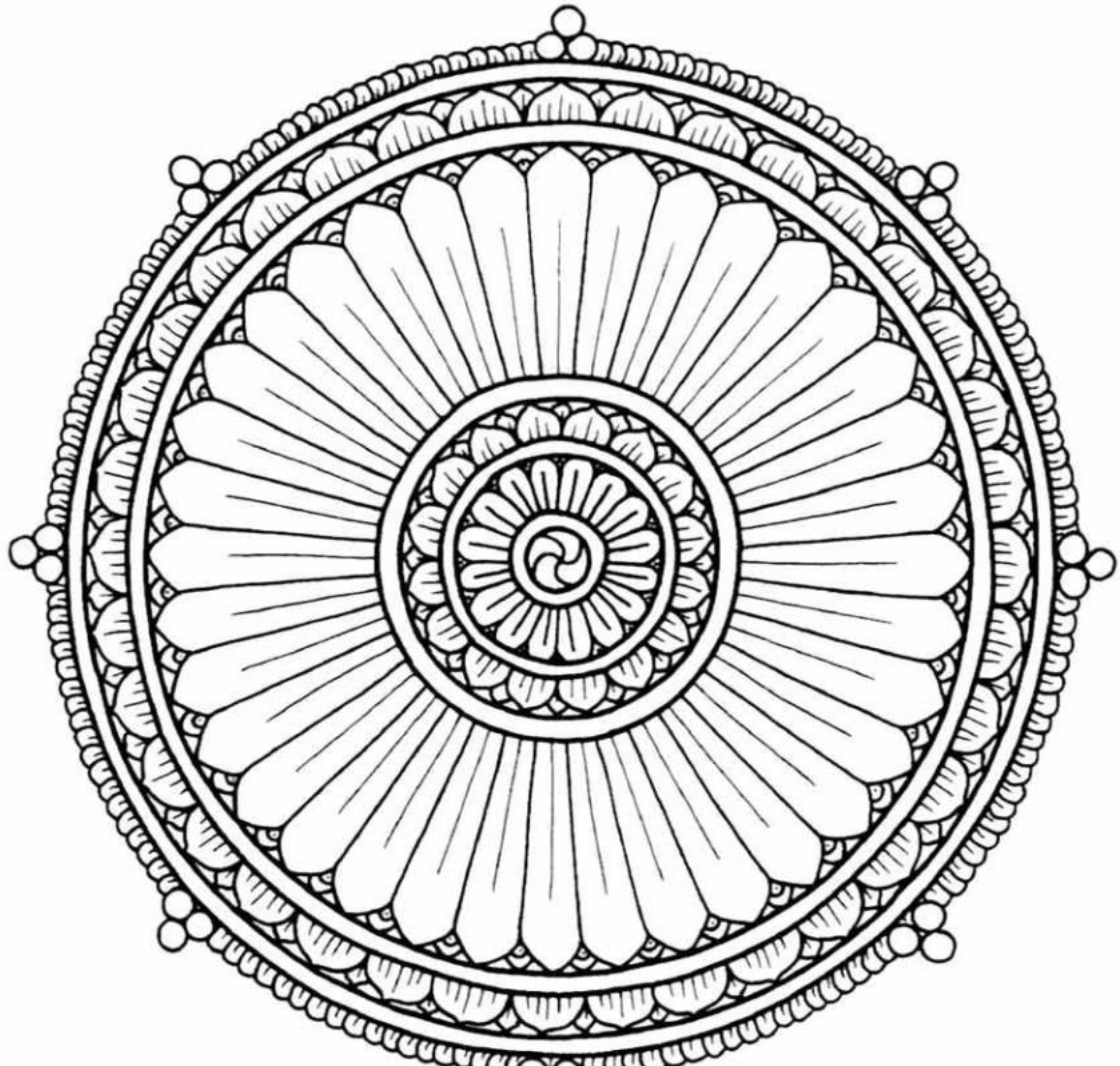

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු